

TERIBUNA

Cena 200 din

Številka 7

A. N. O. B. T. R. T.

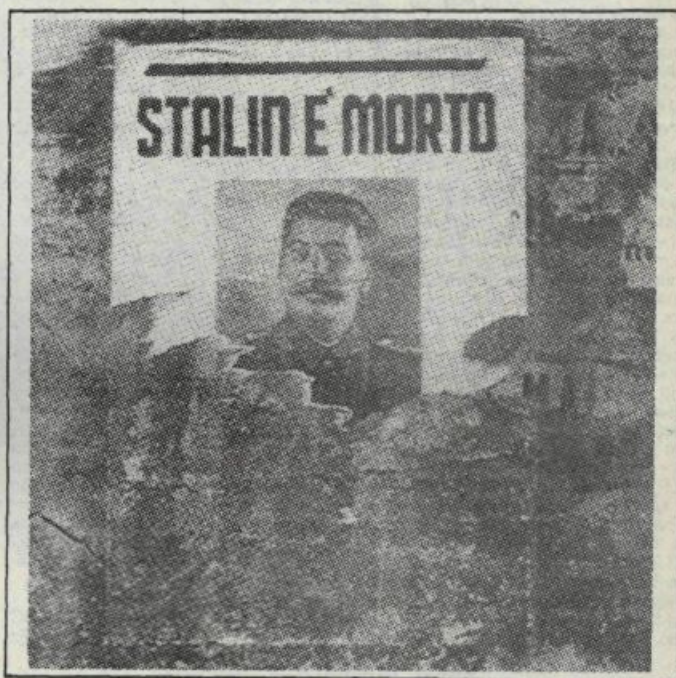
NO PASARAN

Bistvo vseh zmontiranih procesov je, da žrtvi naprtijo ravno tisto, kar sami tožilci počnejo. Goebels je obtožil komuniste, da so požigalci in morilci, v resnici pa je požigal in moril on sam. Stalin je obtožil svoje nasprotnike, da so kontrarevolucionarji ter da so kovali zaroto proti revoluciji, v resnici pa je bil sam eden največjih „škodljivcev“ revolucije.

Druga značilnost teh procesov je, da je žrtev že vnaprej kriva. Njena krivda se sploh ne dokazuje, saj je to samoumevno.

V vseh teh procesih pa žrtve sploh niso važne. Ost tožnikov je obrnjena drugam. Goebels ni hotel kaznovati zgolj požigalca, temveč je hotel požgati vse demokratične sile v takratni Nemčiji. Ravno tako Stalinu ni bilo mar tistih nekaj posameznikov, temveč je hotel uničiti vse, ki mislijo drugače.

Najnovejši primer zrežiranega žrtvovanja pa se je primeiril pri nas. Seveda gre za znani sarajevski Geburstag, ki so ga tožilci poimenovali -morbidna fašistična bakanalija-. Tako kot na vseh procesih, tudi tu žrtve niso mogle nič spregovoriti sebi v bran. Kmalu se je tudi javno ugotovilo,

da bi težko govorili o fašističnih idejah. Ostalo je pri tem, da je bila to skupina idejno dezorientiranih mladcev, ki ki so padli pod vpliv meščanske desnice. Oblastniki so dobrohotno ugotovili, da mladcev ni treba kaznovati, temveč da jim je treba pokazati pravo pot, torej pranje mozga (Staline, još se te sjećamo).

Edini corpus delicti, ki je še ostal pa je bilo simpatiziranje s pobudami slovenske mladine. Tu pridemo do vzroka celotne hajke. Ni se napadlo sarajevske mladce, temveč pobude slovenske mladine, da se le te ne bi razbohotile še kje drugje.

Iz vsega tega lahko sklepamo, da fašisti niso bili praznovanci rojstnega dneva, temveč da so fašistične metode uporabljali ravno mestni oblastniki, ki vsi v en glas vreščijo, da -leibahovski balvani- (štafeta ljubljanskih študentov op.) pri njih ne bojo uspevali.

RO! PI O! TI!

»Zadnji punk koncert?«

Medijsko poročilo: G. B. H. – Velika Britanija ali:
»POSLEDNJI MEHIKANCI«; ali: »zadnji punk koncert-part 1.«

ZAGREB, KULUŠIĆ, ponedeljek, 16. februarja ob 21. uri
BEOGRAD, SKC, torek 17. februarja ob 20. uri

LJUBLJANA, sreda 18. februarja ob 21. uri, VELIKA DVORANA v ŠTUDENTSKEM NASELJU

Uradna biografija benda

G. B. H. so nastali v letu 1980, v kontekstu drugega vala »novega punka«, tršega, hitrejšega, bolj energičnega od predhodnikov. Skupaj z Discharge so utrlj pot Hard-Coru, vendar se niso ujeli v njegove pasti. Za založbo Clay so leta 1981 izdali prvo 12-inčno ploščo »LEATHER BRISTLES, STUDS & ACNE« – eksploziven a tudi samoirničen (»Usnjate koccine, zakovice in mozolji«) manifest nove, (še) mahj »ideološke«, pa bolj »resnične« punkovske generacije. o tem, da so zares zagrabili »zeitgeist« – vsaj punkerski – za goltanec, priča nenavaden uspeh njihovega prvega albuma »CITY BABY ATTACKED BY RATS«: znašel se je pred prvimi dvajsetimi najbolje prodajanimi albumi na britanski »nacionalni« lestvici (in seveda na vrhu »neodvisne«). Podoben uspeh je doživel drugi album – CITY BABE'S REVENGE.

Bend je v isti sestavi – COLIN – glas, ROSS – bas kitara, JOCK – solo kitara in WILF – bobni, posnel še pet malih plošč, ki so se vse umestile med prvih deset na neodvisnih lestvicah.

Leta 1983 je bend izdal prvi video – »GBH Live At Victoria Hall, Hanley«. Od poletja 1984 se GBH predvsem posveča koncertnim nastopom; doslej je kompletiral tri svetovne turnee – vključno s Kanado, ZDA in Japonsko. V ZDA so

GBH posneli enourno oddajo za M.T.V., predvajana pa je bila oktobra 1985, s sponzorstvom LEVI'S. Gledalo jo je več ljudi kot oddajo Brucea Springsteena isti večer. Lani so G.B.H. izdali nov album – MIDNIGHT MADNESS & BEYOND za založbo Rough Justice.

G.B.H./RO.P.O.T. AGIT-PROP

GLASBENA REDAKCIJA – oddelek za artrock

MEDIJSKOO SPOROČILO 1. januar

Čeprav nekateri to že veste, nam dovolite nekaj besed za uvodno predstavitev. ŠKUC – Artrock redakcija je zvesta programska sodelavka Druge godbe, poleg tega pa vse pogostejša organizatorica posameznih koncertov med letom. Zadnji od teh velikih metov t.j. DRUM TRIO na žalost ni bil realiziran, ker je prišlo do zdravstvenih nevršečnosti med napovedanimi gosti.

tokrat vam sporočamo, da bomo v sodelovanju s Cankarjevim domom organizirali koncert skupine CAMBERWELL NOW iz Londona in sicer v petek, 13. februarja. Koncert bo v mali dvorani Študentskega naselja. Skupina Camberwell Now je izšla iz zloglasne skupine This heat. Sestavljajo jo: basist Trevor Goronwy, bobnar Charles Hayward in upravljalec elektronske mašinerije Stephen Rickard.

Njihova glasba je tipičen produkt angleške melanholije in značilne zagrenjenosti, ki pa še vedno ohranja odnos do klasične rock univerzalnosti. Etnično obarvanost, ki izstopa skozi prizadeto vokalno spevnost, se lepi na elektronsko ozadje tako, da v kombinaciji rock instrumentalizacije in svobodne jazz-elektronske improvizacije deluje kot sodobna realnost.

ŠKUC
Artrock redakcija

TRIBUNA

TRIBUNA št.7, leto XXXVI sreda 11.2.1987

Glasilo UK ZSMS

UREDNIŠTVO: Robert Botteri (odg.ured.), Samo Resnik (v.d.glav.ured.), Tomi Gračanin, Marko Pečauer, Tomaž Toporišič, Vid Snoj (lektor), Zdravko Papič in Sena Sarkič (prelom in oblikovanje)

TISK: Tiskarna Ljudske Pravice, priprava BEP Dnevnik
Naklada 5000 izvodov

Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št.421-170 z dne 22.1.1973.

NASLOV UREDNIŠTVA: Kersnikova 4, Ljubljana
tel. 319-496, javni sestanki uredništva so ob sredah ob 18. uri.

PRESEDNIK ČASOPISNEGA SVETA: Danilo Turk

KONCERT LJUBLJANE

V
LAIBACHU

19.2.

FESTIVALNA DVORANA

«Za začetek dve zadevi iz *Mladosti*, kjer so jih označili za znanstveno fantastiko. Zvezna tržna inšpekcija je ugotovila, da se v blagovnicah podjetja *Beograd* vsak dan podraži dvesto (200) proizvodov. Novinar omenjenega časopisa ugotavlja, da bi z delom na vsakodnevnem spreminjanju cen lahko zaposlili precejšnje število mladih, ki ne morejo najti zaposlitve.

V isto zvrst uvrščajo tudi početje delavcev *Jugoputa*, ki pobirajo cestnino na postaji *Bubanj potok*. V devetih mesecih minulega leta je na vsakega zaposlenega (teh je 38) neznano kam izginila cela milijarda.

***

Osiješki Ten piše o tegobah tamkajšnjega mestnega prometa; Tema je splošno znana in ni tuja nobenemu jugoslovanskemu mestu, ampak eden od podatkov je dokaz, da je njim še huje, kot nam. Tramvaji vozijo po progi, ki je bila kupljena v Ljubljani, po ukinitvi našega tramvaja.

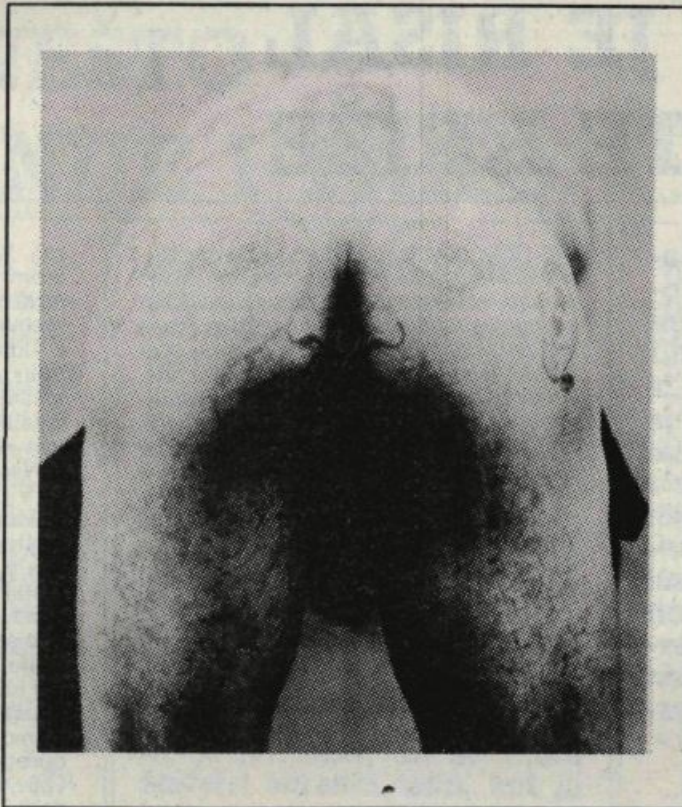
***

V Sarajevu je bila slovesno promovirana knjiga Edvarda Kardelja *Smeri razvoja političnega sistema socialističnega sistema* tiskana v esperantu. Gre za izjemno pomembno Kardeljevo delo, katerega teoretična in znanstvena vrednost dosega visoko raven. Tako visoko, da je v normalnih jezikih nihče več ne razume, komentira *Student*.

***

Vse se je začelo po katastrofalnem potresu aprila 1979. V *Crno goro* se je v tistih dneh zlivala solidarnost vsega sveta, piše *Mladost*. Iz Sovjetske zveze je med drugim prišla tudi tovarna stanovanj s kapaciteto tisoč dvesto stanovanj letno v vrednosti (po takratnem kursu) 6,5 milijonov klirinških dolarjev. Republika *Crna gora* je tovarno podarila družbenopolitični skupnosti *Titograda*. Darilo je potem prišlo do gradbene *DO Titograd*. Opremo za tovarno so pripeljali na poljano, kjer je bila predvidena postavitve, potem pa se ni zgodilo nič več. *GDO Titograd* ni imela denarja za gradnjo, stroški so z leti naraščali, oprema pa je bila ves ta čas pod milim nebom. Pred dobrim letom je izvršni svet *Crne gore* ob soglasju *SZ* odobril prodajo stanovanj *Turčiji*. Ta posel naj bi bil za gradbeno podjetje, ki je sicer že dolga leta v izgubi, ugoden, ampak *Crna gora* je tako ostala brez pomeni in potresno varnih stanovanj, kakršna so bila po potresu nujno potrebna in bi bila dobrodošla tudi danes. Končno, kakšna bo usoda spominske plošče, ki bi morala stati na vhodu, v znak hvaležnosti sovjetski vladi? Bo krasila tovarno v *Turčiji*?

***

Mladost se loteva mladincev, ki jih v času, ko so pri vojakih, zapustijo dekleta. To naj bi zaradi čustvenih problemov in depresij, v katere zapadajo razočarani ljubimci, negativno vplivalo na obrambo države. Tako se je za rešitev teh težav pojavilo kar nekaj konkretnih predlogov, celo s strani ene od Republiških konferenc *ZSM*. Med predlogi so tudi taki, da se ljubezen dveh mladih, če je eden od njiju vojni obveznik, zakonsko uredi. To pomeni, da bi bilo dekle zakonsko odgovorno, če bi samovoljno pustilo mladeniča, razen v primeu, če bi ji bil nezvest.

***

Na pobudo Republiške konference *ZSM BiH* so se osnovne organizacije v vasi *Moševac*, *Ravne* in *Oruči* združile v *Krajevno konferenco ZSM*. Akcijo je podprla tudi *Občinska konferenca Maglaj*, kamor omenjene vasi sodijo. Izpeljan je bil predpisani postopek, izvoljeni delegati, opravljena volilna konferenca... Potem pa je *OK ZSM Maglaj* naenkrat zahtevala, da se volitve razveljavijo, mladince iz vasi *Ravne* in *Oruči* pa so začeli prepričevati, naj se odrečejo novoizvoljenemu vodstvu *Krajevne konference*. In to zato, ker jim izvoljeni predsednik ni bil po godu kot predsednik mladine v *Moševcu*, je pred časom sprožil akcijo za odkrivanje zlorab sredstev zbranih s krajevnim samopriskevkom. Tako vsaj poroča *NIN*.

***

KDO VSE JE RISAL KLJUKASTE KRIŽE

Kljukastih križev na fasadah naših stavb ni videl skoraj nihče, saj so jih odgovorni vedno nadvse ekspeditivno izbrisali. Po dobri navadi bi lahko sredstva obveščanja tudi te ekscese zamolčala. Vendar so jih raje objavljala kot prvovrstne dogodke, jih po potrebi predelala, literarizirala, obogatila s pikantnimi podrobnostmi in jim sploh namenila pozornost v razmerju deset tekstov na en kljukast križ. Tudi nauk praviloma ni izostal.

18. 11. 1981 (Večernje novosti – Beograd)

Pravi mali preplah so nekega jutra izzvali nacistični simboli, ki so se nedavno pojavili po zidovih v Paračinu. Vsi so bili narejeni z barvnimi razpršilci in nevajeno roko.

Ni bilo potrebno veliko časa, da so odkrili avtorje teh grafitov. To so bili najmlajši pristaši punka, učenci petega, šestega in sedmega razreda osnovne šole.

Simbole je zbrisalo Komunalno podjetje, račun pa plačala Občina.

***

11. 12. 1981 (Politika Ekspres – Beograd)

Ravno v času pisanja o skupini Čettri reich, ki se je pojavila v Sloveniji, se je pretekli ponedeljek v mali dvorani DADOV-a v Beogradu primeril neprijeten dogodek...

...Kitarist ansambla *Arhivska zabava* je bil posebno »inspiriran« in je ob koncu nastopa svoje zasedbe vzkliknil: »Punk über alles«.

Podatek, da se je publika posmehovala mlademu punkerju, nikakor ne more biti tolažba.

***

3. 4. 1983 (Dnevnik – Novi Sad)

Prejšnji teden je občinski sodnik za prekrške v Subotici na 60 dni zapora obsodil dva mladeniča, ki sta z javnim poveličevanjem Hitlerja in nacističnih idej žalila socialistično-domoljubna čustva občinstva. Dragan Čović, imenovan

Sid (29), brez zaposlitve, in Gabor Kukla (21), delavec *Severa*, sta na javnih mestih vzklikala »Heil Hitler« in »Smrt narodu, svoboda fašizmu«. Poleg tega sta demonstrativno trgala časopis *Komunist* in grozila občanom. Izjavila sta, da pripadata gibanju punkerjev, natančneje »punk-nacizmu«, okoli katerega sta zbrala kakšnih deset somišljenikov iz Subotice, Čoke in Ostojičeva... Priče so izjavile, da je imel Čović mladotnega podnajemnika, ki so ga klicali »Himler« ter da je bila njegova soba »okrašena« z raznimi punk plakati, besedami »Wermacht« in »anarhija«. Na skritem kraju je bil najden prostor s hitlerjevo podobo, kljukasti križi ter verižice in trakovi za na rokav z istim simbolom, kot tudi kasete s posnetim Hitlerjevim govorom.

***

(Ilustrovana Politika – Beograd)

...Subotički »führer« je na zaslišanju izdal tudi svoje kompanjone v Čoki in Ostojičevu.

V Čoki je bil občinski sodnik za prekrške milejši od subotičkega kolega. Od 19 aretiranih punk-nacistov jih je bilo kaznovanih pet: Ferenc Atkajija, Roberta Bozokija in Zoltana Horvata s po 45 dnevni zapora, Nandora Margita s 15, Petra Varna pa z 10 dnevi zapora.

***

17. 4. 1983 (NIN)

...V Ivgradu so šest starejših mladotnikov iz drugega in tretjega razreda usmerjenega izobraževanja izključili iz šole »zaradi namena, da se organizirajo po zgledu četniško-fašističnih skupin«.

V Svetozarevu so obtožili tri dobre učence, med njimi tudi enega »vukovca« (odličnjak s samimi petkami – op. p.), »za spodbijanje nacionalizma, opravičevanja in propagiranja fašizma.«

***

Vse te odlomke iz časopisov je zbral beograjski NON pod naslovom *Vsi naši nacisti*. Mi smo iz tega izbora izločili zapise, ki se nanašajo na nam dobro znane dogodke v Sloveniji (»naci-punk afe-

re«, ki jo je s svojim legendarnim tekstom *Kdo riše kljukaste križe?* iniciral *Nedeljski dnevnik* – 22. 11. 1981 –, domnevno nacistično himno na RS, bedže I. Vidmarja) kot tudi najbolj svež »dogodek« v Sarajevu. Kaj kažejo povzeti odlomki? Z izjemo prvega, ki je bil (naključno?) objavljen le nekaj dni prej, vse »afere« sledijo omenjenemu tekstu iz *Nedeljskega dnevnika*. Značilno je, da so v praktično vseh primerih za nosilce fašističnih/nacističnih idej oziroma izpostavljanje pripadajočih simbolov spoznani »pristaši punka«, punkerji. Tako je kaj hitro prišlo do skovank, kot je recimo v subotičkem primeru »punk-nacisti«. Takšne zveze, ki so se ponovljale v sredstvih javnega obveščanja, so kajpak oblikovale javno mnenje v smeri enačenja punka s fašizmom/nacizmom. Punk je bil v taistih medijih opredeljen kot nekakšen negativen vpliv, ki je prišel z zahoda in se po vsej državi razširil preko Slovenije, kjer je bilo tudi najmočnejše središče tega »gibanja«. Zato je bilo pri nas tudi največ ekscesnih »primerov«. Pri tem ne gre prezreti, da so se slovenski mediji ekscesov lotevali praviloma bolj previdno, v rokavicah (čeprav so bile implikacije nedvoumne), medtem ko so se drugod pojavljale dosti radikalnejše interpretacije istih dogodkov, ki so operirale tudi z izmišljenimi podatki in se čudile »popustljivosti« ljubljanskih (slovenskih) organov pregona. Slednji so se verjetno nekoliko rehabilitirali, ko so leta 1983 za mesec dni postavili na hladno Igorja Vidmarja.

Sredi osemdesetih let je punk postal manj privlačen za obravnavane konstruktne in je bila nekaj časa aktualnejša povezava »nacionalizem-fašizem«, resničen preobrat pa pomeni »fašistično praznovanje rojstnega dne v Sarajevu«. Udeleženci te bizarne hišne zabave niso bili označeni kot punkerji ali nacionalisti, temveč jih določa strinjanje s pobudami slovenske mladinske organizacije. Vzprednica z nekdanjo tarčo je jasna: Tudi družbena gibanja (mirovniki, ekologi...) so bila interpretirana kot negativni vplivi zahoda, ki se širijo preko Slovenije, enako velja za civilno službo, ukinitvev smrtni kazni itd. Ampak situacija je sedaj še bolj zastrašujoča; medtem ko so prej implicitno enačili s fašizmom punk, ne (samo) kot glasbeno ustvarjanje, temveč kot celoto alternativne javnosti, institucij in vrednot, je sedaj podobna usoda doletela legitimne pobude določene DPO in parolo nesojevnih sarajevskih demonstrantov »v državi mora biti več demokracije!«.

Tomi Gračanin

MALO NEŠTO RASKOŠNIJE I TAKO

V Tribuni že več številčk zaporedoma veliko prostora posvečamo štafeti mladosti.

Precej je je tudi v ostalem slovenskem tako imenovanem informativno-političnem tisku. Ker lahko precej bremo o (predvsem) ostrih kritikah na račun ZSMS (oziroma precizneje: »ozkih skupin«, »vodstva«, »peščice študentov«) v tisku v drugih republikah, bi si konec koncev lahko mislili, da so predlogi in zahteve za spremembe oziroma ukinitvev štafete in

praznovanja dneva mladosti splošno znana zadeva.

Osiješki mladinski mesečnik Ten je objavil krajšo anketo o štafeti, ki jo je opravil Tomislav Sekulić. Pokazala je med drugim, da več kot polovica vprašanih mladincev nima pojma, da so imeli »Slovenci« sploh kakšne pripombe in predloge s tem v zvezi, kaj šele, da bi vedeli, za kaj gre. Sicer pa so podatki taki: 18,5 % vprašanih ni hotela odgovarjati, več kot 40 % jih misli, da se mora štafeta ohraniti taka, kot je

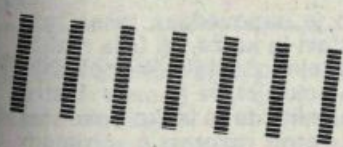
(le tretjina teh je slišala za pobude slovenske mladine), 20 % je za spremembo, 4 % pa za ukinitvev (ti so vsi poznali slovenske pobude).

Ostali se niso mogli odločiti ali pa so spreminjali stališče, ko jih je anketar seznanil z vsebino pobud za spremembo štafete oziroma praznovanja Dneva mladosti. Vzorec je seveda majhen in slučajen, kljub temu pa je bilo nekaj zanimivih odgovorov, ki jih objavljamo v izvorniku.

T. G.

● Kakvu Štafetu mladosti, bi htjela?

Dobra mi ovakva kakva je. Što da radimo, zato što ona povezuje mlade, a to što je skupa... Pa to, možemo valjda jedanput godišnje odvojiti nešto za tu Štafetu mladosti!

● Kakvu bi Štafetu htjela?

Ja? Meni lično to je lijep čin... što se mene lično tiče, ovaj, što bi trebalo reći, je li to pametno ili nije... ovakva kakva je sada, samo što više programa, pjesme i tih rezanja da biogu duže ostati vani navečer.

Šta misliš, ništa...

● Da li si čuo za prijedlog mladih Slovenije vezano uz Štafetu?

Ne...
● Odakle kreće Štafeta ove godine?

Ne znam!
● Potušaaj pogoduju našem republiku. Eto imaš pravo šest puta pogadati... (kako je ispitivani šutio kao na školskom satu pitamo dalje) Odakle je išla prošle godine?

(Tvoje ime, jebi ga, zajednicija...)
 ● Što misliš da je treba ukinuti? Ne... to Slovenci misle da je treba ukinuti, a ja mislim da ne treba. mislim da je to ipak porok ovako svih mladih, slobodno se ovako svi zajedno. Slovenci kažu da je to neki simbolički znak, ali ja sam... jebi ga...
 ● Čelaji (čelaj), što je stranje da je izbaak? Da... ne... to što Slovenci kažu, a da se ono treba da se nastavi treba samo u gradove... Pa, čaj, ono, treba i dalje, jebi ga, ali što kroz sela, ne da oni, šta je znam, je da...
 ● Dobro, dobro, sad više ne kužim ni ono što sam mislio da kužim. Jasno mi to... Ne, podijmo dalje... Curica jednog strahno ljubomornog dečka...
 ● Danas dan... bita na pravašojima, izarizirali su Slovenci da su gubita grozni...
 ● Tko ih je izkritičirao? Na kim predavajuo? Politikam...
 ● Jeli da? A tko ih je kritikovao? Pa, neki drugovi kritičari...
 ● Dobro, a tko je mislio da je to sigurno nešto rešava stvar, to je jedna irakcija...
 ● Ti su da ostane kao i obično...
 ● Ne baš da ostane takva kakva je, može se pomenu više dosta toga postići... Previše se nakaz, znak, financij, cijela sredstva bi se mogla zaista upotrebiti za nešto pametno, e sad...

Ajoj, da l' ja imam uopće pojma o tome? Svida mi se ovakva, može biti malo nekih izmjena...

● Kakvih?
Pa da bude neki određeni program u vezi Štafete, malo nešto raskošnije i tako.

● Kako raskošnije? Na centralnoj proslavi ili...
Na centralnoj proslavi...

● Da li ste čuli za prijedlog slovenske omladine u vezi Štafete?
Ne...

Pa, odgovara mi ovakva, treba da ostane kao simbol još uvijek, ovakva kakva je... da putuje kroz Jugoslaviju.

● Nisi čuo da mladi Slovenije žele da je promjene?

Jesam, mislim da je to bez veze, da nisu ni malo korektni prema tome...

● Što oni u stvari hoće?
Jednostavno da je ukinu...

● Ove godine Štafeta kreće s Triglava, dakle neće je ukinuti već samo promjeniti.

● Trebalo bi kao i dosad da savezna ide kroz cijelu Jugoslaviju...

● Što misliš koliko se novaca potroši na to?

Pa, dobro, možda se potroši dosta, ali nikada ne previše s obzirom da je to Štafeta mladosti...

OD HLODA DO KUČANA

IZ JUGOSLOVANSKEGA ČASOPISJA

Alternativni borci za oblast

Pod tem naslovom je včerajšnji Nedeljni Vjesnik objavil daljše polemično razmišljanja svojega komentatorja Nina Pavića, ki se v celoti nanaša na Slovenijo, predvsem na pobude slovenske mladine o civilni vojski...

»Za razumevanje bistva spora kaže poudariti, da je glavni problem očitno v tem, ker slovenska mladina odločno vztraja pri jugoslovanskem plebiscitu o vlogi JLA v družbi in načinu služenja vojaškega roka, a v javnih nastopih uporabljajo samo podrobnosti glede »ponavljanja kazni« in možnosti »civilnega služenja«. Če se namreč ve, da je vsa ta pobuda prišla iz »mirovnega gibanja« slovenskih mladincev, ki je zahtevalo tudi oblikovanje nacionalnih armad, oziroma uvedbo slovenskega jezika kot uradnega v enotah na ozemlju SR Slovenije in osredotočenje slovenskega poveljniškega kadra znotraj meja Slovenije, pa da je enostavno zahtevalo razorožitev JLA in podobne »zanimivosti«, ki so pred tem razburile jugoslovansko javnost, potem je povsem jasno, od kod pravzaprav veter piha.« *Delo*, 15. 12. 1986.

Srečanja v Sloveniji

V teh dneh sem potoval iz Beograda preko Sarajeva in Zagreba do Ljubljane. Z običajnimi ljudmi in s funkcionarji sem se pogovarjal o glavnih temah jugo - življenja, začena svoj dnevnik v Oslobođenju Goran Milčić in med drugim piše največ o Sloveniji.

Kaže, da najslabše poznamo Slovenijo: menda zaradi te razlike v razvitosti, v jeziku, v življenjskih in delovnih navadah. Zamudil sem, da bi videl slavni hlod na osrednjem ljubljanskem trgu, s katerim so nekateri študenti protestirali proti, po njihovem okosteneli tradiciji štafete mladosti. Odgovorni Slovenci so mi pojasnjevali, da je »večina prebivalcev proti tej neokusni akciji«, toda da jih hkrati ne moti, če se »o nekaterih temah, ki se pojavljajo v jugoslovanski družbi, pojavijo tudi drugačna mnenja.«

Po njihovem mnenju ni treba mladincev niti tepsti niti jih zapreti, ampak v treznem dialogu ponovno uveljaviti prave vrednote, hkrati pa zamenjati vse tisto, kar bi bilo dobro zamenjati.

»Ali ni med drugim predsedstvo jugoslovanske mladine že večkrat ugotovilo, da se mora v manifestaciji dneva mladosti in teku štafete nekaj spremeniti? Inercija zvezne mladine je morda dala povod za te ekstremne postopke,« mi pravijo sogovorniki v Ljubljani.

Morda... Konservativen bom in bom zapisak, da ni treba v kroženju štafete po Jugoslaviji menjati nič bistvenega, kajti štafeta je tradicija, kakor je to sinjska alka, Sterijino pozorje, Dubrovniške poletne igre, puljski festival in Bitef. In vsako leto njenega obstoja ji daje večji pomen, kar dokazuje, da obstajamo. Toda, kakor Slovence, me ne moti, da ima nekdo drugačen pristop, in da postavlja različna vprašanja, dokler to dela demokratično - »v sistemskih institucijah.« *Delo*, 24. 12. 1986.

Nesprejemljivi pobudi na rob

Predlog predsedstva ZSM Slovenije, naj bi mladim ljudem, ki jim »vest ne dovolj nositi orožja«, omogočili služenje vojaškega roka v civilnih službah oziroma zunaj enot in ustanov JLA, je nesprejemljiv, ker je navzkriž z ustavo SFRJ, koncepcijo splošne ljudske obrambe, etičnimi načeli samoupravne družbe in svobodnjaškim in revolucionarnim izročilom naših narodov in narodnosti, ugotavlja Tanjugova sodelavka Ljubinka Milošević, zatem pa nadaljuje:

S tem sklepom koordinacijskega odbora ZK SZDLJ za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozščito, ki je bil sprejet ob koncu decembra, naj bi se končala skoraj šestmesečna »neuradna« razprava o precej spolitizirani pobudi za uvedbo tako imenovanega civilnega služenja vojaškega roka.

Razgrnili so vse argumente za in proti in izkazalo se je, da argumentov, ki bi ji bili v prid, skorajda ni. Pisna utemeljitev pobude je namesto argumentov vsebovala številne enostranske in težko razumljive teze, med njimi pa je najhujšo obsodbo javnosti zbudila teza, da priprave na obrambo države, torej tudi vse, kar počno v JLA, niso nič drugega kot priprave na organizirano nasilje in ubijanje.

Vemo namreč, da velika večina mladih v Sloveniji nasprotuje težam in pobude in da ima kot velika večina vrstnikov v drugih delih države pravičen odnos do obrambe in svojih dolžnosti v JLA. To je nedvomno odsev njihovega odnosa do vseh pridobitev naše revolucije, pa tudi realnega presojanja nevarnosti, s katero se SFRJ spopada v današnjem svetu pritiskov in nenehnih spopadov.

Hudo pa bi se motili, če bi mislili, da je tarča napadov desničarskih in drugih protisocialističnih in protisamoupravnih sil v Jugoslaviji, ki se v zadnjem času čedalje bolj predrzno in napadalno oglašajo v javnosti, ni tudi JLA. Očitno je njihov cilj, da bi armada kot pomemben dejavnik stabilnosti, notranje trdnosti in homogenosti SFRJ opešala, da bi jo vpletili v javne polemične nenačalne raz-

prave in jo kompromitirali v očeh javnosti.

Delo, 7. 1. 1987

O pobudah mladih

Filip Mladenović na seji predsedstva Mestne konference ZSM Beograda:

»Povabimo naše mlade brate iz Slovenije, naj bodo sedem dni naši gostje, da bi v pogovoru z njimi v miru zvedeli, kaj je bistvo njihovih pobud. In tedaj sklepajmo. Tisto, kar vemo je le majhen del prizadevanj za nadaljnjo demokratizacijo družbe. Pri tem ne smemo pozabiti, da se je prihodnost že začela.«

Stevo Dokmanović na istem sestanku:

»Kakšna demokracija je to, če manjšina za vsako ceno brani svoje teze in jih vsiljuje drugim in večini? Kaj pomeni sporočilo: boj za mir z razorožitvijo? V današnjem času in v našem prostoru je v tem hipu razorožitev zadnje, kar bi smeli storiti. Splošna ljudska obramba je preveč resna zadeva, da bi jo smeli prepustiti verskim ločinam.«

Delo, 13. 1. 1987

Najbolj neustavna izjava leta

V času, ko je napovedana resna razprava o ustavi in ko že vsi (sila različno) razmišljajo o ustavnem položaju republik in pokrajin, se je neka »bistra glava« spomnila, da je lahko dokončni »argument« proti razpravi o »civilnem služenju vojaškega roka« tudi ta, da je tak predlog »protiustaven«. Če je, potem bi bilo treba to spremeniti; brez dvoma pa bi moral »avtor« zamisliti o »protiustavnosti« javne razprave dobiti priznanje za najbolj neustavno izjavo leta (kandidatov za najneumnejšo je že tako ali tako preveč). Kdo bi lahko prepričal javnost, da je ustavo moč spremeniti, če gre za načela zvezne uprave, ko gre za državljanske in človekove pravice pa ne, se sprašujejo književne reči.

Kot kaže, mahinacije z večjim delom mladine nekega naroda (slovenskega) ni previsoka cena za to, da bi »ohranili« pečico privilegiranih mladinskih funkcionarjev. Več kot 7000 glasov proti štafeti, za civilno služenje vojaškega roka, proti 133. členu in proti smrtni kazni zanje ne pomeni prav nič, niti obveznost, da bi sami organizirali podobno glasovanje: demimo o tem, ali lahko še naprej opravljajo svoje funkcije.

Delo, 16. 1. 1987

Zakaj prav Slovenci?

Nekdanji sarajevski »ples vampirjev«, najnovejši izpad razbrzdane mladosti pri nas, napeljuje nekatere v iskanje njegovih korenin v sedanjih in nekoliko starejših idejnih gibanjih in stranpoteh slovenske mladine. Ali so take primerjave pravilne in umestne, si v podnaslovu daljšega prispevka v včerajšnjem Nedeljnem Vjesniku zastavlja vprašanje komentator Željko Kruselj.

Oba primera sta vztrajno pripisana »scenariju« delovanja alternativnih gibanj, ki jih v celoti priznava samo slovenska mladinska organizacija. »Alternativna gibanja izhajajo iz zamisli o civilni družbi, zamisel je bila sprejeta na lanskem slovenskem mladinskem kongresu v Krškem.

Udeleženci sarajevskega »plesa vampirjev« pa ne vedo ali nočejo vedeti, da s takimi gibanji nimajo ničesar skupnega

Željko Kruselj meni, da bi slovenska mladinska organizacija storila napak, če bi se zdaj zaradi »vznemirjanja javnosti« in posameznih »primerov« alternativcem odrekla. V tem primeru bi »alternativci postali lahek plen opozicijskih skupin, občuten del slovenske mladine pa bi izgubil svojo možnost vključevanja

v družbenopolitični sistem, posebno zato, ker v zaprtih hierarhijskih strukturah ne sprejemajo položaja papirnatega članstva. Zatorej so v vodstvu ZSM Slovenije že zdavnaj spoznali, da pred realnostjo ni mogoče pobegniti.

Medtem ko se javnost izčrpava s takimi »primerji«, se jez med mladinsko organizacijo in mlado generacijo samo povečuje, je sklenil daljšo politično reportažo v Nedeljnem Vjesniku Željko Kruselj.

Delo, 19. 1. 1987

Odperta vrata »trojanskemu konju«?

Politika je v svoji nedeljski številki objavila v stalni rubriki Med nami avtorsko besedilo generalpodpolkovnika JLA v pokoju Milojice Pantelića iz Beograda, ki se je odzval na govor predsednika predsedstva CK ZK Slovenije Milana Kučana v Dražgošah.

Vsekakor moramo stvari imenovati s pravim imenom, zlasti, kadar gre za pobude – naj jih je sprožil kdorkoli že – s katerimi skuša kdo zlorabljeni našo samoupravno socialistično demokracijo in blatiti revolucionarno dediščino in vrednote naše družbe.

Vsekakor pa bi morale nazadnjaške pobude, kakršna je brez dvoma pobuda o tako imenovanem civilnem sluzenju vojaškega roka, naša jugoslovanska samoupravna, socialistična in demokratska javnost odločno zavreči.

Ko govorimo o tem, kdo jekriv, da je prišlo do sedanjega položaja, odgovora ne bi smeli iskati v nerealnih sferah, saj je jasno, da so odgovorni predvsem isti posamezni vodilni delavci, ki zastopajo stališče, kakršnega zastopa tudi tovariš Kučan, o čemer pa bi se morali po mojem mnenju pogovoriti še v predsedstvu CK ZKS in CK ZKJ, katerega član je tudi tovariš Kučan.

S tem pogovorom pa bi bilo treba natančno ugotoviti idejnopolitično in praktično naravo pobude o tako imenovanem civilnem sluzenju vojaškega roka, prepričan pa sem, da bi hkrati tudi ugotovili, da sodi v tem primeru tovariš Kučan med tiste posameznike, ki skušajo del družbene energije usmeriti na ta ali kak drug stranski problem. Vodilne družbene sile naj bi s takimi neproduktivnimi in prisiljenimi razpravami zašle v stransko ulico in svojo pozornost preusmerile s pravnih bistvenih problemov, pobudo pa prepustile drugim silam in konceptom.

Delo, 20. 1. 1987

OD HLODA DO KUČANA

Če je zgodovina NOB polpretekla zgodovina, potem je zgodovina študentskih bojev proti štafeti mladosti in za civilno službo zgodovina sedanjosti. Polpreteklo zgodovino smo se v teh dolgih letih šolanja naučili, zgodovino sedanjosti pa smo se naučili edinole pozabljati.

Tesanje tristokilske štafete v Ljubljani

je bilo prvovrstna atrakcija za jugoslovansko časopisje. Vprašanja, kaj neki se dogaja v Sloveniji, ki jih je že prej sprožala pobuda o civilni službi, so se po tem dogodku spremenila v trditve: v Sloveniji se nekaj dogaja. Obtožbe, ki so sprva letele na slovensko mladino, so segale vse višje, tja do predsednika CK ZKS. Konflikt, ki se je sprva kazal kot generacijski (štafeta mladosti ali štafeta starosti?), se je začel kazati kot mednacionalni konflikt.

Pregled pisanja osrednjega slovenskega dnevnika nam kaže rast konflikta. Pri izboru so me bolj kot poročevalske zanimale mnenjske rubrike, kjer se kaže, kako novinarji interpretirajo zgodovino, ki jo živijo. Novinarji so namreč tisti, ki nas učijo zgodovino sedanjosti. Pozabiti ali pomniti.

Vsi odlomki so iztrgani iz konteksta. Drugače pač ne gre.

MARKO PEČAUER

DELO KOMENTIRA

Tesanje in podpisi

Ali bomo odpravili štafeto mladosti? Soočeni po aktivnosti univerzitetne konference ZSMS v Ljubljani, je to v teh dneh najbolj pomembno vprašanje. V organizaciji mladih iz te univerzitetne konference so včeraj na Plečnikovem trgu v Ljubljani stesali »svojo« štafeto in med drugim zbirali podpise proti štafeti. V prihodnjih dneh pa nameravajo izvesti plebiscitarno odločanje o tem na ljubljanskih fakultetah.

Nastop, kot so si ga zbrali mladi na Plečnikovem trgu, si je mogoče razlagati kot provokacijo. Ni pa nujno. To si je mogoče razlagati tudi kot nestrpnost mladih, ki že nekaj let opozarjajo na to, da je potrebno dati praznovanju dneva mladosti, predvsem zaključni prireditvi na stadionu JLA, drugačno vsebino. Pa gre še kar naprej vse bolj ali manj po starem.

Ceprav ljubljanskim študentom, ki se na ta način izrekajo o štafeti mladosti, tegane bi smeli – o tem smo prepričani – pripisati, pa le menimo, da ne upoštevajo časa in prostora, v katerem vse to po-

čnejo. Upoštevajoč zelo različna mnenja, ki veljajo o štafeti že v sami Sloveniji, še bolj pa se ta različnost izraža v Jugoslaviji, v kateri vendarle vsi skupaj živimo in bi morali to bolj upoštevati, bi si morali ljubljanski študentje izbrati druge metode, če hočejo dobiti podporo za svoja stališča. V razpravah, ne pa na ulicah ali trgih, se je treba odločati! Prav zaradi različnosti stališč o tem v Jugoslaviji se utegne zgoditi, da bodo predlogi ostro zavrnjeni že samo zaradi načina »prodajanja« predlogov ljubljanske univerzitetne konference mladih.

V početju mladih na Plečnikovem trgu vidimo samo poskus šokantnega nastopa dela mladih. Kajti vendarle gre le za skupino mladih in zavedati se je tudi treba, da je štafeta mladosti stvar mladih iz vse Jugoslavije, ki morajo imeti možnost soodločanja o njeni usodi. Prav mladi iz Slovenije so se na kongresu v Kiškem močno (upravičeno) zavzeli za dialog. Torej ga morajo tudi spoštovati in pri tem upoštevati, da bo pač prevladalo stališče, za katera se bo izrekla večina.

Branko Podobnik
Delo, 12. 12. 1986

Vse več je primerov zlorabe demokracije

Sekretar RK SZDL Geza Bačić na proslavi ob 40-letnici ustanovitve SGP Pomurje in 35-letnici samoupravljanja obsoil zbiranje podpisov proti štafeti.

Nekateri posamezniki in skupine vedno znova odpirajo nove probleme in jih proglašajo za usodne. Zadnji tak primer je žaljivo obnašanje skupine študentov ljubljanske Univerze, ki je na zelo nekulturn način organizirala javno akcijo za zbiranje podpisov proti štafeti mladosti. To početje prav gotovo ne prispeva k demokratizaciji družbe, temveč je to zloraba demokracije s strani peščice mladih z Univerze, ki se javno norčuje iz simbola bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti povezanega s praznovanjem meseca mladosti.

Delo, 22. 12. 1986

Proslava po meri današnjega rodu

Nekaj več kot 7000 ljubljanskih študentov, ki so se s samoodločbo izrekli proti štafeti mladosti, ne bo zadovoljnih z včerajšnjo odločitvijo republiške konference ZSMS. Glas njihovega delegata je ostal osamljen. Zmagala je večina, ki meni, da tradicionalne prireditve morajo ostati. Zato, ker zdaj še ni pravi čas, da bi jih kar ukinili.

Univerzitetna konferenca ljubljanske mladine se je v svojem sklepu nekoliko prenašla, zaradi tega je požela vrsto kritik in nasprotovanj v različnih organizacijah in predvsem v jugoslovanskih sredstvih obveščanja. Teza, da je ritual, ki je preživel obdobje, kot pravijo študentje najlažje ukiniti, potemtakem ne drži. Ampak tudi korenito preoblikovanje ni čisto preprosto, še posebej, če katekol prireditve želiš preoblikovati tako, da bo z njo zadovoljna večina mladih.

Darja Verbič, 24. 12. 1986

Pobuda nesovražne mladine

Ko se je slovenska mladina na svojem kongresu v Krškem odločila, da podpre pobudo za razpravo o civilnem služenju vojaškega roka, tega ni storila zato, da bi v jugoslovanski javnosti sprožila burne reakcije, temveč v prepričanju, da se je v tej državi v enakopravnem in demokratičnem dialogu mogoče pogovarjati o vseh, četudi za mnoge delikatnih vprašanjih.

Zdaj, ko je od kongresov pretekla dobra polovica leta, pa naj bi se izkazalo, da argumentov za civilno službo skorajda ni. Po Tanjugovem obsežnem poročilu o »razpravi« o civilni službi naj bi se v tem času izkazalo, da so odločno zmagali argumenti proti in gre zatorej pri vsem tem za obrozen pojav, za pobudo pa se je po njihovem že vnaprej vedelo, da je nespremenljiva. Z enako pravico bi torej slovenski mladinci govorili, da so bili že v naprej prepričani da možnosti za uvedbo civilne službe pri nas so. Pa vendar tega niso storili, ampak so najprej skušali svoje skrbno pripravljene teze preveriti v strokovnih krogih.

Tanjug operira tudi z argumentom, da velika večina mladih v Sloveniji nasprotujetezam iz pobude, pri tem pa ne navaja konkretnih podatkov, ker jih nima. Obstajajo namreč drugačni: Raziskava slovenskega javnega mnenja jenamreč lani pokazala, da kar 44,9 odstotka Slovencev meni, da je treba omogočiti civilno služenje vojaškega roka, medtem ko je 33,8 odstotka tistih, ki menijo, da morajo vsi služiti vojsko v oboroženih silah.

Pobuda za civilno službo zato ni nič drugega kot povsem legalna pobuda slovenske mladine, ki se je izoblikovala v demokratičnem dialogu, pri njeni zasnovi pa niso sodelovali mladi, ki bi hoteli rušiti revolucijo, ali mirovniki, za katerimi naj bi se skrivali domači in tuji sovražniki. To je namreč pobuda zdravega in kritičnega dela mladih, ki so prepričani, da je prvi pogoj za zaupanje in ustvarjanje v Jugoslaviji enakopraven dialog.

Marko Jenšterle, 8. 1. 1987

pobuda ima lahko vsakdo . . .

Milan Kučan, predsednik predsedstva CK ZKS, ob obletnici dražgoške bitke:

Komunisti nimamo monopola nad resnico. Nimamo monopola nad odpiranjem družbenih problemov. Pobuda ima lahko vsakdo, ki je pripravljen spoštovati načela, na katerih je zgrajena naša samoupravna demokracija.

Za nikogaršnje pobude ni mogoče vnaprej in brez argumentov trditi, da je vseodrešujoča ali da je nesprejemljiva, da je navzkriž s temeljnim aktom države, z etičnimi načeli družbe in z revolucionarnim izročilom naših narodov in narodnosti.

Najmanj dopustno za demokratično razpravo pa je prirejanje stališč drugače mislečega, zato da pravo mesto najdejo lastna stališča.

Iniciativa, ki jo je o možni ureditvi drugačnega služenja vojaškega roka v JLA tistih, ki jim versko prepričanje brani vzeti orožje v roke, sprejel kongres naše mladinske organizacije, doživlja podobno usodo.

Del odgovornosti za nesporazume in konfrontacije, ki so sledile, imajo tudi posamezniki iz mladinskega vodstva, ki niso dovolj jasno, tehtno, argumentirano in pravočasno pojasnili, zakaj pravzaprav gre.

Toda svoj del odgovornosti imajo tudi tisti, ki niso pripravljeni sprejeti argumentirane in kvalificirane razprave o tem vprašanju v zato pristojnih družbenih in strokovnih organih.

Delo, 12. 1. 1987

Pot pelje v razpravo

Zadnja seja mestne konference ZSM Beograd je v celoti demantirala sklep koordinacijskega odbora Zvezne konference SZDL Jugoslavije za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozasčito, ki je bil sprejet konec decembra in po katerem naj bi se končala šestmesečna neuradna razprava o pobudi za uvedbo civilnega služenja vojaščine. Ta razprava je le ena od mnogih, so poudarili na seji, na katerih bodo še razpravljali o tej žgoči temi.

Mnenja o pobudi za civilno služenje vojaščine so bila na seji precej nasprotujoča: od tistih, da je pobuda neustavna, uperjena proti razbijanju Jugoslavije, pa do takih, da jo je treba ibravnavati kot vsako drugo, brez apriornega zavračanja torej.

Mladi so se torej pravilno odločili, da bodo vztrajali pri obravnavanju problemov, ki v tem času zanimajo večino mladih v Jugoslaviji. Če bi zdaj, ko so o tem že govorili, nekatere sklepe pa celo zapisali v svoje kongresne dokumente, zaprli razpravo, bi naredili napako. Toda stopiti morajo še korak naprej: poskrbeti morajo za to, da bodo o njihovih idejah o alternativnih gibanjih drugačni, drugačni štafeti mladosti pa o pobudi za civilno služenje vojaščine spregovorili tudi drugi.

Darja Verbič, 14. 1. 1987

Pravica do iniciative

Na tem mestu smo prejšnji torek, 20. januarja, pod naslovom Odprta vrata »trojanskemu konju« objavili prispevek generalpolkovnika JLA v pokoju Milojeice Pantelića, s katerim se je oglasil na govor predsednika predsedstva CK ZKS Milana Kučanav Dražgošah:

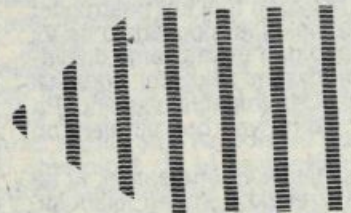
prispevek smo povzeli po Politiki. Tokrat objavljamo odgovor Milana Kučana, ki ga je poslal uredništvu tega beogradskega časnika.

»Razlog, da se oglašam, ni vsebina prispevka Milojeice Pantelića, generalpolkovnika JLA v pokoju, ki ga je z naslovom »O iniciativi za civilno služenje vojaškega roka« objavil vaš cenjeni list prejšnjo nedeljo. Niti ni to vprašljivost argumentov in »naglavnih grehov«, s katerimi je avtor opremil obtožnico zoper mene in še zoper koga v tem svojem prispevku. Razlog je preprosto nega navada, ki se v praksi naših medsebojnih odnosov, še posebej v polemikah, kar vztrajno udomačuje. Je pa škodljiva. Razkrajja našo moralo, izničuje naše medsebojno zaupanje, vnaša sumničenja vsake vrste in vsaj otežuje normalen pogovor.

V svojem poročanju Politika ne pove ničesar o tem, kaj sem govoril o sami iniciativi. In tako seveda tudi za avtorja ni prav nič pomembno tisto, kar je za vso razpravo pravzaprav bistveno, kaj o vprašanju, ki je predmet spora, mislim in kaj sem o tem rekel

Ker pa je pisec v prispevku še posebej hud zaradi mojega zavzemanja za to, da se vodstvu ene izmed republiških družbenopolitičnih organizacij, konkretno ZSM Slovenije, prizna pravica do iniciative, da sproži razpravo o tem, kakor tudi sicer o vseh družbenih vprašanjih, ki so po njegovi oceni družbeno pomembna, ter s tem odpre možnost organizirane demokratične razprave in odločanja o njih, bi mu rad zatrdil, da sem se v vsem svojem delu in obnašanju v kate terega ocenjevanje se tovariš general, kot velikodušno pravi, ne spušča, ravnal v skladu z Voltairovo maksimo: »Ne strinjaj se s tvojim prepričanjem, toda pripravljen sem dati življenje, da ga lahko izpoveš!« To velja tudi v tem konkretnem primeru, ker je po mojem trdnem prepričanju v okviru temeljnih načel ustave in ga ni mogoče niti z veliko mero nezaupanja v namene največjega dela mlade generacije tolmačiti kot zanikanje strateških opredelitev revolucije.

Delo, 27. 1. 1987

SLOVENSKI UGOVOR VESTI V AVSTRIJI

O tem, da našim oblastem uspeva ustvarjati sovražnike iz tistih ljudi, ki bi bili drugače čisto mirni državljani, ne more biti nobenega dvoma. Po tem, ko so v zadnjem času v javnost končno prišle zgodbe o številnih primerih Jehovovih prič, ki so zaradi odklanjanja služenja vojaškega roka bili obsojeni na kalvarijo po naših ječah, se nam zdaj odkriva še druga plat iste tragedije. Gre namreč za tiste pripadnike Jehovovih prič, ki so se namesto za več kot desetletno zaporno kazen, raje odločili za enostavnejši pobeg preko naših meja in potem v sosednji Avstriji zaprosili in tudi dobili status ubežnikov.

Njihova zgodba je morda v primerjavi s tistimi po zaporih manj kruta, pa zato enako boleča. Ti ljudje so se namreč zavestno odločili za to, da domovine ne bodo več videli, saj jih v primeru, da se vrnejo, najbrž čakajo kazni, čeprav so bili toliko previdni, da so državo zapustili še preden so v roke dobili vpoklic za služenje vojaškega roka.

Ob koncu lanskega leta je skupina slovenskih novinarjev obiskala nekaj teh oporečnikov, ki so se naselili v avstrijskem Špitalu. Eno najbolj razveseljivih (če je pri teh primerih kaka stvar sploh lahko razveseljiva) spoznanje je bilo, da se ti oporečniki slabo razlikujejo od množice naših gastarbajtarjev, katere sta v tujino vodili želja in potreba po boljšem zaslužku. Jehovove priče v Špitalu so namreč uspele tam, kar večini naših delavcev ne gre. Zaradi svojih sposobnosti in iznajdljivosti so se namreč enakopravno vključili v kapitalistični sistem in v njem opravljajo delo, ki je sicer nedosegljivo marsikateremu Avstrijcu. Gre seveda samo za konkretno izkoriščanje pridobljene izobrazbe (to so seveda dobili v naših šolah) in kombinacijo z iznajdljivostjo. Če k temu dodamo še to, da v Špitalu opravljajo posle, ki so koristni tako za Jugoslavijo, kot tudi za Avstrijo, potem nam bo jasnejše, zakaj teh ljudi ne moremo šteti k sovražni emigraciji. Šest fantov, Jehovih prič iz Slovenije, ki so se naselili v Špitalu si ne dela prav nobenih iluzij, da naše oblasti ne vedo zanje. Povsem jasno jim je, da so bili njihovi pobegi za-beleženi. Toda to je bila nuja. Pustiti de-

set najbolj ustvarjalnih let življenja v zaporu je namreč popoln nesmisel. Tako za oporečnika, kot tudi za državo, saj slednja po prestani kazni ne bo dobila prevzgojenega državljana, ampak prej človeka, ki bo resnično sovražil sistem.

Zakaj so Jehove priče nevarne vojski in državi? Predvsem zaradi svoje vztrajnosti in fanatičnosti. Vojska se dobro zaveda njihovega fanatizma, pa tudi tega, da ima sama v svojih vrstah vse manj ljudi, ki bi bili tako fanatično pripravljene slediti njenim idejam in v skladu z njimi smaoiniciativno jurišati v prvih vrstah. Jehovove priče pa so za svojo idejo pripravljene žrtvovati najboljši in najlepši del svojega življenja, čeprav si marsikdo od nas misli, da je enostavnejše požreti tisto nesrečno leto vojaščine in imeti potem kolikor toliko miru.

Ker je torej Jehovovski fanatizem nemogoče obrniti v vojaško korist jih je treba odstraniti. Navsezadnje jih ni mogoč uničiti tudi Hitler in edina rešitev je torej v dolgoletni kazni.

Toda, pojdemo spet preko meje. Kaj je bil vzrok, da se je eden od oporečnikov iz špitala odločil in povabil slovenske novinarje na obisk? Predvsem ta, da so nam sami razložili svoje poglede na prizadevanja za priznavanja ugovora vesti in zakonitve civilne službe v Jugoslaviji. Izvedeli pa smo, da se skupina oporečnikov ne zavzema za civilno službo,

temveč samo za enkratne kazni. Biblija jih namreč uči, da je treba spoštovati vladarja in njegove zakone. Ker torej zavračajo služenje vojaškega roka, so pripravljene odslužiti kazen, vendar ne tako dolgo trajno kot je sedaj. V tem oziru je torej njihovo mišljenje dokaj sebično, saj v prizadevanjih za ureditev statusa oporečnikov vidijo predvsem svoj problem. Civilna služba pa naj ne bi bila namenjena samo oporečnikom iz verskih, temveč tudi humanitarnih vzrokov.

Seveda je povsem nesmiselno od Jehovovih prič pričakovati, da bi se sami kaj bolj angažirali pri političnih akcijah, ki se odvijajo v zadnjem času. Omejuje jih namreč biblija, ki jim prepoveduje ukvarjanje s politiko. Zato jim povsem ustreza položaj, ki so ga deležni v Avstriji, kjer kot ubežniki nimajo pravice sodelovanja v političnem življenju.

Zato pa so toliko bolj aktivni in uspešni v poslovnem življenju, kar pa je za nas posebna šola, saj nas uči, da smo neverjetno domiselna družba, v kateri obstaja na tisoče načinov, s katerimi se zapirajo možnosti za obstoj inteligence v državi. V naših šolah izobrazimo kadre, potem nam je pa čisto vseeno, če gredo že naslednji dan preko meje in tam tudi ostanejo.

Marko Jenšterle

KITAJSKA: NEP IN NJENA PROTISLOVJA

Že sedem let se v Ljudski republiki Kitajski odvija široko gibanje za strukturne reforme. Ne gre za rahlo popravljeno maoistično pot, niti za vračanje h kapitalizmu, kot bi si lahko mislili »levičarski« kritiki ali pa preveč optimistični buržoazni komentatorji. Gre za novo ekonomsko politiko (NEP), ki je analogna obenem pa tudi bolj poglobljena varianta tistega, kar se je v SZ dogajalo v letih 1921–1928.

Trenutne ugotovitve

Sedaj že lahko naglasimo tako uspehe kot tudi protislovja, ki se vedno hitreje akumulirajo. Vsekakor so izjemni rezultati na dveh nivojih: povečala se je proizvodnja, prav tako se je dvignil življenjski in kulturni nivo tako pri urbani kot ruralni populaciji. Če primerjamo začetno izhodišče (kitajsko 1980 in sovjetsko 1921, pri katerih je kitajsko še nižje od tistega v SZ), so kitajski rezultati v zadnjih sedmih letih večji, kot so bili v SZ v obdobju NEP in prve petletke (od 1921 do 1932). Industrijska proizvodnja se je več kot podvojila, zahvaljujoč sektorju majhnih in srednjih podjetij v ruralnem okolju. Državna industrija je povečala proizvodnjo za 90 %, prav tako pozna očitno ekspanzijo tudi privatni sektor. Tristo milijonov kmetov ima traktorje, enajst milijonov privatnih lastnikov zaposluje petnajst milijonov delavcev, toda ti predstavljajo le 4,5 % celotne delovne sile v kmetijstvu. V kooperacijo je vključenih sto milijonov ruralnega prebivalstva. V celoti petinosemdeset tisoč državnih podjetij izdeluje skoraj 80 % industrijske produkcije in skoraj polovico narodnega dohodka, kar so znatno večji deleži kot pri NEP v SZ.

Nič manj impresiven ni dvig življenjske ravni. Dohodek kmetov se je povečal za 50 %. Povprečna življenjska doba v LR Kitajski znaša 65 let za moške in 68 let za ženske. Ti podatki so podobni podatkom za SZ in višji kot v Romuniji ali Turčiji.

Zgovorni so televizijski in filmski posnetki iz velikih mest – Peking, Shanghai, Tientsin, Wuhan, Shenyang, Harbin, Kanton, Chongqing – milijoni kolezarjev so zamenjali milijone rikš, podobne mest z dobro preskrbljenimi otroki zamenjujejo podobe lačnih in prosečih vbojajme. Ni več milijonov žensk s po-

habljenimi stopali, ki so ubogale svoje može in tašče. Ta napredek je prišel malce pozno, ne smemo pa pozabiti, da je to realni rezultat zmagovite socialistične revolucije 1949. Za kratkovidneže in skeptike v partiji in za laskače na Zahodu je potrebno to dejstvo večkrat ponoviti. Ali lahko štiri modernizacije (ekonomska, tehnološka, znanstvena in vojaška) sledijo ritmu zadnjih sedmih let? Dengoa ekipa meni, da lahko. Obljublja, da bo do leta 2000 dohodek na prebivalca znašal 1000 dolarjev, kar je trenutni nivo v Turčiji in dvakrat večji od trenutne stopnje v Egiptu. Pričakujejo, da bo v letih 2010–2015 dohodek na prebivalca znašal 2000 dolarjev, kar ustreza trenutnemu stanju v Mehiki in na Portugalskem. Do takrat naj bi bila Kitajska srednje razvita država.

Preveč precizne obljube take vrste so precej nevarne, kot nam nazorno kaže primer z XXII. kongresa KPSZ (kjer je Hruščov obljubil, da bosta do leta 1980 proizvodnja in dohodek na prebivalca večja kot v ZDA). Zunanja nasprotja in notranja družbena protislovja prav lahko zaustavita rast še preden bi bili ti cilji doseženi. Vendar pa, če se danes ozremo nazaj, lahko rečemo, da bahanje Nikite Hruščova pred petindvajsetimi leti ni bilo brez realizma. Čeprav vsi cilji niso bili doseženi, razkorak med realnostjo in obljubami ni katastrofalen.

Prav tako je spektakularen dvig izobraževanja in kulture. Kitajska se je odprla univerzalni kulturi, ki so jo maoisti omalovažujoče označevali za buržoazno, obenem pa je ne moremo primerjati s tistim, kar je nastalo po letu 1949 ali npr. v Indiji v času neodvisnosti. Če nadaljujemo primerjavo Indije in Kitajske, vidimo, da se je v Indiji položaj specializiranih in privilegiranih slojev močno izboljšal, toda napredek za ljudske množice na Kitajskem (razen manjšega dela v zaostalih ruralnih provincah) je opazen na področju opismenjevanja (stopnja pismenosti je na Kitajskem za 50 % višja od stopnje v Indiji), pri številu na leto izdanih, pri številu bolnišničnih postelj, pri dvigu tehničnega izobraževanja, pri večjem številu ljudi, ki končajo srednjo šolo. Te podatke je težko primerjati s podatki iz dežel, ki jih kapitalisti imenujejo »tretji svet«, prav tako pa so neprimerljivi s kitajskimi začetki v letih 1937 in 1949.

Toda podoba ni brez senc. Dengova usmeritev izziva tudi vedno več socialnih, ekonomskih in političnih protislovij. Ker se ta protislovja precej pokrivajo s tistimi iz časov NEP 1921–1928, je upravičeno, da prisluhnemo lucidni kritiki leve opozicije in preučimo relevantnost njenih zgodovinskih analiz in konstruktivnih predlogov.

Ekonomski protislovja NEP

Na ekonomskem področju najbolj preseneča razlika med kvazi-kontinuiranim napredkom na ruralnem področju (manj na področju proizvodnje in dohodka na prebivalca) in mnogo bolj krčevit napredek v industriji v urbanem okolju, ki ga pestijo inflacijski pritiski in nezaposlenost, kar v očeh širokih plasti delavcev temni sliko načrta NEP. Za to neskladje je mnogo razlogov. Vendar se ne bomo zmotili, če rečemo, da eden od glavnih razlogov leži v dejstvu, da je **močno spodbujan podjetniški interes kmetov**, za kitajske kmete pa vemo, da so navkljub majhni strojni pomoči znani po zelo intenzivnem kmetijstvu. **Na drugi strani pa pri delavcih ni bila spodbujena iniciativa in interes za proizvodnjo, saj industrija še vedno ostaja pod upravo birokracije.** Delavskega samoupravljanja ni, čeprav je bilo le-toto eno od značilnosti novega koncepta.

V kmetijski proizvodnji sta opazni dve vznemirjajoči protislovji. Silovito širjenje proizvodnje izdelkov za trg je zmanjšalo žetve. To je precej nevarna tendenca, saj povečanje donosa žitnih kultur ne povleče za sabo ustreznega finančnega efekta (država bo torej morala povečati subvencijo).

Tu je še demografska rast, ki jo brutalno zaustavljajo (z negativno družinsko alokacijo za tretjega otroka – ali drugače – otroški dodatki se pri tretjem otroku zmanjšajo, za tretjega pa jih sploh ni) in povečanje produktivnosti. Zaradi teh dveh dejavnikov se povečuje mestna populacija, katere vseh potreb tudi ekspanzija ruralne industrije ne more več zadovoljivo pokrivati. Ta problem utegne s časom postati vse hujši.

Na področju industrije in nacionalne ekonomije se pojavljajo naraščajoča neskladja; med obsegom investicij in končne proizvodnje, med uvozom (predvsem modernih tehnologij) in izvozom, med dohodkom in proizvodnjo potrošnih dobrin, med rastjo proizvodnje in produktivnosti. Prav tako obstaja razkorak med dohodkom kmetov in delavcev. Ta neskladja se pojavljajo z občasnimi inflacijskimi pritiski, deficiti v plačilni bilanci, z nezaposlenostjo v mestih. Za te težave Dengove reforme do sedaj še niso našle zdravila. »Iskanje« vodi v sukcesivne »popravke« kot so: brutalno zaviranje investiranja in uvoza, zmanjšanje rasti dohodka sledi obdobju, ko je bila rast prehitra.

Socialna in politična protislovja

Ekonomski protislovja kitajske NEP neizbežno proizvajajo socialna in poli-

tična protislovja. Močno je poudarjena socialna neenakost, tako na vasi kot v mestu. Zato ni slučajno, da je Dengova frakcija popolnoma rehabilitirala Buharina, medtem ko bi težko govorili o politični rehabilitaciji Trockega.

Usmeritev NEP proizvaja sloj kmetov, ki so precej bogatejši in podjetnejši od nekdanjih ruskih kulakov. Posedujejo tendenco po ustanovitvi kapitalističnih podjetij (kjer gre za izkoriščanje plačane delovne sile). Na drugi strani je revščine povsod dovolj. Ne samo v manj razvityh področjih, obstaja tudi v bogatih kmečkih provincah in v mestih, kjer obstaja tisto, kar Dengova frakcija sramežljivo imenuje »zavist in ljubosumje« revnih na bogate. Marksisti ta fenomen raje imenujemo razredni antagonizem med revnimi in bogatimi. Če se bo ta antagonizem razvil v širše forme, se je težko izogniti razrednemu boju.

V urbanem okolju se skupaj s socialno neenakostjo širijo tudi ob-tržne skrivnosti, trženje po privatnem bogatenju, korupcija in črni trg. Vse to je zlasti očitno v soseščini Hong Konga in v posebnih ekonomskih conah, ki so namenjene tujemu investiranju (mešana podjetja). Seveda obseg teh investicij ostaja minimalen, manjši od tiste stopnje, ki so jo predvideli in ki jo želijo kitajski voditelji. Toda vseeno je očitna sprememba navad in motivacij v sami birokraciji, med trgovci in špekulanti (kitajska enačica sovjetskega nepmana). protiodgovor režima je precej represiven: obsodbe na smrt in javne eksekucije za opozorilo in zastrašitev »infiltriranega sovražnika«. Odveč je poudariti, da je učinkovitost takih ukrepov skorajda nična, saj jih izvajajo v okolju, ki je ustvarilo geslo, ki se glasi: »Obogatite sel« Najbolj učinkovit ukrep proti težnjam po primitivni akumulaciji privatnega kapitala bi bila nedvomno mobilizacija in zavestna vključitev delavskega razreda, ki že sedaj prejema 120 milijonov plač in dodatkov. Toda ta vključitev ne bo dosežena, če ne bodo delavci poleg realno rastočih dohodkov dobili tudi

večje moči in več pravic. Navkljub nekaterim sramežljivim korakom pri izvolitvi direktorja podjetja, ki ga izvoli kongres delavcev, gre logika Dengove frakcije v drugo smer. Frakcija ustvarja vtis, da je jamstvo zaposlitve (slavna »železna posoda za riž«) odpravilo vprašanje vključitve delavcev v odločanje.

Tudi zelo redke izkušnje kot npr. stečaj Explosion Proof Equipment Factory v Shenyangu leta 1986 (ne gre pozabiti, da skoraj 40 % državnih podjetij dela z izgubo) med delavci izzovejo nezadovoljstvo in poudarjajo vtis, da se trenutna usmeritev vse bolj kaže kot sila, postavljena nasproti delavcem. Enak občutek vzbuja velika nezaposlenost, predvsem v velikih mestih in med mladimi. Režim se trudi, da bi nezaposlenost absorbiral z izpolnitvijo sektorja uslužnostnih dejavnosti, ki bi bil polprivaten ali pa v celoti privaten. Razširitev tega sektorja bi tudi izboljšali pogoje življenja v mestu. Toda tak ukrep tudi na tak način povzroča socialno neenakost, razcep in zmedo v delavskem razredu. Socialna protislovja imajo tudi svoje ideološke in politične spodrsljaje. Obči skepticizem je viden zlasti pri mladih, delavcih in nižjih ter srednjih partijskih kadrih. Tem ni več čisto jasno, katerega svetniku se velja zaobljubiti. Demaoizacija gre svojo pot. Izognili so se ideološkim stalinističnim čistkam, Mao ne uživa več položaja pol-boga (ki ga je imel do konca sedemdesetih let). Stalin je definitivno preživet. Tudi Marks je resno načet. Delavske raziskave, ki jih načena Dengova frakcija imajo čisto novo ideološko in teoretično identiteto. Gre za mučen spoj Leninih in Buharinovih idej plus jugoslovanski in vzhodnonemški teoretiki plus maoistični ostanki plus elementi, spojeni pri trokizmu, anarho-sindikizmu in modernemu sindikalizmu. Poleg tega je možno opaziti tudi vpliv levih social-demokratov in britanskih laburistov pa še nekaj avstromarksistov bi se našlo. Edina dobra lastnost te mešanice je ta, da spodbuja

kritično mišljenje ter javno ali vsaj poljavno svobodno razpravo. Toda istočasno obstaja tudi represija, ki je namenjena najbolj opozicijskim tendencam. Kljub vsej proklamaciji za politični pluralizem – to proklamacijo so favorizirale predvsem desne tendence – je veliko oponentov v zaporih.

Družbeni konflikti so zadnje čase v različnih podobah in na različnih področjih dobili javno formo. Pri tem mislimo na stavko avtobusnih šoferjev v Pekingju, gibanje demobiliziranih vojakov, gibanje bivših obsojencev, ki zahtevajo rehabilitacijo... Najbolj spektakularno pa je bilo gotovo gibanje študentov. Začelo se je v začetku decembra na univerzi v Hefei v provinci Anhui. Kmalu so se pridružili v Wuhanu in Shenzenu. Najmočnejša eksplozija je nastala deset dni kasneje v Shanghaiju, kar je privedlo do masovnih manifestacij. Največja je bila 21. decembra, v kateri je sodelovalo od 50.000 do 70.000 študentov in delavcev. Manifestacije so bile tudi v Pekingu, vendar v manjšem obsegu kot v Shanghaiju. Potrebno se je ustaviti pri taktiki in političnemu obnašanju študentov. V Liberation z dne 19. decembra lahko razberemo, da so študente v Shenzenu inspirirali francoski študentje, katere so videli na televiziji. Dejansko so njihove prve zahteve izhajale iz njihovih delovnih pogojev: zmanjšanje vpisnine demokratične volitve študentskih predstavnikov in univerzitetnih oblasti. Iz teh zahtev pa so hitro nastale širše zahteve po demokratizaciji: demokratične volitve okrajnih svetov in svetov provinc, svoboda tiska, svoboda združevanja in manifestiranja, odprava cenzure, osvoboditev političnih zapornikov. V Pekingju so študentje dosegli izpustitev aretiranih študentov, v Shenzenu zmanjšanje vpisnine. V New York Times 27. decembra je bilo moč zaslediti, da je vodstvo KPK obljubilo odprte liste na prihodnjih okrajnih volitvah, vendar niso natančno opredelili, kdo naj bi izbral kandidate.

Celoten duh manifestacij je bil nedvomno socialističen, egalitarističen in anti-kapitalističen. Na mnogih manifestacijah so študentje peli Internacionalo in ponavljali geslo **»Brez demokracije ni socializma«**. Pojavile so se tudi opozicijske skupine, ki pa jih je oblast hitro zatrla (vendar je vse skupaj imelo zgolj šibke lokalne dimenzije).

Enako pomembna so bila nasprotja (ki so postala odmevna po zaslugi tiska v strukturi uradne oblasti. Konflikte so razdvojili direktorje podjetij in partijske komiteje. Bolje se je izšlo za direktorje, ki so dosegli večjo avtonomijo pri odločitvah, ki zadevajo podjetja, (*Far Eastern Economic Review*, 9. oktober 1986). Prav tako so nastali konflikti med sindikati (morda bi bilo bolje rečeno: sindikalnimi vodstvi) in direktorji podjetij. Nastali so zaradi zahteve po večji avtonomiji sindikatov.

V nekaterih primerih (ki so za zdaj resda še zelo redki) so sindikati uporabili veto pri odločitvah, ki zadevajo najem ali odpust delavcev. **Na splošno imajo po mnenju delavcev direktorji podjetij v kmetijskem sektorju** (tako v kooperaciji kot v industriji) **večje pravice od direktorjev v državni industriji v mestih.**

Dengova ekipa poskuša kontrolirati konflikte in se na tak način izogniti družbenim eksplozijam. Predvsem račun na mikavnost »potrošniške družbe«, torej na »nagnjenost k materialnim dobrinam« delavcev. Sistem pogodbenega dela, ki povezuje plačo in napredovanje, naj bi uresničil tako politiko. Toda ravno s posploševanjem tega sistema, ki velja v izjemnih primerih, postaja le-ta nerealističen. Na splošno še vedno velja, da je povečanje plač odvisno od povprečne rasti produkcije in obsega vlaganja. Pretiravanja v politiki »treh svetov« (Deng Xiaoping je 1974 formuliral teorijo, po kateri je svet razdeljen na tri dele. Prvega sestavljata SZ in ZDA, drugega dežele v razvoju, tretjega pa ostale države) in ugotovitve **»da je sovjetska supersila agresivnejša in zato toliko bolj nevarna od ameriške«**, so brezpogojno privedle Peking skupaj z Evropo na pro-imperialistično orientacijo in do podpore oboroževanju. Približevanje ASEAN-u in Pakistanu je povzročilo levici in komunističnim partijam v teh državah močne udarce. Dengova frakcija se je previdno usmerila na pozicijo »ekvidistance« med »velikima dvema«. Oživitve protikolonialne revolucije (v Centralni Ameriki, na Filipinih), agresije ameriškega imperializma (Grenada, Nikaragva, Libija), kriza v Južni Afriki, nastanek močnega mirovnega gibanja v kapitalistični Evropi in Avstraliji pa so prisilili Peking, da je začrtal novo, precej bolj anti-imperialistično usmeritev. Sicer gre zgolj za načrt »korekture«, vendar za služi, da ga omenimo.

»Korektura« se sestoji v podrobnejšem proučevanju dejanj Washingtona in Moskve, izhaja iz novega dejstva vmednarodnih odnosih v tistem delu Azije, in jačanja japonskega imperializma. V Tokiu se je skoncentrirala tehnološka, industrijska in finančna moč. Washington spodbuja japonsko oboroževanje, kajti na tak način se povečuje

obramba Vzhodne Azije. Vojaški manevri, ki so jih skupaj organizirale ZDA, Japonska in Južna Koreja v oktobru 1986 najavljajo obstoj novega pomembnega vojaškega pakta. Izjemen japonski tehnološki potencial nakazuje, da je možno zelo hitro odpraviti zastoj na področju aviacije in vesoljske industrije (drugače rečeno: industrija izstrelkov). Obstaja tudi ovira na področju uporabe nuklearne energije, ki pa je politične in psihične narave in ne tehnološke.

Znatna japonska remilitarizacija se povezuje z jačanjem nacionalističnih in skrajno desničarskih teženj liberalno-demokratski stranki premiera Nakasoneja. Rehabilitacija vojnih zločincev izhaja iz politične usmeritve, ki povečuje japonsko-kitajsko vojno v tridesetih letih in v tej luči velja opazovati tudi ponovno prisotno militarizacijo. V šolskih učbenikih so japonski zločini do kitajskega ljudstva zminimizirani ali pa celo zanikani.

Tak razvoj vsekakor vznemirja vodstvo LR Kitajske. Tako pragmatiki kot realisti ne morejo zanikati grankega dejstva, da bi jih Washington ščitil pred vojaško agresijo iz Kremlja (to je bila v preteklosti realna grožnja; od tod tudi Maovo približevanje Ameriki) in da se ameriški imperializem ne bo nikoli združil s Kitajsko proti Japonski. Kitajska mora torej nujnovzpostaviti ravnovesja v zunanji politiki, kar pomeni, da je nujna normalizacija odnosov z Moskvo. Prve korake je storil Gorbačov z govorom v Vladivostoku (22. 7. 1986). Temu je sledila vzpostavitev komunikacije med Komjunistično partijo Kitajske, Poljsko združeno delavsko partijo in Komunistično partijo Nemske demokratične Republike. Znani so tudi Dengovi pogoji za normalizacijo odnosov med Kitajsko

in SZ, ki so bili predstavljeni na pogajanjih za normalizacijo odnosov med Kitajsko in Sovjetsko zvezo. Ti so: odprava sovjetske vojaške grožnje, kar pomeni umik 600.000 sovjetskih vojakov iz Mongolije in srednje Sibirije, in umaknitev raket, ki so naperjene na kitajska mesta. Kitajska občutka »ogroženosti« in »obkoljenosti« naj bi se zmanjšala tudi z zmanjšanjem števila vojakov in orožja ob reki Amour, z umikom vietnamske vijske iz Kampučije in umikom sovjetske vojske iz Afganistana.

Če lahko za prvi dve zahtevi rečemo, da ju pogajanje še lahko spremeni, je zadnja najpomembnejša (in zato omejeno negociabilna). Njena izpolnitev bi v znatni meri spremenila politično in strateško situacijo v Aziji in na Pacifiku. Zahteva po umiku sovjetskih čet iz Afganistana je že dobobra spremenila vsebino pogajanj med Vzhodom in Zahodom, ker implicira revizijo pogojev za umik sovjetskih raket iz Evrope za Ural.

Dengova NEP ni zgolj ekonomski manever, ki ga je treba izvesti »na poti v lepšo prihodnost«. Vsebuje globoke implikacije za svetovni delavski razred. Kitajska ni bila nikoli (niti na začetku sedemdesetih let, kot sta to pričakovala Nixon in Kissinger, niti v času Maove agonije) do grla zapletena v imperialistično igro. Kitajska birokracija zaradi svojih specifičnih interesov ostaja nekapitalistični element, ni pa še docela prepoznana vloga spečega kitajskega proletariata. Prav zato lahko njegov dvig spremeni celotno stanje.

ERNEST MANDEL

Inprecor, 19. 1. 1987

Prevod, priredba in poudarki:

JASMIN DRŽANIC

BREZ DEMOKRACIJE NI SOCIALIZMA

Za zgodovino Ljudske republike Kitajske (LRK) so indikativna gibanja za demokracijo in enakost, ki so bolj ali manj prihajala v konflikt z vzpostavljenim sistemom, kjer je dominirala birokracija. **Za ta gibanja je tudi značilno, da so nastala zaradi impulza, ki je prišel iz partijskega vodstva ali pa iz ene od vodstvenih frakcij.** Posledica teha je bila, da je del partije podpiral gibanje, del pa ne. Toda vsa gibanja je birokratska represija zaustavila in tudi okončala. v letu 1956 j evodstvo partije lansiralo gibanje »Dvojne stotnje« z glavnim mottom: Naj cveti sto cvetov, naj se so oča sto šol mišljenja. Toda zaradi nezadovoljstva in vedno večjih zahtev po demokraciji je KPK to epizodo končala s protidesničarsko kampanjo, med katero je mnogo ljudi prišlo v zapor.

Bolj znana je izkušnja s »kulturno revolucijo«, ki jo je 1956 začela Maova frakcija proti svojim največjim tekmečem v partijskem vodstvu. Boj proti rivalom je 1967 dokončala vojska, ki je »vzpostavila red«. 5. aprila 1976 so nemiri na trgu Tien An Men še enkrat pokazali široko ljudsko nasprotovanje »bandi štirik« in dali podporo Dengu Xiaopingu. Od takrat naprej je oblast strogo zatirala manifestacije na trgu Tien An Men. V letih 1978–1979 je Deng Xiaoping želel tolerirati demokratično gibanje mladih vse dokler je le-to podpiralo partijsko politiko. Ko pa je gibanje preseгло omejitve, je Deng odgovoril z represijo. Mnogo animatorjev tega gibanja je še danes v zaporu.

Od 9. decembra 1986 so po ulicah velikih mest odmevali novi vzkliki, ki so zahtevali demokracijo. Serija manifestacij je zajela približno 150 univerz po celi deželi. Ponekod, zlasti v Šanhaju so se študentom pridružili delavci. Od specifičnih študentskih zahtev na začetku so se na demonstracijah kmalu pojavile splošnejše zahteve.

Prav prednjačenje zahtev po demokratičnejši ureditvi je vzpodbudilo odpor dela KPK. Od tod tudi izhajajo partijske divergence. Glasilo KPK je v uvodniku z dne 6. 1. 1987 označil študentsko aktivnost kot »buržoazni liberalizem«, govor pa je bil tudi o »peščici agitatorjev« in »saboterjev«, ki so »povzročili« gibanje. Take označbe so povzela tudi druga kitajska glasila.

Na tem mestu objavljamo del deklaracije, ki so jo sestavili v marksističnih krožkih v Hong Kongu skupaj z Revolucionarno ligo pri October Review.

1. Osvoboditev pripadnikov gibanja za demokratizacijo, ki so bili aretirani v preteklosti in v času zadnjih demonstracij. Zagotovi naj se jim normalno življenje.

2. Svoboda misli in publiciranje, svoboda združevanja in manifestiranja. Oblast mora zagotoviti vire in kanale, da se bodo zgoraj omenjene svoboščine lahko nemoteno izvajale.

3. Volilni zakon mora biti spremenjen tako, da bosta zagotovljeni aktivna in pasivna volilna pravica. Narodni predstavniki in skupščina ljudskih predstavnikov morajo iziti z demokratičnih volitev.

4. Člani državnih organov morajo izvoliti skupščine ljudskih predstavnikov, delo članov organov mora biti pod kontrolo ljudstva, upoštevati je treba načelo rotacije.

5. Eliminirati sistem partijskih direktov in vzpostavitev demokratičnega samoupravljanja v tovarnah, podjetjih, kmetskih kolektivih in šolah.

6. Eliminirati diktaturo ene stranke, vzpostaviti svobodo strank, vsaka stranka naj ima enake pravice.

Hong Kong, 25. 12. 1986
po October Review, J. D.

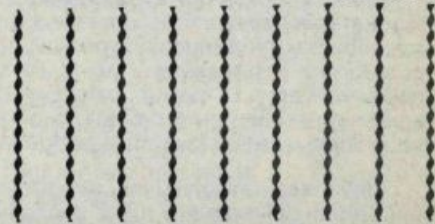
ERNESTU MANDELU NA ROB

Za Ernesta Mandela bi lahko dejali marsikaj. Je osrednja osebnost IV. Internacionalne, mednarodno priznan marksistični teoretik (njegove knjige so prevedene v trinajst jezikov), luciden analitik ekonomskih odnosov in vnet zagovornik samoupravljanja (precej bolj od mnogih, ki vsak dan doživljajo prakso, ki se deklarira za samoupravno).

Pričujoči članek vseh teh lastnosti ne prikaže v polni luči – primerjava s sovjetsko NEP, ki jo nakaže na začetku teksta se zelo hitro izgubi. Bralec pogoša »mandelovsko« natančnost: le-ta bi opredelila točke, na katerih bi bila primerjava med sovjetsko in kitajsko ekonomsko reformo vsaj kolikor toliko relevantna. Kopičenje statističnih podatkov (za katere ne vemo, če so bili dobljeni na osnovi enake ali različnih metodologij), ki niso zgolj navadni podatki, temveč podatki o frapantni rasti, so zelo koristno pomagale, ko iz raznoraznih razlogov izostane interpretacija. Sicer pa je bil glavni namen članka posredovanje informacij o trenutnem stanju na kitajskem. Mandel in uredništvo Inprecora imata široko razvejano mrežo poročevalcev z vsega sveta, kar jim omogoča, da so vedno aktualni. Razširjene informacijske mreže z lastnimi poročevalci si solzna Dolina šentflorjanska še dolgo ne bo mogla privoščiti in do takrat bomo prisiljeni prevajati drobtinice Velikih bratov.

Mandel živi v okolju, ki njegovim teoretskim postavkam ni preveč naklonjeno (malo vznemirljivega na področju marksizma v Franciji v osemdesetih letih, razen Fouaculta in Deleuzea, še slabše je s post-marksizmom, da ne govorimo o šibkosti in nedorečenosti levice). Poleg tega pa je prav kitajski primer »vračanja h kapitalizmu« (kot ekonomske reforme imenujejo tako na desni strani kot pri centru) funkcionira kot empirična evidenca za izgubljanje oziroma izginjanje oziroma ne-obstajanje socializma. V tem kontekstu je potrebno razumeti Mandelove poudarke o ne-kapitalističnosti kitajskih študentov in kitajske birokracije in tudi često uporabo besede »imperialistično« v besednjaku.

Jasmin D.

PRAKSA NA TUJEM

Lani je 147 študentov ljubljanske univerze opravljalo prakso v tujini s posredovanjem Koordinacijskega odbora za mednarodno izmenjavo strokovnih praks (KOMISP). Tale zapis skuša biti poročilo o delovanju koordinacijskega odbora, ki združuje pododbore mednarodnih študentskih zvez, in informacija o možnosti opravljanja prakse na tujem.

nekaj mednarodnih študentskih zvez je, s katerimi sodelujejo pododbori teh zvez na posameznih fakultetah pri izmenjavi študentskih praks:

- AIESEC – za ekonomijo
- IFMSA – za medicino
- IAESTE – za tehnične in naravoslovne vede
- IAAS – za agronomijo
- IPSP – za farmacijo
- IVSA – za veterino
- EESTEC – za elektrotehniko

Njihova osnovna dejavnost je predvsem organizacijska pomoč za izvedbo izmenjave študentov, ki na tujem opravljajo prakso. Princip praks temelji na vzajemnosti. V naših podjetjih poiščemo mesto za tuje študente, ki bodo opravljal prakse pri nas. Tuje zveze pa zagotovijo mesto za naše študente.

Večina praks poteka v času poletnih počitnic. Trajajo različno. Najmanj tri, štiri tedne, pa do več mesecev. Velike so tudi razlike pri opravljanju praks; od navadnega dela na svojem strokovnem področju, pa do sodelovanja v različnih raziskovalnih projektih. Praviloma študent, ki odhaja na prakso v tujino, ne ve natančno, kaj ga tam čaka, dokler ne pride na svoje delovno mesto. Kot je povedal vodja KOMISP-a, Milan Koritnik, včasih pride tudi do ekscenčnih situacij in se študentje vrnejo nezadovoljni. Večinoma pa so, sodeč po poročilih, ki jih KOMISP zbira od študentov, s prakso zadovoljni.

Pogled sodelovanja z mednarodnimi študentskimi zvezami pa obstajajo tudi razne oblike dvostranskih izmenjav, neposredno z institucijami v tujini. To so bodisi univerze ali pa kar ustanove, ki sprejmejo študente na prakso na prakso: bolnice, mladinski uradi in podobno.

Ljubljanska univerza ima pogodbe z nekaterimi univerzami v tujini, večinoma v vzhodni Evropi (Minsk, Praga, Bratislava). Izmenjava poteka tudi prek mla-

dinskih organizacij, na primer poljske, Komsomola na univerzi v Tartuju v Estoniji itd. Na prakso je mogoče tudi prek sodelovanja Ljubljane s pobrateniimi mesti. Taka sta na primer Leverkusen in Wiesbaden v ZR Nemčiji, kjer prakso organizira bodisi mestna uprava, rektorat univerze ali mladinski urad. Medicinci pa so tudi direktno povezani z nekaterimi bolnicami na Irskem, v Veliki Britaniji in na Švedskem.

Kako do prakse na tujem

Študentje se za prakso prijavijo na svojih fakultetah, kjer so pododbori mednarodnih študentskih zvez ali pa komisije za mednarodne odnose.

Razpisi za letošnje prakse so na fakultetah večinoma že bili objavljeni. Ker je prijavitelcev večinoma več, kot je prostih mest, se prijave rangirajo. Na prakso v tujino odidejo študentje, ki zberejo največ točk. Kriteriji, ki prinašajo točke, so od fakultete do fakultete različni. Osnovni je šolski uspeh in znanje tujega jezika, prednost pa imajo študentje višjega letnika. S tem, ko je študent izbran, je vključen v izmenjavo. To pomeni, da bodo njegovi formularji na ta ali oni način izmenjeni s formularji ustanove v tujini, v kateri bo opravljal prakso. Seveda, če ga bo ta ustanova hotela sprejeti in če bo uspešno opravil tudi druge formalne zadeve (vize, delovna dovoljenja), ki jih v nekaterih primerih zahtevajo. Študent pa sklene tudi pogodbo s KOMISP-om o delnem povračilu stroškov. Potne stroške načeloma plača študent sam, ob povratku pa mu KOMISP del stroškov povrne. Bivanje v tujini plača ustanova, kjer študent opravlja prakso.

Poglejmo za primer Medicinsko fakulteto. Kot kaže, tu zadeva še najbolj teče. Tu ima največ študentov možnost opravljati prakso na tujem; lani jih je bilo 46. poleg šolskega uspeha in znanja tujega jezika je kriterij še udeležba v obštudijskih dejavnostih. Znanje tujega jezika ocenjuje profesor tistega tujega jezika, za katerega se študent prijavi. V začetku drugega semestra naredijo listo študentov po zbranih točkah in na posebnem sestanku razdelijo prakso najbolj uvrščenim (lani prvim 46 študentom z liste). Tisti z vrha liste imajo možnost izbirati med različnimi mesti, kjer bodo opravljali prakso, tisti pa, ki so bolj pri dnu, se morajo zadovoljiti z mesti, ki ostanejo. To je običajno Vzhodna Evropa, najbolj zaželena pa je ponavadi ZR Nemčija.

Obveščanje ob možnosti opravljanja praks na tujem je dobro. Zadeva je prešla že v splošno vedenje študentov. Medicinski razgledi so polni poročil s praks na tujem. Menda se nekateri študentje

že od začetka načrtno vključujejo v najrazličnejše izvenštudijske aktivnosti, da bi tako dobili čim več točk pri ocenjevanju za prakso.

Obveščanje, kriteriji

Drugače pa je z vedenjem o možnostih prakse na tujem na drugih fakultetah, zlasti tam, kjer so šele pred kratkim vzpostavili stike z mednarodnimi študentskimi zvezami, kot na primer farmacija ali elektrotehnika. Spraševanje med študenti na nekaterih fakultetah je pokazalo, da je osnovni problem obveščanje. Le malo študentov ve o praksi v tujini kaj več kot to, da je, mnogo pa jih niti ne ve, da ta možnost obstaja.

Drug problem pa je izbira kriterijev za rangiranje prijavljenih študentov. Ker je izbor kriterijev prepuščen fakultetam samim, se dogaja, da člani komisij, ki te kriterije pripravljajo, določijo kriterije tako, da imajo sami prednost pri rangiranju. Delovanje v teh komisijah se običajno visoko točkuje.

Na ekonomski fakulteti se pritožujejo, da se v izvenštudijske dejavnosti, ki se točkujejo, ne šteje delo demonstratorjev, ki ga nekateri študentje izvajajo pri posameznih predmetih. Šteje pa se, recimo, sodelovanje v športnem klubu. Med izvenštudijske dejavnosti običajno šteje tudi »družbenopolitična aktivnost«. Spet imajo mladinski funkcionarji prednost. In tako ne pridejo vedno na prakso v tujino tisti, ki bi imeli kaj narediti in povedati, ampak tisti, ki se najuspešneje grebejo.

Na vseh fakultetah bi morali razmisliti o ustreznosti kriterija izvenštudijskih dejavnosti. So take dejavnosti, ki nimajo nobene zveze s stroko, kjer bo študent opravljal prakso, lahko kriterij za zagotovitev prakse? Je študent, ki je »družbenopolitično aktiven« ali pa deluje recimo v plesni skupini primernejši za opravljanje prakse kot njegov kolega, ki to ni?

KOMISP pa se bo moral lotiti še enega problema: omogočiti prakso v tujini študentom s fakultet, ki se doslej niso udeleževali. Ob pogledu na seznam fakultet, s katerih so šli lani študentje na prakso v tujino, pa zbode v oči odsotnost humanističnih in umetnostnih strok. V različnih oblikah sodelovanja z ustanovami v tujini bi se moralo najti možnosti tudi za te študente.

Marko Pečauer

Lani so bili na praksi v tujini študentje s teh fakultet:

BTR – agronomija	2
BTF – gozdarstvo	2

FAKULJA

FAGG – arhitektura	3
FAGG – geodezija	2
FAGG – gradbeništvo	6
Fakulteta za elektrotehniko	17
Ekonomska fakulteta	39
FNT – farmacija	3
FNT – fizika	5
FNT – montanistika	2
FNT – kemija in kem. tehnologija	9
FNT – tekstilna tehnologija	2
FSPN	1
Fakulteta za strojništvo	6
Medicinska fakulteta	46
Pedagoška akademija	1
Pravna fakulteta	1

Lani so bili študentje iz Ljubljane
na praksi v tehle državah:

Braziliija	1
CSSR	12
Danska	1
Egipt	10
Finska	2
Francija	3
Grčija	5
Irska	8
Islandija	1
Italija	8
Kanada	1
Madžarska	3

Nizozemska	2
Norveška	1
Poljska	14
Spanija	2
Švedska	3
Svica	1
Tajska	1
Tunizija	1
Turčija	2
Velika Britanija	5
ZDA	2
ZRN	41
ZSSR	17

(AMERIKA – ŠESTIČ)

CESTA BREZ KONCA

Pleskavica v mestu duhov

Manitoba smo pustili za seboj v noči in se zbudili v sončnem jutru Saskatchewan, ki je tretja provinca na naši poti. (Kanada je razdeljena na deset samoupravnih provinc – šest jih je razvrščenih ob meji z ZDA, med seboj so razmejene večinoma kar s poldnevniko). Saskatchewan je, v še večji meri kot Manitoba, eno samo žitno polje. Drveli smo po zlatih širjavah skozi Indian Head, Regino, Moose Jaw, Chaplin, Swift Current in ob dveh popoldne smo že sedeli pri kosilu v mestecu Medicine Hat (*sama odštekana imena*), ki leži že v Alberti – predzadnji provinci. Tukaj je že vse dišalo po zahodu – od arhitekture do »laid-back« ležernosti domorodcev. Tudi dolgočasna ravnava se je začela gubati v gozdnate hribčke.

Med basanjem s hamburgerjem v lokalni kafetariji sem se dokončno odločil, da bom moral prekiniti potovanje za kakšen dan. Moje telo namreč ni več preneslo torture neskončnega zvijanja na dveh ozkih sedežih. Vse moje misli so bile usmerjene samo še na mehko posteljo in mirno prespano noč, kjerkoli.

To posteljo sem sklenil poiskati v Calgaryju, glavnem mestu Alberte, prizorišču naslednjih zimskih olimpijskih iger, ki slovi predvsem po svojem vsakoletnem rodeo festivalu »Calgary Stampede«.

Obris mesta na popoldanskem nebu je bil precej fascinanten. Drzno arhitektonsko zasnovani nebotičniki iz betona in jekla in stekla, ki so tvorili downtown, so štrleli visoko med oblake. Ko pa sem se sprehodil ob vznožju teh brezhibnih bleščečih stavb, potem ko sem se že bil namestil v lokalnem youth hostelu, sem bil precej neprijetno presenečen. Ulice so bile namreč takorekoč popolnoma zapuščene. Hodil sem iz ulice v ulico v upanju, da bom le našel srce mesta, kjer bo vrvelo od ljudi. Nič takega se ni zgodilo, čeprav sem bil skoraj prepričan, da sem naletel na najožji center – ulico namenjeno samo pešcem, ki je bila posejana z množico fast-food kioskov. Srečal sem samo nekaj najstnikov s skateboardi, tu in tam kakšnega sprehajalca ali biznismena. Kioski so samevali, le redkokateri je privabil občasnega gosta. Pred enim od bolj kritih vhodov v stanovanjsko zgradbo sem opazil na tleh nepremično telo starega, razcapanega Indijanca. Tako kot mesto ni dajal nobenih znakov življenja. Mesto duhov.

Zadnji v nizu kioskov, ki je bil tudi najbolj zanikr od vseh, je pritegnil mojo pozornost z napisom: SARAJEVO 84. Skoraj nisem mogel verjeti očem, ko sem opazil tudi izbor jedi: pleskavica, čevapčići, ražnjiči ... Sarajevska lepinja

je prišla delat konkurenco silnemu ameriškem Macburgerju! Fant in dekle v kiosku, ki očitno ni bil kaj prida dobičkonosen, sta započila svoje oči vame kot potencialno stranko.

Bila sta »naša«, sicer ne Sarajevčana, kot bi človek pričakoval, ampak Zagrebčana. Očitno sta računala, da jima bo obujanje olimpijskega duha iz prejšnje zimske olimpiade na prizorišču naslednje navrglo nekaj denarja. Zmotila sta se. Olimpiada gor ali dol, mislim da so le redki privilegiranci v Calgaryju že kdaj slišali za Sarajevo. Naslednji, še močnejši razlog za neuspelo poslovanje kioska pa sem izkusil na lastnih zobeh. Velikodušno sta mi namreč ponudila pleskavico v lepinji, ki pa je bila ena izmed najbolj suhih in trdih stvari, kar sem jih kdaj dal v usta. Problem je bil v tem, da so jima lokalne oblasti dovolile za pripravo jedi uporabljati samo mikrovalovno pečico. Tako sta morala pleskavice in ostalo speči že doma, v kiosku pa sta jih vzela iz hladilnika in samo pogrela v tistem neprimernem aparatu. Rezultat je bil več kot porazen.

Z mladima priseljencema (v Kanado sta emigrirala prejšnje leto) sem preživel preostanek dneva. V svojem napol razpadlem golfu sta me proti večeru peljala v neko vojaško bazo, kjer sta imela spravljeno kobilo za jahanje. V tem času sem zvedel vse o težavah emigrantov v tej deželi, o težkem začetku, vsesplošni krizi, nezaposlenosti ...

Sterilnost in praznost Calgaryja sta me navdajali s tesnobo, zato sem se odločil, da bom potrpel še eno noč na avtobusu. Poslovil sem se od mladega para in pobasal svoje stvari iz youth hostela, kjer mi na moje ogorčenje niso hoteli vrniti osem dolarjev, kolikor sem jih že plačal za prenočitev. Vendar me tudi to ni zadržalo, nekaj čez polnoč sem že bil nazaj na TRans-Canadian Hwy, Greyhound bus, smer zahod. Za seboj sem pustil brezdušni Calgary in petek 13. junija, črni petek.

West is the Best

To je bila grozno naporna noč. Rit sem imel že čisto sploščeno in ves čas vožnje nisem počel nič drugega, kot iskal najmanj boleče položaje na prvih dveh sedežih avtobusa. Pa tako čudovita zvezdnata noč je bila tam zunaj, v srcu Rocky Mountains.

Na mojo neizmerno radost je šofer naslednjega dne zavil na novoizgrajeno šestpasovnico, čeprav so drugače avtobusi vozili še po stari cesti. Tako smo prispeli v Hope, zadnjo postajo pred Vancouvrom, več kot eno uro prezgodaj. Skozi Hope, to brezupno majhno, samotno mesto, sem se peljal z avtom že pred štirimi leti na poti iz Princ Georgea.

Vgnezdno je med visoke planine, ki so skoraj obvezno ovite v oblake. Tokrat so ti oblaki prinesli močan dež, ki nas je spremljal vse tja do končne postaje na Pacifiku. Pot sem torej končal, tako kot sem jo začel – v dežju.

Okoli štirih popoldne smo prvič ugleдали ocean. Kontinent je premagan! Na radio walkmanu sem hitro poiskal C-Fox, najbolj znano rock postajo v Vancouvru. Ob zvokih Rolling Stonesov, ZZ Top, Lou Reda smo se kotalili po vijugasti avtocesti še zadnjih nekaj kilometrov proti Vancouvru. Tedaj pa mi v slušalkah zadonijo prvi toni »The End« benda The Doors. Nostalgija za konec poti. Nekje na sredini komada Jim trdi: »The West is the best«. Prav ima.

Raincity

Vancouver. Mesto, v katerega se ni težko zaljubiti. Njegov atraktivni položaj na razčlenjeni obali Pacifika med široko delto reke Fraser na eni, in dolgim naravnim fjordom na drugi strani, z venecem visokih planin, ki ga obdajajo, ga uvršča med najlepša mesta sveta. Downtown Vancouvra je omejen na relativno majhen podolgovat polotok, na katerega razširjeni konici se razteza fantastična, le napol kultivirana divjina – Stanley Park. Ta pragozdnati park ni le izletišče in rekreativni center prebivalcev Vancouvra, temveč tudi zelo zanimiv rezervat divjih živali.

Vancouver je z dobrim poldrugim milijonom prebivalcev in dvema univerzama v kulturnem smislu takorekoč odrezan od ostale države. Do pravega kulturnega metropolitanzma mu manjka še kar precej, pri doseganju le-tega pa bo vse odvisno od ambicij mestnih očetov in kulturnih ustanov. Vseeno pa je treba ugotoviti, da se je mesto prav neverjetno razvilo v tem relativno kratkem času od nastanka – letos (zdaj že lani, op. avt.) praznuje Vancouver stoletnico obstoja (od proglasitve tamkajšnje naselbine za mesto) in prihoda transkontinentalne železnice. Ob tem jubileju je Vancouver kandidiral za prireditve Svetovne razstave – in jo tudi dobil. Skoraj bi pozabil omeniti ironično zanimivost v zvezi s stoletnico tega največjega pristanišča na zahodni obali Kanade: istega leta, ko je bil svečano proglašen za mesto (1886), je tedanji zaselek, zgrajen izključno iz lesa, pogorel do tal.

Vancouver pa ima tudi svojo šibko točko – dež. Kje na svetu bi še našli mesto, v katerem boljši hoteli uvrščajo v obvezen inventar sob tudi dežnike?! V Vancouvru je to namreč običajna praksa. Ta podatek govori sam zase. Za to nesrečno veliko količino padavin je v največji meri kriv tisti »čudoviti venec

planin«, ki oklepa mesto iz severa in vzhoda. Na njem se namreč ustavijo vsi bataljoni oblakov, ki običajno pridrvijo iz zahoda. In potem dežuje, včasih neprekinjeno tudi po cel teden ali več; ves ta čas pa Vancouverčani z grenkobo v srcu opazujejo mejo gmote oblakov, ki se jasno začrtuje nekje nad oceanom. Se mnogo huje pa je obiskovalcem Vancouvra, ki na taker mokre razmere niso navajeni in se znajdejo tam med enim izmed teh deževnih valov. Jaz sem bil med temi srečneži.

Brca prostitutkam

Ko sem stopil iz avtobusa na končni postaji, je bila ura pol petih popoldne, bila je sobota 14. junija, dež pa je neusmiljeno tolkel po strehi nad peronom. Na srečo sem že iz Calgaryja sporočil teti, kdaj pridem in tako je prišla pome z avtom.

Ko sem bil tam pred štirimi leti, je stanovala v nizkem stanovanjskem bloku nad jezercem Lost Lagoon, ki predstavlja naravno mejo med mestom in parkom. Pred kratkim pa se je preselila nedaleč v stran v enega izmed dveh visokih nebotičnikov-dvočkov, ki stojita le kakih dvesto metrov od obale Pacifika v Vancouverskem West-Endu. Pred štirimi leti je ta okoliš slovel kot eden najbolj

razbrzdanih in divjih v mestu, pa čeprav gre za tipično stanovanjsko sososko brez mnogih lokalov. Zasluga za to je šla prostitutkam, ki so si za svojo operativno bazo izbrale Davis street (prav ob tej ulici štrlita med oblake nebotičnika), bogve zakaj. Tako sem bi tisti večer, ko sem se sprehodil po Davieju, močno presenečen nad takorekoč idilčno umirjenostjo in tišino povsod naokoli. Edina izjema je bil tamkajšnji liquor store (prodajalna alkohola – po kanadskih zakonih se lahko alkohol prodaja samo v teh trgovinah s posebno državno licenco), okoli katerega se po tradiciji zbirajo pijani indijanci, poulični glasbeniki in drugi klošarji, ki skušajo z različnimi uslugami strankam trgovine – odpiranje vrat, nošenje prtljage, petje in igranje po željah – nagrebsti skupaj nekaj drobiža za najcenejši »booze«. Povsod naokoli pa mir in tišina.

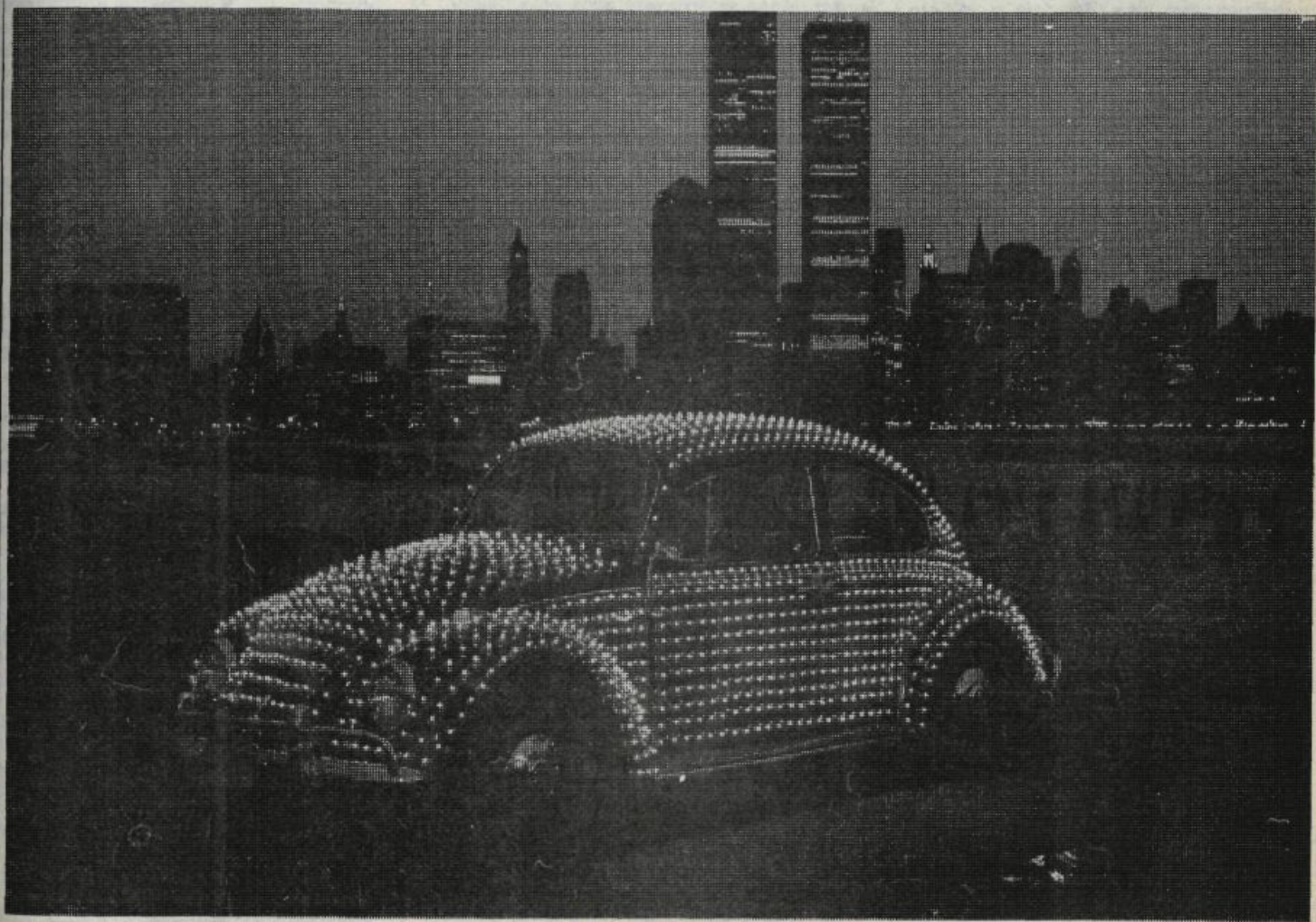
Kmalu sem izvedel, da je ta mir na Davie Streetu posledica velike čistilne akcije, s katero so hoteli mestni očetnj dezinficirati Vancouver na predvečer Svetovne razstave. V tej akciji so nameravali pomesti vse od smeti na pločnikih do brezdomcev in revnih podnajemnikov v napol razpadlih hotelih, ki so jih imeli namen obnoviti za obiskovalce Expa in nenazadnje so hoteli pregnati tudi prostitutke iz njihovega ustaljenega lovišča, ki naj bi se čez noč preobrazilo v

ugledno stanovanjsko četrt. Deloma jim je to tudi uspelo, toda... V bistvu so dosegli samo to, da so se ti »neljubi, toda neizogibni« priveski zahodne civilizacije preselili v nova lovišča, v druge luknje.

Mestne oblasti so že pred leti poskušale preprečiti prostitucijo na Davieju in to na prav neverjeten način – vse manjše ulice, ki so križale ali pa tekle vzporedno z Davie Street, so z umetnimi pregradami spremenili v slepe in enosmerne ulice, tako daje postalo kroženje in križarjenje z avtomulice v tem okolišu nemogoče. Predvideli so namreč, da je večina strank prišla iskat »action« s prevoznim sredstvom, s katerim so križarili po lovišču in iskali ustrezno »robo«. Vendar pa se je namesto zmanjšanega povpraševanja po »hookers« (ameriški izraz za prostitutke) zgodilo nekaj povsem drugega – povečalo se je število prometnih prekrškov v tem delu mesta, saj so plačanega seksa željni odjemalci bili prisiljeni obračati na prepovedanih mestih, voziti čez ovire (največkrat je bil to kar pločnik potegjen čez cestišče in voziti po enosmernih ulicah v napačni smeri. **Crazy Government!**

(se nadaljuje)

Iztok Aberšek

HOROSKOP ODGOVORNEGA UREDNIKA MLADINE

Poskus obrazložitve nekega karakterja na osnovi sinhronega delovanja makrokozmičnih in mikrokozmičnih energij

Poskus obrazložitve . . .

KLIENT: Franci ZAVRL

DATUM ROJSTVA: 3. 1. 1962

POKLIC: Odgovorni urednik Mladine

ASTROLOŠKA KONFIGURACIJA: Sonce: Kozorog/Ascendent: Tehtnica/Luna: Škorpion

Kozorogi so silno resni ljudje. So zelo ambiciozni in vedno vedo kaj hočejo. Za fasado skromnosti se vedno skrivajo ne-spodbitna čvrstost in odločnost prilesti v življenju čim višje. Spadajo med tiste ljudi, ki znajo najdlje čakati, medtem pa tiho stojijo v ozadju in se učijo na napakah drugih. Modri so res, to jim je treba priznati. Vendar pa so globoko v sebi zelo ranljivi in jih zato dajejo občasni napadi melanholije. Tale za kaj takega niti nimajo časa. Zelo je podjeten. Luna v znaku Škorpiona ima lastnosti deroče reke, da brez pardona podira zapreke, ki stojijo na poti njegovim jasno zašrtanim ciljem. Močna volja meji že na fanatizem. Zaradi vpliva Tehtnice zna biti po potrebi sicer tudi sladek, vendar je to zgolj fasada in daleč od resničnega bivanja te osebe. V resnici je trmast, uporen, objektivni, konstruktiven, po potrebi nasilen – skratka, nevaren tip. Gorje tistemu, ki bi mu skušal prekrizati račune! Je človek močnih principov in definitivnih stališč. Tisto kar misli tudi pove in se pri tem ne ozira na mnenje drugih. Intuitivno zna prezreti neiskrenost in laž ter biti do ljudi, ki ne ustrezajo njegovim merilom, hudo neprizanesljiv. Zato se ga ljudje malce bojijo in se mu morda umaknejo s poti tudi takrat, kadar to ni nujno potrebno. To mu prej škodi kot koristi in zato priporočamo več razumevanja, odprtosti in topline, predvsem pa prizanesljivosti do napak drugih. Bistvene vrednote: služba, dom, družina. Na svoj dom je zelo navezan, kako tudi ne, saj so tam doma mir, sreča in stric na visokem položaju. Preden spregovorimo o službi, naj povemo nekaj o splošnem položaju v življenju. Na žalost je bila ob času rojstva našega klienta večina planetov tam, kjer ne bi smeli biti, namreč nad spodnjo polovico zemeljske oble. To pomeni, da se mora v življenju pripraviti na dobršno mero odrekanja. (Vendar pa mu zagotavljamo, da bi mu

bilo življenje praznik, če bi se rodil v Novi Zelandiji.) V tolažbo naj bo podatek, da mu posmrtna slava ne uide. Ni izključeno, da se bo to zgodilo že na stara leta, vendar bo moral res dolgo čakati. (Živel bo namreč do pozne starosti.) Kljub raznim zaprekam bo v službi, ki jo bo sicer večkrat zamenjal, vendarle posegal po vodilnih položajih. Zakaj? Rodil se je ob uri, ko je v Zenitu blestela zvezda Sirius, in če ga kdo vpraša, katera je njegova srečna zvezda, naj kar naravnost pove: Sirius. Le-ta mu zagotavlja vodilni položaj na področju službe, ki je vsem kozorogom še kako pomembna. (Verjetno je imel že v vojski kakšen čin.) V službi ga vodi tudi močan občutek dolžnosti in je zato vreden zaupanja.

Nevarnost mu preti s strani nekaterih hudo ekscentričnih prijateljev, ki ga znajo včasih silno izžvicirati, še posebno pa ob tistih priložnostih, ko bi mu morali vrniti od njega sposojeni si denar, pa ga ne. Tu je treba pripomniti, da mu denar sicer predstavlja zelo fluidno sredstvo, ki prihaja in odhaja mimo vsake logike in se dotični zato včasih niti ne zaveda prizadejanih mu goljufij. Zaveda pa se, da je lažje priti do sto milijonov kot do enega in ima verjetno izdelanih v glavi nekaj fantastičnih načrtov, kako dobiti denar tam, kjer ga drugi ne vidijo. Poudarjam pa še enkrat – denar proč od prijateljev! In nobenemu niti besedice o svojih načrtih! Denarnico naj ima vedno spravljeno v notranjem žepu suknjiča, pogodbe pa naj podpisuje šele po trikratnem skrbnem čitanju.

ko smo že pri prijateljih: teh ima »še pa još«. Med njimi mgolgi originalov vseh sort. Nekateri izmed njih so silno talentirani in tisti mu grejo najbolj na živce, ker mu delajo močno konkurenco pri ženskah. Narava marsikaterega teh prijateljev je taka, da jih dotični sklene nenadoma in povsem impulzivno, konča pa še hitreje po bučnem prepiru.

Posledice: šok, stres, živčne motnje. Zdravilo: UV-zarki, masaža. Ugoden položaj Plutona mu sicer zagotavlja sigurno okrevanje, vendar svetujemo, naj se raje drži tistih prijateljev, ki so rojeni v znaku Device. Za darila naj mu kupujejo knjige, kajti ta človek rad bere, predvsem knjige z zgodovinskimi in erotičnimi temami.

V ljubezni pa takole: Najbolj ga fascinirajo dekleta, rojena v znaku Bika, kajti te so obenem zanesljive, praktične, varčne in zelo seksi. Izmed teh naj si za stalno partnerko izbere kakšno tako, ki se za hobi ukvarja s kiparstvom. Tista se ga bo držala kot klop in to celo življenje. V poštev pridejo tudi kozoroginje rojene od 25.–30. januarja in škorpionke, rojene od 17.–22. novembra. Če pa si po pomoti izbere kakšno drugo, toplo

priporočam: pamet v glavo! Predvsem nobenih indiskretnosti že na samem začetku. Naš klient je nagnjen k občasnim pomanjkanju senzibilnosti in bolj rahločutne predstavnice drugih znakov Zodiaka mu utegnejo to hudo zameriti. Zaveda naj se, da se s strogostjo ne da vsega doseči in da neosnovani izpadi ljubosumja lahko povzročijo nenadne prekinitve ljubezenskih zvez. Vsekakor pa je naznačena neka stalna ljubezen, ki drži kot kamen-kost.

PROGNOZA ZA LETO 1987

Zaradi premočnega vpliva Neptuna bo leto 1987 za našega klienta čas romantike z velikim R. Ker pa je romantika ponavadi povezana s fantazijo in begom iz realnosti, bo imel včasih težave s stvarnostjo. Življenje se bo kazalo lepše, kot je v resnici. Možno je, da ga bo neka platonska ljubezen gnala v blaznost. Kamorkoli bo prišel, mu bodo ponujali alkoholne pijače in ga silili celo v uživanje mehke droge. Intenzivno bo delovanje na vseh področjih umetnosti, vendar bo to leto dajal prednost obiskovanju kina, opere in baleta, punk koncertov ter slikarskih razstav. vse intuitivno se bo spontano manifestiralo navzven, vendar bo volja šibkejša.

Če rabi kakšno štipendijo, naj se za grebe čimprej.

V službi bo spremenljivo, odnosi s partnerji poboljšani od srede aprila dalje. Sodelavci bodo bolj ustrezljivi. Denar bo prišel 3. teden februarja.

Zaradi emocionalnih težav, ki bodo sledile 4. februarju, (My baby's gone with the wind . . .), bo še celih naslednjih štirinajst dni zelo nervozen. Stvari se bodo uredile prvi vikend v aprilu. Sledeči ponedeljek (6. aprila) pa se bo že takoj zjutraj stolkel z nekim prijateljem. Aprila naj se varuje pretirane lahkomišelnosti in arogance.

Če vozi, naj to počne 1. teden junija in 3. teden julija zelo previdno. V teh obdobjih naj bo tudi čimbolj tiho.

Avgusta mu bo nek starejši tip reakcionarne nature hudo grenil življenje.

Prvi dnevi v septembru bodo v znaku ljubezni. Tako kot vsako leto bo tudi letos 4. oktober njegov dan. 17. oktobra denar. Drugi teden novembra prepri in družini. Od 3. do 6. decembra velika sreča. In tako kot vsako leto bo tudi letos tistih nekaj dni pred novim letom veliko bolj vznemirljivih in zabavnih kot praznovanje samo.

EMA KURENT

LUIGI RUSSOLO:

UMETNOST HRUPOV

LUIGI RUSSOLO

FUTURISTA

L'Arte dei rumori

EDIZIONI FUTURISTE DI "POESIA"
CORBO VENEZIA, 51 - MILANO
1914

L. Russolo, *The Art of Noises*, 1916

dragi Balilla Pratella, veliki futuristični skladatelj,

ko sem v do zadnjega kottička napolnjeni dvorani rimskega Teatro Costanzi s svojimi prijatelji futuristi Marinettijem, Boccionijem, Carràjem, Ballo, Sofficijem, Papinijem in Cavacchiolijem poslušal Vašo silovito Futuristično glasbo, mi je na misel prišla nova umetnost, ki jo lahko ustvarite samo Vi: Umetnost hrupov, logična konsekvence Vaših izvrstnih inovacij.

Starodavno življenje je bilo popolna tišina. V 19. stoletju se je z iznajdbo strojev rodil Hrup. Danes Hrup triumfira, in kraljuje vzvišen nad našo senzibilnostjo. Stoletja je življenje potekalo v tišini ali vsaj v udušenih zvokih. Najglasnejši hrup, ki je pretrgal to tišino, ni bil ne zategnjen ne trajajoč ne raznoter. Če izvzamemo redke potrese, hurikane, neurja, plazove in slapove je narava tiha.

V pomanjkanju hrupov so prve zvoke, ki jih je človek izvil iz trtne piščali ali napete tetive, sprejeli z začudenjem, kot nekaj novega in čudovitega. Primitivne rase so zvoke pripisovale bogovom; imele so jih za svete, namenjene samo duhovnikom, ki so jih uporabljali, da bi njihovi obredi postali še bolj skrivnostni.

In tako se je razvila predstava o zvoku samemu po sebi, različnemu in neodvisnemu od življenja, in rezultat tega je bila glasba, fantastični svet, neoskrunljiv in posvečen, postavljen nad realnega. Ni težko razumeti, kako je taka predstava v primerjavi z ostalimi umetnostmi nujno zavirala razvoj glasbe. Grki sami so s svojo glasbeno teorijo, ki jo je izračunal Pitagora in je dovo-

ljevala samo nekaj harmoničnih intervalov, s tem, da so izločili njim še neznano harmonijo, v veliki meri omejili polje glasbe.

Srednji vek je nadalje razvil in sprejmenil grški sistem tetrakordov ter z gregorjanskim koralom in ljudsko pesmijo obogatil glasbeno umetnost, toda še vedno je zvok pojmoval v njegovem razvoju v času. Ta utesnjujoča predstava se je obdržala skozi stoletja in jo lahko najdemo tudi v najbolj zapletenih polifonijah flamskih kontrapunktalistov. Sozvočje ni obstajalo. Razvoj posameznih delov ni bil podrejen sozvočju, ki bi ga skupaj lahko proizvedli: koncept delov je bil horizontalen in ne vertikalni. Želja iskanje in simpatija do simultane povezave različnih zvokov, se pravi akorda, so prišli postopoma, na prehodu od konsonantno dovršenega akorda z nekaterimi bežnimi disonancami, k zapletenim in vztrajnim disonancam, ki so značilne za sodobno glasbo.

Najprej je glasbena umetnost stremela k in dosegla čistost, jasnost in milino zvoka. potem je prišlo do zlitja različnih zvokov, pri tem pa se je pazilo, da se je ljubkovalo uho z nežnimi harmonijami. Danes glasba postaja vedno bolj zapletena in poskuša združiti najbolj disonantne, nenavadne rezke zvoke. Prihajamo vedno bližje zvoku hrupa.

Ta glasbeni razvoj poteka vzporedno s porastom strojev, ki sodelujejo s človekom na vseh področjih. Ne samo v bučni atmosferi velikih mest, celo na podeželju, ki je bilo še do včeraj v popolni tišini, je danes stroj ustvaril takšno raznovrstnost zvokov, ki tekmujejo med sabo, da čisti zvok, ki je tako neznamen in monoton, ne vzbuje več nikakršnih čustev.

Da bi vznemirila in povzdignila naša občutja, se je glasba razvila v smeri kompleksne polifonije in maksimalne raznoterosti, pri tem iskala kar najbolj

zapletena zaporedja disonantnih akordov in na nek način pripravljala ustvaritev glasbenega hrupa. Ta razvoj k zvoku hrupa vse do danes še ni bil mogoč. Uho človeka iz 18. stoletja ne bi moglo prenesti neharmonične intenzivnosti nekaterih sozvočij, ki jih zaigrajo naši orkestri (njihova zasedba se je od takrat potrojila). Našim ušesom pa so prijetna, saj je na naš sluh že vplivalo z različnimi zvoki tako napolnjeno moderno življenje. Toda naša ušesa s tem niso zadovoljna, zahtevajo močnejša slušna razvnetja.

Po drugi strani pa je glasbeni zvok v svoji kvalitativni raznolikosti tonov preveč omejen. najbolj zapleteni orkestri imajo v osnovi samo štiri ali pet tipov instrumentov: godala, pihala in trobila ter tolkala. Moderna glasba se vrti v tem ozkem krogu in zaman poskuša ustvariti nove nize tonov.

Ta omejeni krog čistih zvokov je treba pretrgati in osvojiti neskončno raznolikost zvoka hrupa.

Poleg tega nihče ne more zanikati trditve, da vsi (glasbeni) zvoki ustvarjajo splet že znanih in obnošenih občutkov, ki gledalca, vsem naporom inovativnih glasbenikov navkljub, vnaprej obsodijo na dolgčas. Mi Futuristi smo globoko ljubili in uživali v harmonijah velikih mojstrov. Veliko let sta Beethoven in Wagner pretresala naša živca in srca. Sedaj pa smo s tem prenasičeni in najdemo več užitka v duševnem kombiniranju hrupov tramvajev, motorjev, vozov in vreščičih množic, kot pa v ponovnem poslušanju npr. Eroice ali pastoralne simfonije.

Ne moremo gledati velikanskega sija moči, ki ga predstavlja moderni orkester, ne da bi občutili globoko razočaranje nad šibkimi zvočnimi rezultati.

Je kaj bolj smešnega kot pogled na dvajset ljudi, ki si divje prizadevajo podvojiti cviljenje violine? Vse to bo seveda

The Rumorists, Futurist Music, caricature by J.J. Roussau

pripravilo ljubitelje glasbe do tega, da bodo začeli vpiti in bo mogoče razburkalo zaspano vzdušje koncertnih dvoran. Naj sedaj futuristi vstopimo v eno teh bolnišnic anemičnih zvokov. Tu prvi takt prinese dolgočasnost že znanega in napoveduje dolgočasnost takta, ki sledi. Od takta do takta lahko okušamo dve ali tri variante izvirnega dolgčasa in čakamo na izredni vtis, ki ne bo nikdar prišel.

Medtem z monotonimi vtisi in idiotsko religioznimi čustvi poslušalcev, ki so budistično opijanjeni v n-tem ponavljanju njihove bolj ali manj snobovske in ponošene ekstaze, nastaja ogabna mešanica.

Pojdimo! Odidimo, preden nas prevzame želja, da bi oklofotali nekaj obrazov in zavrgli violine, klavirje, kontrabasse in tarnajoče orgle. Pojdimo!

Ni mogoče trditi, da je hrup zmeraj glasen in neprijeten našim ušesom. Komajda se zdi potrebno naštetati vse rahle in delikatne hrupe, ki v nas povzročijo prijetna občutja.

Da bi razumeli neverjatno raznolikost hrupov, se moramo samo spomniti grmenja nevihte; zavijanja vetrov, bučanja slapov, žuborenje potoka, šumenja listja, topotanja konj, ki se izgublja v daljavi, drdranja vozov po tlakovanih ulicah in globokega, slovesnega dihanja nočnega mesta; vseh hrupov domačih in divjih živali in vseh hrupov, ki jih lahko človek proizvede, ne da bi govoril ali pel.

Ce hodimo skozi velika moderna glavna mesta z ušesi bolj budnimi od naših oči, lahko uživamo v razpoznavanju šumenja vode, zraka in plina v kovinskih pipah, mrmranju motorjev, ki dihaajo in bijejo kot živali, udarjanju zapa-hov, bobnenju batov, vreščanju mehaničnih žag, udarjanju tramvaja obtire, pokanju bičev, plapolanju zaves in zastav. Lahko uživamo, ko v mislih orkestriramo razbijanje kovinskih rulet na izložbenih oknih trgovin, treskanje vrat, mrmranje množic in njihovo podrsavanje s stopali, raznolikost ropota z železniških postaj, topilnic železa, predilnic, tiskarn, elektrarn in podzemnih železnic. Ne smemo pozabiti tudi popolnoma svežih hrupov moderne vojne.

Pesnik Marinetti je v pismu iz strelskih jarkov v bolgarskem Adrianoplu nedavno v občudovanja vrednem in futurističnem slogu opisal orkester velike bitke:

»Vsakih pet sekund oblegajoči topovi iztrebijo prostor z akordom tam-tuum 500 odmevov se upre, da bi ga zamahnili, zarezali, razpršili v prostor V centru teh drobčih tamtuumbobov v širini petdesetih kilometrov vzplamtevaajo udarci eksplozij in poki gosto streljajočega strelnega orožja Nasilje krutost rednost ta nizek globok poudarek nenavadne razburjene melodije bitke Razjarjenost zasopla ušesa oči nosnice odprte! pripravljeno!»

Hočemo uglasiti in regulirati to strahovito raznolikost hrupov, harmonično in ritmično.

Uglasiti hrupe ne pomeni tudi odvzeti jim gibanja in vibracije, ki so ritmično in jakostno nepravilni, ampak dati najmočnejšim med temi vibracijami ton in jih stopnjevati.

Russolo's "intonarumori" in 1919

Hrup se od zvoka loči samo v tem, da so vibracije, ki jih proizvaja tako ritmično kot jakostno pomešane in neurejene.

Vsak hrup ima ton in včasih celo harmonijo, ki v vsoti njegovih nepravilnih vibracij prevladuje.

No, ta vodilni karakteristični ton omogoča praktično možnost za uglasitev hrupa, s tem da mu damo ne samo en ton, ampak raznovrstnost tonov, neda bi pri tem izgubili karakteristično kvaliteto, po kateri je razpoznaven. Nekateri hrupi proizvedeni s pomočjo krožnega gibanja, lahko proizvedejo celotno rastočo ali padajočo kromatično lestvico, če hrtrost povečamo ali zmanjšamo. Vsako manifestacijo našega življenja spremlja hrup. Hrup ni torej tuj našim ušesom in ima moč, da nas potegre v življenje. Zvok je življenju tuj, zmeraj glasen in stvar za sebe, priložnost in nepotreben element, ki je postal za naša ušesa to, kar je preveč znan za naše oči. Hrup pa, ki nas iz neurejene zmede življenja dosega na nejasen in neenakomeren način, ni nikdar popolnoma dokončen in obljublja brezštevilna presenečanja. Zato smo prepričani, da bomo z izbiranjem, uskladičvijo in vodenjem vseh hrupov obogatili človeštvo z novim in nepričakovanim veseljem.

Kljub temu, da je za hrup karakteristično, da nam prikliee v spomin resnično življenje, umetnost hrupa ne sme biti omejena na posnemovalno reprodukcijo. Svojo največjo emocionalno moč bo dosegla v čistem zvočnem užitku, ki ga bo avtor ustvaril s kombinacijo hrupov.

Tu je šest družin hrupov futurističnega orkestra, ki jih bomo kmalu mehanično ustvarjali:

1. Ropotanje, Rjojenje, Eksplozije, Treskj, Bobnenje, Bučanje.
2. Žvižgi, Sikanje, Puhanje.
3. Šepetanje, Mrmranje, Momljanja, Drdranje, Grgranja.
4. Škripanja, Šumenja, Brnenja, Prasketanja, Praskanja.

5. Hrupi, povzročeni z udarjanjem na kovino, les, kožo, kamen, žgano glino itd.

6. Zvoki živali in človeka: Vzkliki, Kriki, Stokanja, Vreščanja, Zavijanja, Smejanja, Sopihanja, lhtenja.

V ta spisek smo vključili najbolj karakteristične temeljne hrupe; ostali so samo njihova združevanja in kombinacije. Ritmična gibanja hrupov so neomejena: tako kot pri tonu je zmeraj nek prevladujoč ritem, toda okoli tega lahko čutimo številne sekundarne ritme.

Zaključki

1. Futuristični glasbeniki morajo neprestano širiti in bogatiti področje zvokov. To odgovarja potrebi naše senzibilitnosti. Pri današnjih najboljših skladateljih lahko opazimo tendenco k kar najbolj zapletenim disonancam. S tem, ko se vedno bolj odmikajo od čistega zvoka, se skorajda približajo zvoku hrupa. Ta potreba in tendenca se lahko zadovolji z dodajanjem oziroma zamenjavo zvokov s hrupi.

2. Omejena raznolikost tonov, ki jo premorejo instrumenti današnjega orkestra, mora zamenjati neomejena raznolikost tonov hrupa, ki jo bodo reproducirali ustrezni mehanizmi.

3. Glasbenikova senzibiliteta, osvobojena enostavnega tradicionalnega ritma se bo razširila in prenovila z uporabo hrupov, kajti v vsakem hrupu so najrazličnejši ritmi povezani z vodilnim.

4. Ker vsak hrup vsebuje prevladujoči vodilni ton v njegovih nepravilnih vibracijah, ne bo težko konstruirati instrumentov, ki bodo te vibracije posnemali z zadovoljivo širokim spektrom tonov, poltonov in četrttonov. Ta raznolikost tonov ne bo vplivala na karakteristično kvaliteto nekega hrupa, ampak bo samo ojačala njegovo zgradbo in širjenje.

5. Za konstrukcijo takšnih instrumentov ni večjih ovir praktične narave.

Ko iznajdemo mehanični princip, ki proizvaja hrup lahko njegov ton spreminjamo s pomočjo istih običajnih zakonov akustike. Če instrument npr. deluje na način krožnega gibanja, bomo povečali ali zmanjšali hitrost, če pa deluje na drugačen način, bodo deli, ki proizvajajo hrup različno veliki in napeti.

6. Novi orkester bo dosegel najkompleksnejše in neobičajne zvočne emocije z domiselno jukstapozicijo različnih tonov in ritmov in ne z uporabo zaporedja življenjske posnemajočih hrupov. Zato bo instrument moral omogočati spre-

Scène of A City Awakening, 1914

membe tonov kot tudi njihovo različno časovno trajanje.

7. Raznolikost hrupov je neomejena. Danes, ko imamo približno tisoč različnih strojev, jutri, ko se bo število strojev pomnožilo, bomo lahko razločili deset, dvajset ali trideset tisoč različnih hrupov, ki jih ne bomo smeli samo posnemati ampak jih domiselno kombinirati.

8. Zato vabimo hrabre mlade skladatelje, da nepretrgoma spremljajo vse hrupe, da bi lahko razumeli različne ritme, iz katerih so sestavljeni, njihove primarne in sekundarne tone. Ko bodo primerjali različne tone hrupov s tistimi zvokov, bodo opazili, kako zelo prvi prekašajo druge. To bo omogočilo ne samo razumevanje ampak tudi okus in strast do hrupov. Potem ko je dobila futuristično oko, bo naša senzibilnost končno poslušala tudi s futurističnimi ušesi. Nekoga dne bodo motorji in stroji naših industrijskih mest namerno uglašeni in vsaka tovarna se bo spremenila v opojen orkester hrupov.

Dragi Pratella, te ugotovitve polagam pred Vašo futuristično inteligenco in Vas vabim, da o njih razpravljate. Nisem glasbenik, zato nimam nobenih zvočnih preferenc niti del, ki bi jih branil. Sem futuristični slikar, ki okrašuje umetnost, ki jo ljubi, z odločnostjo, da vse prenovi. In tako je bilo mogoče, da sem si, drznejši, kot bi bili lahko glasbeniki, ne meneč se za mojo navidezno nekompetenco in prepričan, da drznost razpolaga z vsemi pravicami in lahko odpre vsa vrata, lahko predstavljal veliki preporod glasbe s pomočjo umetnosti hrupov.

Luigi Russolo, slikar

(prev. T. T.)

THÉÂTRE DES CHAMPS ÉLYSÉES - PARIS
(Direction JACQUES HÉBERTOT)

le Vendredi 17
le Samedi 20
le Vendredi 24 Juin 1921

3 CONCERTS EXCEPTIONNELS
DES
BRUTEURS FUTURISTES
ITALIENS

Inventés par **LUIGI RUSSOLO**
et construits par lui en collaboration avec **UGO PIATTI**

Les concerts seront dirigés
par le Maestro **ANTONIO RUSSOLO**
auteur des six compositions musicales pour bruiteurs

CAUSERIE PRÉLIMINAIRE
de **M. MARINETTI**

Les bruiteurs futuristes ne sont pas des instruments harmoniques et complémentaires. Les bruiteurs futuristes sont des instruments de musique abstraitement nouveaux qui donnent, avec des timbres nouveaux (dont plusieurs très doux), toute la gamme musicale.

Announcement of a Futurist concert by Russolo, 1921

Največji ekscentrik med futurističnimi slikarji Luigi Russolo (1885–1947) je vsaj toliko kot po svojih slikah znan tudi po svojem manifestu uradnemu skladatelju italijanskega futurizma Balilu Pratelli in po svojih intonarumori, instrumentih za pro-

izvajanje hrupa. Prav pričujoči spis L'Arte dei rumori (Umetnost hrupov) napisan marca l. 1913, je v primerjavi s pratellovimi manifesti futuristične glasbe neprimerno bolj radikalen. V svojem priznavanju potencialov hrupov kot izvora umetnosti je razširil dotedanje definicije glasbe na podoben način, kot je Marinetti z destrukcijo stavčne sintakse razširil meje literature. Z izdelavo različnih intonarumorov je vsaj delno zmanjšal razkorak med futuristično teorijo in glasbeno prakso in postal pomembni vir za kasnejši razvoj konkretne glasbe. Kljub temu, da mu je z nekaterimi predstavitvami svojih instrumentov uspelo dodobra razburkati (in vsaj delno navdušiti) tedanja glasbeno javnost, do širše uporabe njegovih intonarumorov ni prišlo. Leta 1929 se je po zadnjem javnem koncertu v Parizu odvrnil od aktivnega ukvarjanja z glasbo in se začel intenzivno zanimati za okultne vede in vzhodno filozofijo. Od njegovih instrumentov se je do danes ohranil samo eden.

Oublions le Futur, veux-tu...

Œuvre écrite par M. MARINETTI
Musique et paroles, T. MARINETTI
Adaptation de l'œuvre de RUSSOLO

Fantasio, 1913, satirical score by an anonymous author

GLEDALIŠČE GROZE

TERORISTI – CEL SVET JE NJIHOV ODER

POLITIČNI TERORIZEM, KOT VSE KAŽE, ŠE DOLGO NE BO IZKORENINJEN, VENDAR BI LAHKO PREPREČILI MNOGE BREZUMNE TRAGEDIJE, ČE BI GA DOJEMALI KOT TEATER.

Luči v dvorani ugasnejo, zavesa se dvigne in potem – BUM. Scena oživi z zvoki, lučmi in osebami v zelo dramatični predstavi. Igralci so politični teroristi. So protagonisti mnogih modernih tragedij, njihov teater pa je cel planet.

Teroristi se lahko pojavijo na sceni v Teheranu, Bejrutu ali Latinski Ameriki, vsi pa kaj kmalu popeljejo svojo predstavo po svetu s pomočjo televizije ali pa s pomočjo posebnih prevoznih sredstev, kot npr. pri predlanski ugrabitvi letala ameriške družbe TWA v Atenah ali pri neuspelem poskusu ugrabitve italijanske potniške ladje Achille Lauro. Za današnje teroriste je cel svet prav zares oder. To bi lahko bila prikladna metafora, ki nam bi lahko pomagala dojeti politični terorizem in najti prave metode boja proti njemu.

Teroristi predvsem iščejo moč, način, kako bi širili svoj vpliv preko meja svojih dejanskih možnosti in sredstev. So kot Carovnik iz Oza – grozljivi in strah vzbujajoči na zunan, za kulisami pa dejansko nepomembne figure, ki premikajo vzvođe. Da bi se jim verjelo, da bi se jih silšalo ali da bi napravili vtis, morajo biti

teroristi izvedenci v umetnosti povečevanja, ojačevanja in pretiravanja, kar je prava gledališka čarovnija.

Prva naloga političnih teroristov je, da si pridobijo in zadržijo pozornost občinstva – ne samo zato, da bi doživeli velik uspeh na odru, ampak da bi napravili velik vtis tudi zunaj na ulicah, s čimer bi si zagotovili nabito polne dvorane v prihodnosti. Ponavadi mislimo, da imajo teroristi pred očmi kratkoročne in konkretne cilje, kot so izpustitev zapornikov ali priznanje kake vlade o njenih grehah, vendar pa je njihov najpomembnejši cilj zbuditi pozornost občinstva in predati sporočilo.

Menjave lokacij, zahtev in celo igralcev mogoče vzbujajo vtis, da so nekatere teroristične akcije improvizirane; če bi jih dali pod lupo pa bi verjetno opazili, da ima večina njih zelo precizen scenarij s pretežno predvidljivimi potezami tako teroristov kot vlade.

Tipičen začetek terorističnega dejanja je dramatična akcija, npr. ugrabitev potniškega letala, čemur sledijo grožnje teroristov in njihove zahteve. Prva reakcija vlade je običajno preverjanje verodostojnosti groženj teroristov in zavlačevanje. V tem stadiju bodo teroristi morebiti skušali dokazati, da mislijo resno – z usmrčitvijo enega od talcev in določitvijo časovne omejitve (če tega niso storili že prej). Vlada še vedno zavlačuje s časom, če je le možno, hkrati pa raziskuje možnost uporabe sile.

Vlada skuša izkoristiti tudi t.i. »Stokholmski sindrom« – tendenco, da se začno ugrabitelji in ugrabljeni sčasoma

identificirati drug z drugim. To naraščajoče zблиževanje zmanjšuje možnost, da bi teroristi uresničili svoje grožnje in pobili talce, če jim vlada ne bi izpolnila njihovih zahtev.

Po navadi se ti dogodki končajo tako, da vlada ali uporabi silo ali pa pristane na eno ali več zahtev teroristov. Ta pristanek se lahko izvede javno ali pa za kulisami – v slednjem teroristi dobijo, kar hočejo, ne da bi vlada pri tem izgubila preveč ugleda.

Eden izmed razlogov, da so teroristični incidenti tako natančno načrtovani, je v tem, da bi obe strani radi bili sposobni do neke mere napovedati, kaj se bo zgodilo. Kadar takšna napovedljivost ni možna, pride namreč do katastrof, kakršna je bila »osvoboditev« potnikov letala družbe Egypt-Air predlani – rezultat vojaške akcije je bilo 57 mrtvih.

Interes vlade, da bi bila zmožna predvideti take stvari, je očiten; vendar pa pri tem interes teroristov ni nič manjši – tako kot hoče gledališka skupina uprizoriti predstavo, ki je stimulativna, ne da bi bila pri tem tako bizarna in odbijajoča, da bi jo umaknili iz programa; tako hočejo politični teroristi povzročiti hrup in vzbuditi pozornost, ne da bi vzpodbudili vlado k maščevanju in povračilnim ukrepom.

Vsak poznavalec gledališča bi vam lahko povedal, da poznavanje neizbežnega razpleta igre nikakor ne zmanjšuje pozornosti ali užitka pri občinstvu, prav nasprotno. S stališča države – tarče natančen scenarij povečuje predvidljivost in tako zmanjšuje destruktivnost teroristične produkcije. Splašalo bi se torej vzpodbujati vnaprejšnje pisanje scenarijev s podžiganjem obeh strani, da molče privolita v rutinsko zaporedje dejanj – signalov, ki bi drugi strani vnaprej dali vedeti, kaj se dogaja.

Metafora terorizma – teatra deluje na mnogih nivojih – od publike do igralcev, scenarija ... Bistvo metafore pa je v ideji, ki jo proizvaja. Iz metafore, o kateri je govora, izhaja, da ima teroristična drama skrito osnovno temo. Prevečkrat se zadovoljimo z ugotovitvijo, da teroristi in njihova matična organizacija mislijo to, kar pravijo in nič več. Pravi izziv pa je pogledati onstran predstave – to kar teroristi pravijo da hočejo – da ugotovimo, kar dejansko hočejo. Ali kot pravita Roger Fisher in William Ury iz harvardske pravne fakultete v svoji razpravi o metodah pogajanja – premakniti se od pozicij k interesom.

Ta premik sicer ne zagotavlja, da bo spor rešen, vendar pa mnogokrat pomaga. Ne glede na to ali gre za zakonski par, ki si ob ločitvi prizadeva doseči prijateljski sporazum, za dve državi, ki

skušata razrešiti spor ali za delavce in upravo podjetja, ki se pogajajo o pogodbi, v vsakem primeru je koristno razlikovati med pozicijami in interesi in se potem premakniti od prvih k slednjim.

In kako to storimo? Naučiti se moramo branja med vrsticami in izhajati moramo iz domneve, da si teroristi bolj želijo priti v javnost, kot pa da se ugodijo njihovim zahtevam.

Upoštevanje tega primarnega interesa teroristov je bolj učinkovito kot preprosta izpolnitev njihovih zahtev, kajti čeprav so pozicije države in teroristov diametralno nasprotne, osnovni interesi mnogokrat niso. Zahteva za izpustitev političnih zapornikov v zameno za talce ne gre skupaj z vladno politiko proti pogajanjem s teroristi. Vendar pa osnovni interesi obeh strani (kot npr. želja teroristov, da se jim prizna status uradnih predstavnikov kake oblegane manjšine ali želja vlade, da zmanjša svojo ranljivost pred izsiljevalnimi taktikami) mogoče sploh niso tako nezdržljivi. Neposredno naslavljanje na te interese lahko poveča možnosti za doseg sporazuma, ki bo sprejemljiv za obe strani.

Ce hočejo teroristi pozornost, priznanje in občutek legitimnosti in če hoče vlada varnost pred nasilnimi napadi, potem vsak hoče nekaj, kar mu drugi na vsak način lahko nudi. Teroristi lahko zmanjšajo rabo nasilja, medtem ko jim vlada lahko postopoma prizna legitimnost. Če je dramatična tema teroristične predstave »protest proti krivici«, potem lahko vladni pogajalci izrazijo svojo simpatijo in zaskrbljenost nad problemom; krivica je vsesplošen problem, ki privablja vsesplošno pozornost. Poleg tega pa je lahko nekdo, ki je za eno stran terorist, za drugo stran heroj, vizionar ali mučenik.

Ena od nevarnosti pri pogajanju s teroristi je izguba ugleda, ki pa se ji lahko ponavadi izognemo s preselitvijo pogajanj izven dosega odskih luči v kakšen mračen kotiček gledališča, kjer ni nobena stran v nevarnosti, da izpade neumno v oči občinstva. Mediji lahko pri tem v veliki meri pomagajo s potrpežljivostjo in zadržanostjo, medtem ko lahko preagresivno poročanje sabotira take tih, ugled čuvajoče aranžmaje.

Premestitev pogajanj z odra ne ohranja samo ugleda, ampak tudi prikraja teroriste za njihovo občinstvo. Drug način za doseg tega bi bila preprosta zakonska prepoved poročanja o terorističnih incidentih, dokler niso končani. Če bi teroristi že vnaprej vedeli, da bo šla planirana akcija neopaženo mimo zaradi vladne prepovedi medijskega pokrivanja dogodka, bi se jim zdelo perspektiva terorističnega dejanja precej manj mamljiva.

Ko jim to uspe, morajo teroristi razviti dramatično temo ali sporočilo – s tem da dajo svojim dejanjem jasen simboličen pomen. Člani nemške teroristične skupine Beader-Meinhof so na primer vztrajno trdili, da so uprizorili svoja nasilna dejanja kot protest proti nepravici, ki jih trpijo revna in zatirana ljudstva tega sveta. Teroristično dejanje brez poudarjenega političnega opravičila je prav tako oropano simpatetičnega potenciala kot igra brez vodilne teme.

Ko se scenarij uporabi v praksi, je treba izvesti dramatično predstavo. To se lahko stori brez posebne scenografije ali nenavadne osvetlitve in trikov, vendar so lahko taki pripomočki zelo učinkoviti. Avtobus poln šolskih otrok je mnogo bolj dramatična tarča kot avtobus poln vojakov. Ugrabitelj letala polnega izletnikov bo mnogo bolj raznurkala gladino kot serija pisem – Bomb ali občasen politični atentat.

V srcu gledališke metafore je seveda občinstvo. Drama se prav govoto ne uprizarja zaradi žrtev; prav tako se dejanja političnega terorizma ne zgodijo samo zaradi določene vlade, ki je vpletena.

Zaželeno občinstvo je na splošno javnost države – tarče, pogosto tudi svetovna javnost. Najboljši način pridobiti in zadržati zanimanje tako velike in raznovrstne publike je prek medijev. Izraelski psiholog in strokovnjak za terorizem Ariel Merari trdi, da so mediji leglo za mnoge teroristične aktivnosti.

Pri poročanju o terorističnih dejavnostih spominja osebje medijev na gledališke kritike, ki prenašajo informacijo mnogo večji skupini, kot je neposredno prisotna gledališka publika. Teroristi običajno naredijo vse, kar je v njihovi moči, da bi zagotovili poročanje prek medijev v zadostnih podrobnostih, podarkih in barvi in s tem pritegnili in zadržali pozornost občinstva.

Mediji so pomembni za teroriste, ker ne samo da posredujejo informacijo, ampak jo (kot dobri gledališki kritiki) tudi interpretirajo. S tem, ko se odločajo, o katerih dogodkih bodo poročali in katere ignorirali, s tem, ko namerno ali nenamerno izrazijo svoje strinjanje ali nestrinjanje, lahko ustvarijo ozračje javne podpore, apatije ali besa. Med potekom ugrabitve letala ameriške družbe TWA v Atenah npr. je ameriška televizija podelila nemo legitimnost ugrabiteljem, ko je naredila intervju z njimi.

Vzбудiti pozornost občinstva mogoče ni težko, vendar morajo imeti teroristične organizacije dober nos za dramatično, da si ohranijo to pozornost. To pa zahteva menjavanje dejanj, lokacij, zahtev in nastopajočih. Zahteva pa tudi, kar je mogoče še najvažnejše, nekaj poznavanja psihologije nasičenosti. Tudi najzanimivejši glasbeni komad začne utrujati po mnogih ponovitvah. In

celo najbolj genialno zastavljena teroristična akcija bo, če se bo ponovila prevečkrat, povzročila z dolgočasnost in nezanimanjem pri publiku. Da bi bili efektivni, teroristi ne smejo udariti premnogokrat na istem mestu ali na isti način.

Vendar pa ima slednji pristop več pomanjklivosti. Razen kršitve svobode tiska bi takšne restrikcije lahko vzpodbudile teroriste k še smotrnejšim akcijam, da bi izsilili pozornost javnosti. Če pismo – bomba ali ugrabitelj šolskega avtobusa ne bosta prišla v časopise, kaj pa zastrupitev mestne vodne zaloge?

Ce vlada že ne more izločiti javnosti s prepovedjo medijskega poročanja, pa lahko izkoristi posebni položaj medijev na drugačen način. S tem ko niso neposredno vpletena v spor, lahko sredstva javnega obveščanja intervenirajo, prepoznajo probleme in pomagajo nasprotujočima stranema na poti k poravnavi.

Mediji se tako ali tako (čeprav le neposredno) vključujejo v teroristične situacije, če zaradi ničesar drugega pa zaradi želje, da zberejo čimveč informacij. Razen tega pa lahko mediji, kot objekt velikega interesa med terorističnimi organizacijami, iz vlečejo priznanja iz teroristov v zameno za dostop do javnosti. Kot nadzorniki pozornosti občinstva mediji lahko koristijo kot precej zanesljivi posredniki, pri čemer lahko zastopajo interese tako teroristov kot vlade in seveda uveljavljajo lastne interese.

Vlade bi lahko vzpodbujale nenasilje tudi z opozarjanjem, da ponavljanje nasilnih dejanj lahko povzroči tako apatijo občinstva kot ostre povračilne ukrepe. Pozornost občinstva bi se na najboljši način dalo obdržati z uprizoritvijo skromnih, nenasilnih produkcij vsake toliko časa – mogoče celo s tihim sodelovanjem same vlade. Sporočilo vlade bi lahko izgledalo približno tako: »Obvestite nas, ko boste imeli dostop do avditorija brez prelivanja krvi. Zagotavljamo vam polno dvorano zainteresiranih opazovalcev, če nam lahko vi zagotovite predstavo, ki bo iz terorizma izločila teror.«

Teroristi in terorizem so na sceni že mnogo let in verjetno bodo tam tudi ostali tako dolgo, dokler bodo obstajale skupine, ki smatrajo, da jim je bila odvzeta volilna pravica in ki hočejo vzbujati pozornost. Ko razmišljamo o načinih pogajanja s teroristi, moramo torej predvidevati, da je terorizem skoraj neizogiben.

Tako teroristične organizacije kot vlade se morajo potruditi, da bodo bolje razumeli svoje skupne interese. In oboji morajo delati na tem, da bodo ustvarili medsebojne odnose v kontekst poteka-joče drame, ki bo na odru dlje kot katerikoli svetovni best-seller. Da bi jim to uspelo, bosta morali biti obe strani bolj učinkoviti pri izpolnjevanju osnovnih potreb nasprotne stranke: pozornost občinstva in medijska eksponiranost za teroriste ter zmanjšana destruktivnost za vlade.

Jeffrey Z. Rubin, profesor psihologije na Tufts University

Članek je povzet iz ameriške revije PSYCHOLOGY TODAY.

Nevena Glamočak:

PROSTI ČAS KOT SUŽENJSTVO

REKREACIJA

»Ameriški progresivizem je zavrzel stereotip ekonomskega človeka in poskušal privedi 'celega človeka' pod družbeno kontrolo. Namesto da bi reguliral samo pogoje za delo, zdaj ureja vse privatno življenje s tem, da organizira prosti čas po znanstvenih načelih o družbeni in osebni higieni.«

(Christopher Lasch) *The Culture of Narcissism*

Za znanstvenimi načeli o razporejanju prostega časa se skrivajo ideološki projekti, ki jim je za cilj vzdrževanje družbene stabilnosti in ki ne izhajajo iz potreb individuuma, temveč iz glorifikacije družbe kot referenčnega okvira, odgovornega za posameznika (moderne družbe so družbe infantilne individualnosti – v tem smislu je Durkheimova teorija družbenega še vedno osnova ideološkemu projektom »skrbni za človeka«). Znotraj ideoloških projektov za razporejanje ne-delovnega časa naletimo na »ofenzivo« skrbi za telesno, ki se kaže tako v institucionalnih kot v neinstitucionalnih oblikah: od telesne vzgoje v šolah in organizirane rekreacije v podjetjih do individualnega jogginga in aerobike.

Ceprav je, recimo, rekreacija eden od instrumentov, ki reproducirajo obstoječa razmerja, ji družba ni dodelila nobene posebne entitete, pač pa se rekreacija afirmira skozi simbolno/materialno delovanje kot:

- vzdrževanje delovne sposobnosti individualno
- povečevanje vojaške pripravljenosti
- vzgoja in družbena kontrola.

Militarizacija modernih družb je s tehnološkega aspekta izpopolnjena, medtem ko je »moralno-človeški faktor« precej manj zanesljiva opora vojskovodjem, »izpopolnjevanje« le-tega pa stvar nenehne ideološkega boja, v katerem rekreacija zaseda nenadomestljiv položaj.

John F. Kennedy je, na primer, v enem izmed svojih govorov označil telesno in zdravstveno pripravljenost za del nacionalnega bogastva in napravil primerjavo med telesno pripravljenostjo in varnostjo države z naslednjimi besedami: »Naraščanje naše mehkužnosti, rastoče pomanjkanje fizične pripravljenosti, je grožnja naši varnosti.« Iz istega razloga pa je kubanska vlada (leta 1967) definirala šport kot »neogiben element izobrazbe, kulture, zdravja, obrambe, sreče in razvoja ljudi in nove družbe«. Družbe ne samo da terjajo pravico do regrutacije in mobilizacije vsakogar (v tem primeru gre za kvantitativni aspekt), temveč tudi apelirajo na »vest« individuuma, češ da »kvaliteta« telesa odgovarja zahtevam dolžnosti – individuum je odgovoren ne samo za to, da se odzove

pozivu, temveč tudi za to, kako se bo odzval klicu domovine.

Naša družba ni nobena izjema, kar se tiče ideološkega projiciranja vloge telesne kulture; v knjigi *Družbeno-ekonomski problemi pri nadaljnjem razvoju fizične kulture*, ki jo je ravno tako leta 1967 izdala Jugoslovanska zveza organizacij za fizično kulturo, obsežne statistične podatke o premajhni obrambni pripravljenosti prebivalstva in spoznanje, da se pripravljenosti za boj ne da doseči zgolj s služenjem vojaškega roka, sklepa trditev, da je rešitev za vzdrževanje kondicije v telesni kulturi tale: »Samo sistematične in redne telesne vaje omogočajo, da se pri ljudeh razvijajo in ohranijo tiste psihofizične odlike, ki so jim potrebne kot branilcem države.« Na podobno skrb naletimo tudi v časopisu *Danas* pred kratkim objavljenem članku V. Frasa, ki za premajhno (moralno) pripravljenost ne krivi slabe kondicije, pač pa ženske matere: »Da ne rečemo nobene o trudu oficirjev z novimi generacijami vojakov, ki v stresnih situacijah pogosto jokajo. Jovanović (avtor knjige *Bog ni bil ženska*, op. a.) je morda nor, toda vojak, ki bo prej umrl, kakor pa zajokal, je v določenih okoliščinah edini lahko garant za preživetje.«

Druga raven ideološkega delovanja rekreacije sta njena vzgojna funkcija in socialna kontrola. Po Foucaultu je disciplina telesa predpogoj za discipliniranje individuuma. »Moralnost« športa je ravno v tem, da se igralci in gledalci prostovoljno vdajo pravilom igre in da to vdajanje spremlja posebna privlačnost: ustvariti mikrokozmos, v katerem bi bila pravila in vloge natančno določena, v skladu s temi pa bi vedno zmagoval »najmočnejši«, »najsodobnejši«. Športna disciplina je najprej disciplina telesa, šele potem je tudi disciplina osebnosti, ker so športna pravila imaginarna in ker predstavljajo iluzijo neke druge stvarnosti. Mehanizem športne imaginarnosti je namreč analogen mehanizmu politične imaginarnosti: kakor se ne sprašujemo o poreklu iger, tako se tudi ne o poreklu oblasti.

Lasch (v knjigi *The Culture of Narcissism*) upravičeno pravi, da športne igre v moderni dobi »histro zgubljajo šarm, navzemajo se vloge izobraževanja, vloge pri razvoju karakterja in vloge družbene zaščite.« Najbolj očitno je to pokazala institucionalizacija telesne vzgoje v šolskem sistemu, v katerem ni več prostora za igre, temveč za kup »znanstveno« izbranih vaj, ki jih je treba ponavljati v neskončnost in ki so dobile status obveznega gradiva; ocene za obvladovanje le-tega so popolnoma enakopravne s tistimi za druge učne predmete (tako eno kot drugo gradivo se ponavlja/reproducira in se ne nadgrajuje). Pri tem pa efekt nista obogatitev duha in razbremenitev telesa, marveč mentalna in fizična izpraznjenost.

Od starih Rimljanov smo podedovali zmotno prepričanje, da telesno zdravje proizvaja mentalno: »Mens sana in corpore sano,« je dejal satirik Juvenal, misleč pri tem na celoto osebnosti (ne na vzročno povezanost zdravega telesa in zdrave duše), do katere se pride z molitvijo. Na napačno interpretacijo naletimo tudi v knjižici organizacij za fizično kulturo: »Znano je, da ustrezen sistem telesnih vaj vpliva na krepljenje fizične osnove, iz katere človek črpa svoje kreativne sposobnosti in moralno voljo... Urjenje telesa prispeva k moralni in intelektualni vzgoji človeka.«

Zdravo telo samo po sebi ni noben garant za intelektualni razvoj individuuma; je le materialna osnova za ideološko podreditev in proizvodnjo individualnosti, ki ne bo ogrožala obstoječega družbenega reda, ampak ga bo v zadnji instanci branila – zdravje in disciplina telesa sta osnovni socialne kontrole in delujeta preventivno pri odstranjevanju deviantnosti (deviantno oziroma patološko je za Durkheima tisto, kar razvidno odstopa od poprečja).

»Močan vpliv, ki ga ima urjenje telesa na vsestranski razvoj osebnosti in na formiranje človekove moralne podobe v naši socialistični skupnosti, nas obvezuje, da vložimo veliko truda še zlasti v to, da bi zmanjšali število mladoletnih delikventov, ki 'zvišano temperaturo' mladosti sproščajo z agresivnostjo, nekateri tudi s kriminalom, ne kanalizirajo pa je v napor in znoj na športnih bojiščih.« (To zveni rahlo komično, toda na popolnoma identično logiko razmišljanja naletimo v ravnokar objavljenem intervjuju z »vsestransko razvito« Miljo Vujanović: »Mladenič lahko svoje agresivne lastnosti sublimira v koristne za družbo, s tem da postane, na primer, najboljši napadalec v kakšni ekipi...«)

Tretji nivo simbolnega/materialnega delovanja rekreacije se nanaša na reprodukcijo delovne sile. Za hip se pomudimo pri definiciji rekreacije, kakršno priporoča Bratoljub Klaić: prvi pomen tega pojma je – po njegovem mnenju – »počitek, okrevanje«, drugi pa »ponovna izdelava«. Ta dva pomena v vsakem pogledu odkrivata resnično funkcijo rekreacije v sferi nedela: najprej gre za utrujenost od sfere dela, potem pa za »ponovno izdelavo« oziroma reprodukcijo za sfero dela. Preprosto rečeno, kapitalistovo načelo je počitek delavca za delo, medtem ko je delavčev načelo prav nasprotno, saj si ta odpočiva od dela.

»Ukvarjanje s fizično kulturo prispeva tudi k neposredni produktivnosti dela... Med ukrepe, h katerim se zatekajo po svetu, predvsem v razvitih deželah, da bi podaljšali delovne sposobnosti ljudi, spadajo tudi različne oblike fizične kulture.

(*Družbeno-ekonomski problemi pri nadaljnjem razvoju fizične kulture*)

Kolikor je osnovna funkcija rekreacije reproduciranje delovne sile, vzgajanje osebnosti in povečevanje vojaške pripravljenosti individuuma in družbe in kolikor realizacijo te funkcije spremljajo druge dejavnosti, skoncentrirane v ideoloških aparatih države, potem je treba zavreči pojem »prosti čas« kot ideološko tvorbo, ki je imanentna vsem modernim družbam, in vpeljati pojem »sfera ne-dela«. (V Gorzovi dualistični organizaciji družbenega prostora območje heteronomije označuje družbeno koristno delo, območje avtonomije pa »želje, okus in domišljijo posameznika«. Dualistična organizacija je seveda vizija družbe v prihodnosti.)

Če se s hipotetičnim ekskurzom spustimo v socialno strukturiranje sfere ne-dela, bomo našli vsaj tri različne dimenzije obnavljanja/reprodukcije:

– Dejanski prosti čas, s katerim razpolagata vladajoči in srednji sloj, pa tudi premoženski del delavskega razreda (v tem primeru gre za brezdelje, za pasivno konzumiranje ponujenega vzorca reprodukcije).

– Večji del delavskega razreda (posebno ženske) je prisiljen v to, da sfero ne-dela zapolni s **koristnim delom**, od katerega je odvisna eksistenca ali pa samo rast materialnega standarda (tu gre za nadurno delo, »fušarsko« delo, delo na polju ali v hiši itd.).

– Ustvarjalnost v sferi ne-dela pa pripada znanstvenikom, umetnikom, inteligenci (čeprav ne absolutno), ki je redno zapo-

slena pri različnih institucijah, kjer se ukvarja z organizacijskimi ali administrativnimi opravki...

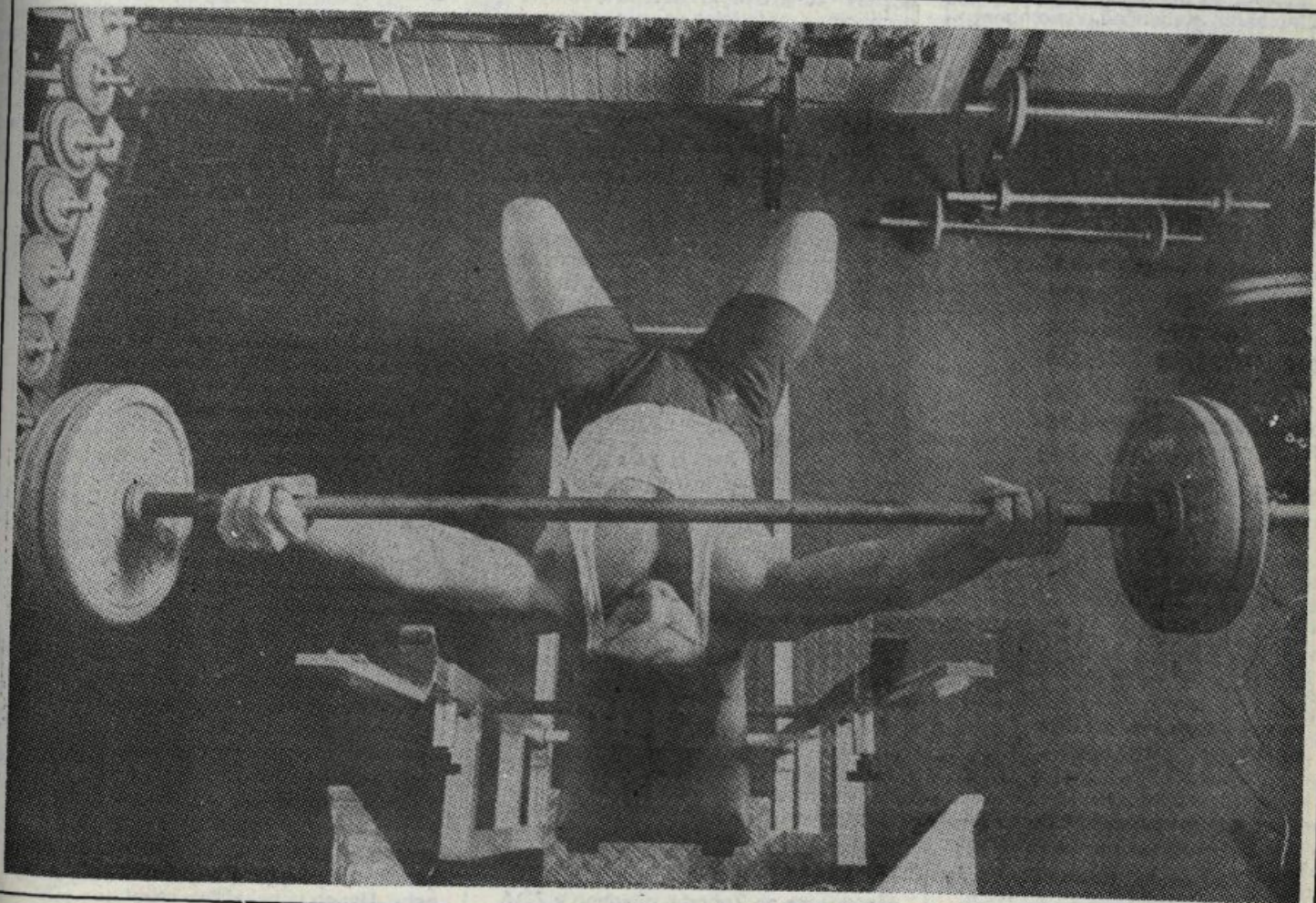
Socialno strukturiranje sfere ne-dela nam kaže, da je ustvarjalnost znotraj nje tako rekoč minimalna ter da tega časa ni mogoče pozitivno definirati niti opredeliti za »prosti čas«, kajti ta se venomer nahaja v-razmerju-do obveznega dela. Tudi če je sfera »poljubnega dela« v najboljšem primeru njegova negacija, vseeno lahko trdimo, da gre za dve kompatibilni sferi na isti ravni.

Kratek čas se v naše delovne organizacije uvaja rekreacija, in to na delovna mesta, da bi se s tem povečala tudi intenzivnost dela. Vendar ne kakršnakoli rekreacija! Christopher Lasch prav množenu subjektov in še zlasti objektov športa pripisuje degradacijo le-tega: »Sekularizacija športa, ki se je začela takoj, ko je telesna vzgoja postala stvar redoljubja in formiranja karakterja, se je dovršila šele takrat, ko je šport postal objekt množične porabe.« Generalna ideološka izhodišča

začnejo praktično delovati v ideoloških aparatih, predvsem v komunikacijskem in kulturnem. Že so tu posebni časopisi (značilno je, da Slovenija nima lastnega športnega časopisa, zato pa izhaja *Utrip*, revija, namenjena počitku in rekreaciji), skoraj v vsaki reviji najdemo stran z zdravstvenimi nasveti, televizija in radio pa emitirata posebne kontaktne oddaje, v katerih specializirani voditelji dirigirajo množični vadbi itd.

Ekonomski interes pri rekreaciji ni usmerjen izključno v to, da bi se povečala intenzivnost dela. Množično rekreiranje namreč odpira novo tržišče novi gospodarski veji. Proizvajalci športne opreme izdelujejo posebne artikle za jogging, spet drugi za aerobiko... Prodaje proizvoda ne omogoča njegova uporabna vrednost (čeprav tudi ta), temveč pozicija znotraj simboličnega reda, na katere oblikovanje v tem primeru odločilno vplivata medijski in reklamni, ne pa politični diskurz (copat »Nike« ne prodaja »pripravljenost za obrambo domovine«, ampak »prijeten počitek« ali Björn Borg). Tako se oblikuje industrija ne-dela oziroma brezdelja in rekreacije; prihajamo do prvega zaprtega kroga – cilj rekreacije je telesni počitek, reprodukcija fizične moči za večjo delovno intenzivnost (večja intenziteta proizvaja večji presežek vrednosti, ki se odtuji), del osebnega dohodka pa, zaradi industrializacije in komercializacije, pripade ravno rekreaciji. Rekreacija je potemtakem sredstvo dvojnega prisvajanja.

»Narcisist vidi svet kot ogledalo sebe in ga ne zanimajo zunanji dogodki, razen če niso refleksi njegove podobe.«

(The Culture of Narcissism)

»Zdravje je eden od tistih življenjskih ciljev, kateremu bi človek podredil vse.«

(Družbeno-ekonomski problemi pri nadaljnjem razvoju fizične kulture)

Kolikor obrnemo referenčni okvir od družbe k individuumu, pridemo do povsem drugačnega diskurzivnega polja, definirane na drugačni ravni, vendar pa ne tudi neodvisno od ideološkega diskurza, ki dominira v referenčnem okviru družbe. S tem seveda pristanemo na dihoto-mijo med javnim in privatnim kot »vmesno stopnjo«, vendar iz analitičnih razlogov, da bi tako lažje dokazali, kako materialna stvarnost deluje prek različnih ideologij, različnih »imaginarnih odnosov individuov nasproti dejanskim pogojem njihove eksistence.« (Althusser)

Oddaljimo se za nekaj časa od središča »fabule« in pogledimo podatke, ki jih je zbrala raziskovalna akcija »Slovensko javno mnenje 1983«. Na vprašanje »Zakaj pravzaprav delam?« so morali anketiranci (2067 jih je bilo starejših od 18 let) izbirati med dvema možnostma in ju rangirati; dobljeni so bili naslednji rezultati (navajamo samo statistično pomembne) oziroma odgovori:

	1. rang	2. rang
- da bi sploh lahko živel	1,4 %	3 %
- da bi si zagotovil kolikor mogoče lagodno, brezskrbno življenje	36,6 %	10,1 %
- da bi si zagotovil mirno življenje na starost	11,4 %	11,1 %
- da bi otrokom zagotovil boljšo prihodnost	16,7 %	21,2 %
- delo mi pomeni zadoščenje in veselje	23,4 %	31,4 %
- da bi se lahko ukvarjal s kulturo in rekreacijo	9 %	15,2 %
- drugo	1,5 %	8 %

Ti podatki so za nas zanimivi z dveh aspektov: najprej, samo četrtina vidi v delu (koristem delu, poklicu) »zadoščenje in veselje«, torej imajo ljudje delo za smiselno in produktivno samo, kolikor to vpliva na njihovo individualno srečo. Nam pa namreč »samo« pomeni pravzaprav »celo« - najbrž bi raziskovanje na jugoslovanski ravni »znižalo« odstotek tistih, katerim je delo v zadoščenje. Če bi se strogo držali Webrovih analiz, bi to lahko pojasnili s protestantsko etiko, ki ima v Sloveniji veliko večji vpliv (čeprav ne dominanten) kakor drugje po Jugoslaviji (temu je treba dodati, da je navzlic najvišjim osebnim dohodkom največ nadurnega dela ravno v Sloveniji in na Hrvaškem). Na najbolj jedrnat razlago gotovo naletimo v nekem vzkliku postkongresnega Dela: »Sicer pa: v republiki dela delo najbolj slavimo - z delom.«

Drugi aspekt je spoznavno še bogatejši in bi lahko učinkoval kot sodobna empirič-

na potrditev Marxovega »carstva nujnosti«, kolikor delo oziroma poklic večini (več kot 70 procentom) anketirancev pomenita le sredstvo za doseganje in zagotavljanje drugega, to drugo pa je sfera nedela. Vizura je popolnoma zaobrnjena: sfera ne-dela ni več reprodukcija delovne sile, da bi se povečala intenziteta dela, temveč se individuuum identificira - »prepozna« - zunaj dela, ki nastopa le še v vlogi neogibne materialne osnove za »lagodno, brezskrbno življenje«, za »mirno življenje na starost«, za »kulturo in rekreacijo«... Za del nacionalne identitete bi skoraj lahko razglasili »sindrom žrtve« (»zagotoviti otrokom boljšo prihodnost«), »masohistično« pripravljane na nekakšen »imaginarni užitek«, ki ga bodo konstituirali ravno trpljenje, trud, izčrpavajoče delo (»to sem ustvaril s svojimi rokami«). V tem smislu je treba razumeti tudi ideološko predstavo o Slovincu kot pridnem delavcu: »Ne gre za to, da so empirično ‚vsi Slovenci pridni‘, jasno je, da so med njimi tudi lenobe, vendar se to sploh ne tiče ontološkega statusa izjave, da je ‚pravi Slovenec priden‘, in zato bomo Slovincu lenobi s toliko večjim zadovoljstvom vrgli naprej ne ‚Bodi priden!‘, ampak direktno ‚Bodi Slovenec!‘.« (Slavoj Žižek, Zgodovina in nezavedno) Paradoksalnost »imaginarnega užitka« je prav v tem, da sam ni materializacija sfere dela, »mirno življenje na starost«, temveč da je sama imaginarnost že-realizirani užitek: »brezskrbno življenje«, »kultura« in »rekreacija« so samo prazne forme, ki se konstituirajo okoli svoje praznine, praznine, ki jo je ustvarila imaginarnost užitka in katero vzdržuje ravno že-realizirani užitek. Individuum ne uživa zaradi dobrin, ki so njegova last, zaradi razkošja »mirnega, lagodnega življenja na stare dni«, ampak zaradi dela, ki mu je vse to - to »prazno formo« - omogočilo (»nisem delal zastojke«). Ne uživa pri tem, pri čemer misli, da uživa, ampak je njegov užitek že-realiziran: užival je, dokler je delal in mislil na užitek, katerega naj bi dočkal »v mirni starosti«.

Ideološka produkcija individuuumov v subjekte se na Zahodu, posebno v ZDA,

bistveno razlikuje od tiste pri nas, najbolje pa jo je označil Lasch s terminom »kultura narcisizma«. Tu se ni mogoče spustiti v diskusijo o narcisizmu; to, kar je relevantno za nas, je vloga rekreacije in skrbi za zdravje v tej kulturi, zato se bomo zadržali zgolj pri fenomenološki opredelitvi narcisizma (nova psihoanalitična literatura uporablja pojma »border-line person« in »patološki narcis«, saj duševna obolenja nimajo več izrazitih značilnosti bodisi psihoze bodisi nevroze).

Narcisistični individuuum doživlja okolje kot ogledalo svoje lastne individualnosti. Že ta paradoksalni stavek kaže, da se narcisistična »individualnost« konstituira samo prek priznanja drugih, da z dovoljstva ne ustvarja neka notranja instanca (podrejenost krutemu Zakonu superega), temveč drugi, ki pokrivajo pozicijo popolnega objekta, interes narcisističnega individuuma pa je zgolj v tem, da ti drugi potrdijo njegovo »veličino«. Narcisist ne more živeti izolirano; kljub temu se življenje v narcisistični okolici ne da preprosto zreducirati na konformizem, kakor ga prikazuje socialno-psihološka literatura ali Osamljena množica Davida Riesmana. Ta oblika subjekcije je (vsaj v ameriški družbi) zmagana - za narcisista ni značilno to, da bi se podrejal interesom, normam mišljenja in ravnanja, ki jih gojijo skupine vrstnikov. Odvisen je od drugih, vendar ne od drugih kot določenih subjektov, s katerimi bi navezal trajnejši emocionalni stik, temveč od njih kot ogledala, v katerem naj bi se afirmirala njegova subjekcija. »Narcisist izkorišča občutja v skladu s svojimi apetiti, se ne obvezuje, kako vezo ima le priložnostno in pri tem ne obljublja, da jo bo podaljševal.« (Lasch) Narcisist ni zmožen, da bi sam prišel do užitka in za to potrebuje druge - kadar pa pride do »narcisističnega užitka«, izgubi interes za okolico.

Ideal slehernega ameriškega otroka, takoj ko se rodi, je »postati predsednik ZDA« - to se v narcisističnem delovanju nenehno reproducira kot potreba po uspehu. Uspeh ni nekakšna absolutna toč-

ka, prihod na vrh hierarhije, kar se tiče poklica, učinkovit sklep delovanja itd., temveč socialno dejstvo, to, da me »drugi vidi tako, kakor želim, da me vidi«. Kot pri »imaginarnem užitku« tudi tu ne gre za kakšno posebno vsebino, ki bi bila materializirani uspeh, ampak slednjega prinaša priznanje drugih: narcisist uživa toliko, kolikor drugi mislijo, da uživa. Zato je uspeh treba za vsako ceno doseči, »ne izbirati sredstev« pri tem, čimprej priti do pozicije, ki bo zagotovila stalen izvor »narcisističnemu užitku« – komu torehno grejo na roko »znanstveni dosežki«, nova veja pozitivistično-popularne psihologije, »psihologija uspeha«?

»Pri patološkem narcisu naletimo na strah pred katerokoli obliko neuspeha: pred osamljenostjo, starostjo, boleznijo; ta zato skrbi za svoje telo, skuša ostati »večno mlad« in biti nenehno »v središču pozornosti«.« (Žižek, »Patološki narcis« kot družbeno nujna forma subjektivnosti) Rekreacija (jogging) je tipično narcisistična dejavnost: ni več pravil igre, katerim bi se bilo treba podrediti, »uspeh« tu ni odvisen od kolektiva, ampak izključno od individuuma – rekreacija na neinstitutionaliziran način vzdržuje kondicijo za proizvodnjo »narcisističnega užitka«. Za narcisista je zdravje (kondicija) ideal, po katerem nenehno stremi, medtem ko se konsultira z zdravniki in popularno literaturo ter upošteva napotke, saj sam ni sposoben ničesar ukreniti.*

* »Biti privlačen v zlatih srednjih letih je stvar zdravega življenja, redne prehrane in rekreacije.« (Milja Vujanović)

To leti še zlasti na duševno zdravje, od katerega je narcisistična kultura obsedena. »Ideal normativnega razvoja ustvarja strah, da ima sleherni odstopanje od norme patološki izvor. Zdravniki so ustvarili kult periodičnih pregledov.« (Lasch) Družba je namreč poskrbela za hiperprodukcijo svetovalcev, najrazličnejših po prove-

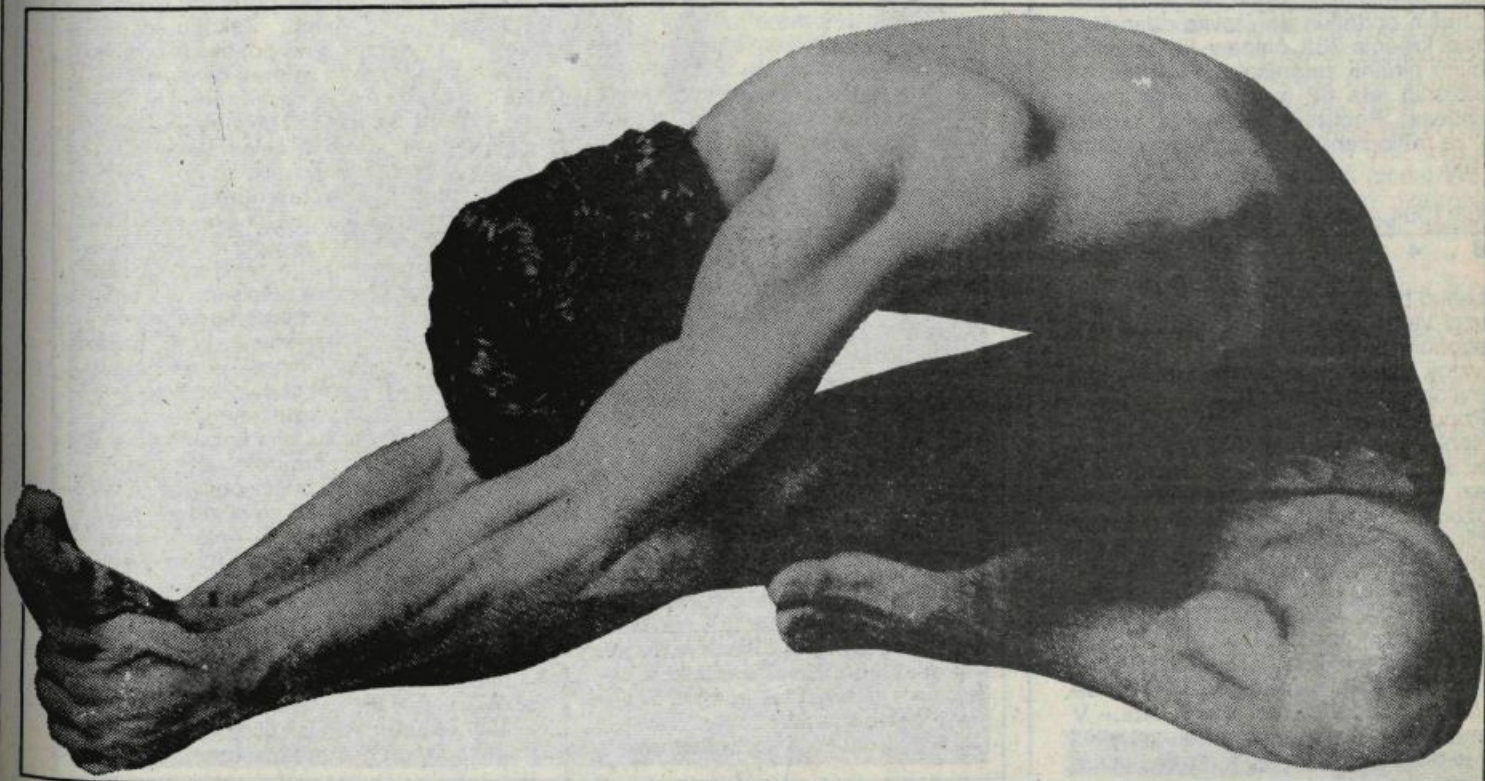
nienci – od psihiatrov do socialnih delavcev. Individuum ni več sposoben in noče skrbeti sam zase, potrebuje znanstveno regulirano življenje (»iti k psihiatru je moderno«), vzgoja se iz družine in šole seli v svetovalnice, psihološke in seksološke priročnike. (Spolnega zadoščanja ni mogoče več doseči zgolj s tem, da ustrežeš lastnemu nagonu, temveč z zadovoljitvijo partnerja; »pravi« užitek ni orgazem, marveč partnerjevo priznanje, »da si to dobro napravil.«) Foucault ironično analizira moderno verzijo izpovedovanja takole: Končno je naša civilizacija edina, ki v njej delavci posebnih služb prejemajo plačo zato, da bi poslušali vsakogar, ki bi jim z zaupanjem govoril o svojem seksu: kajti želja, da se o tem govori, in korist, ki se jo od tega pričakuje, precej presega možnost poslušanja – nekateri so svoja ušesa celo dali v zakup.« (Foucault, *Zgodovina seksualnosti*)

Narcisist se seveda ne rekreira zato, da bi branil domovino, niti ne zato, da bi intenzivno delal v svojem poklicu, pa tudi družbene kontrole ne vidi v telesni vzgoji. Rekreacija in skrb za zdravje mu pomenita samodisciplino, striktno ravnanje po napotkih za gibanje, prehrano (film Woodyja Allena dajejo neizčrpno empirično gradivo za opazovanje narcisizma). Cilj je zdravo in dolgo življenje! Tu se zapira drugi krog: vse delovanje v sferi nedela je naravnano na podaljševanje življenja; da bi si podaljšali življenje, se je treba rekreirati, cilj rekreiranja pa je dolgo življenje. Vsebinska življenja je v tem primeru kvantificiranje le-tega (»živim, da bi živel«).

Teh pregledovanj ne gre razumeti kot naivno-levičarsko razkrivanje manipulacije, kot moraliziranje in negiranje potrebe po rekreiranju in zdravju. V družbi namreč objektivno prihaja do procesov, ki terjajo zaščito človeške eksistence, ti pa so: onesnaževanje okolja, nekvalitetno pre-

hranjevanje, izčrpavajoč življenjski tempo in drugi, ki tudi negativno vplivajo na posameznikovo zdravje. Ideološka poteza družbe je ravno to, da se ne trudi z odstranjevanjem vzrokov, temveč s preprečevanjem čim večjega števila negativnih posledic. Ideologija nikoli ne deluje na način preproste manipulacije, pri kateri bi na eni strani bili zbrani racionalni umi, »obrtniki«, ki se ukvarjajo z zaslepljevanjem ljudi, na drugi pa nemočne marionete, ki se ničesar ne zavedajo. Ideologija je vedno skupek »pozitivnih« in »negativnih« elementov, ki v samem temelju sestavljajo nerešljivo protislovje, vendar so tako strukturirani, da lahko obstajajo vzporedno drugi poleg drugih. Navidez inkompatibilni ideologiji, »narcisistična« in vladajoča, v našem primeru proizvedeta enak učinek: zdravo telo. Vladajoča ideologija ni seštevek idej in zamisli, zbranih v programih, deklaracijah, govorih... To je samo njen diskurzivni del, medtem ko bistvo sestavlja vrsta materialnih praks, skozi katere se realizira osnovni cilj: za vladajočo ideologijo sploh ni pomembno, ali bo kdo gojil kulturo telesa iz ljubezni do domovine ali iz želje po spolni zadovoljitvi partnerja. Pomemben je učinek, ta pa je identičen. Seveda, diskurz ideologije je fleksibilen in se skuša prebiti v diskurzivno polje slehernega individuuma, zato tudi Lasch govori o »ameriškem progresivizmu«, ki stremi za tem, da bi nad vso dejavnostjo individuuma vzpostavil družbeno kontrolo. Disciplina telesa je znotraj tega ideološkega projekta segment, na katerem je mogoče protislovnost in dihotomičnost ideološke produkcije individuumov v ideološke subjekte bolj jasno razložiti, vendar pa je neločljivi del totalitete ideološke produkcije tako v sferi dela kot v sferi ne-dela.

Prevedel V. S.

PORNOFILOVE TEŽAVE

Poleg retrogardizma nam naš slovenski kulturni prostor s tistimi, ki v njem delujejo, prav ta hip oblikuje izvirno pornografsko literaturo. Slednja je še v povojih, vendar ni več daleč dan, ko bo nas in prihajajoče generacije razveselila prva slovenska (pornografska) knjiga. V pričakovanju tega prelomnega trenutka za narodovo kulturo imamo polne roke dela. Prav gotovo še posebej s postavljanjem mejnikov med porno in neporno. Težka naloga. Znani so mi predlogi, po katerih bi spise cenili kot pornografske, če v njih na tipkani strani A4 formata ne najdemo besede kurac in podobno blagovnečnega sinonima oziroma besede za komplementarni organ vsaj 10x. Cifre so pri tem merilu dokaj sporne, termini pa, jasno, ne. Pojem pornografske estetike je ravno tako še v procesu nastajanja. Pri odgovoru na vprašanje o socialnem poreklu akterjev v porno črticah pa dileme ne sme biti. Vselej mora biti to mali človek v boju proti antagonističnemu razredu.

Mimogrede naj zanikam tudi obstoj povezav med alternativnimi gibanji in pornografijo. Pornografija ni nikakršno alter gibanje, je zgolj odkrivanje in izkoriščanje skritih talentov. To takoj opazimo. Pornofil večinoma ni oblečen v črno (izvzamemo primer smrti partnerja), čeprav ima rad in zelo ceni črno spodnje perilo.

Sedaj namenimo nekaj prostora pravni zaščiti pornofila. Ta je, kot, kažejo podatki, sprejemljivo dobro organizirana. Po naših podatkih se število obsojenih zaradi kršenja 252. člena v Jugoslaviji z rahlimi nihanjem zmanjšuje. Številke: 43 obsojenih leta 62 in 10 leta enainsemdešet. Pobljize pogledjmo še ustrezne, že rahlo zaprašene podatke za Slovenijo.

1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
8	4	-	-	2	2	1

Lahko bi sklepali, da je pornofil v naši družbi varen kot le malokdo ali pa je s pregonom že iztrebljen. Vsi upamo, da je vzrok padajočega števila kaznovanih v prvi omenjeni možnosti.

Popustljivost in zatiskanje oči bi morala lahko pojasniti naslednji zanimiv primer, ki neposredno pojasni marsikaj v zvezi s položajem pornografije v naši družbi. Zvezo atletov in ostalih so opozorili, da je ugotovljeno, kaj predstavlja štafeta. Namreč falusni simbol. Pa smo tu. Po zakonu: »Kdor IZDELUJE, prodaja, RAZŠIRJA, JAVNO RAZSTAVLJA ali si za prodajo pridobiva ali hrani spise, slike ali druge PREDMETE, S KATERIMI SE HUDO ŽALI JAVNA MORALA, se kaznuje z zaporom do enega leta.« V primeru, da je torej štafeta falusni simbol je očitno, da se z njo hudo žali javna

moral. Ta predmet je poleg tega nekdo izdelal, drugi pa ga razširjajo in javno razstavljajo. Kršitev zakona je menda dovolj evidentna, da bi zakonodajalec, tožilec, lahko zahteval ukinitev, prepoved štafete 4x100 metrov in sličnih, vključno kazni za izdelovalce, prenašalce in razstavjalce spornega predmeta. Vendar se to ni zgodilo. To dejstvo je lahko obenem tudi zagotovilo za našo varnost.

V enem od prihodnjih pornolaborjev bom posvetil nekaj prostora razmišljanju ali npr. stavek: »Stalin je kurba«, lahko uvrščamo v pornografijo. Predvsem bomo skušali ovreči trditev, da se v tem primeru z deviško tancico pornografije zakriva pravo bistvo in pomen

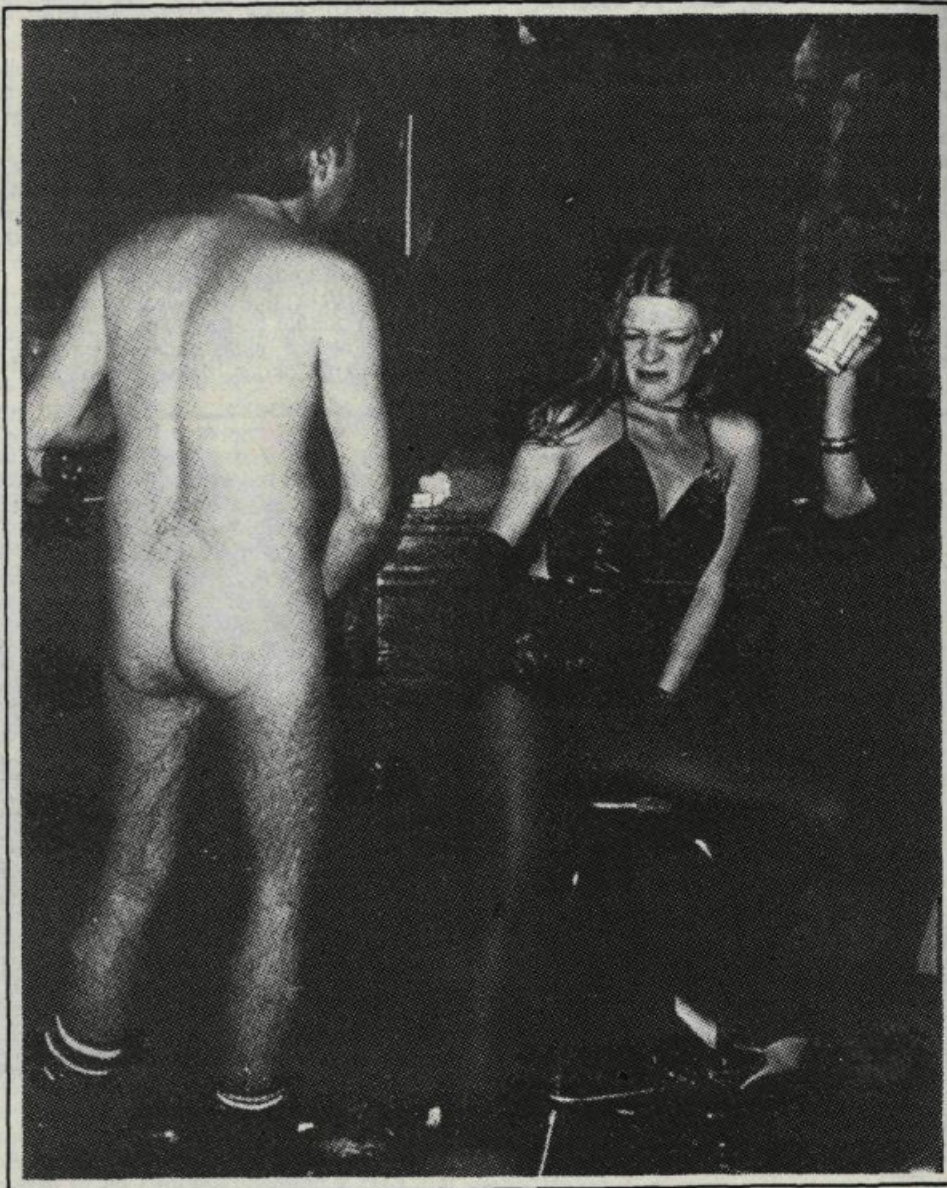
stavka. Da je stavek vendarle izrečen iz ust pornofila in ne slučajno homo politicus in tako zaščititi pornofila pred pregonom.

Pred pornočrtico, ki jo boste prebrali na naslednji strani, naj zaključim pornolabor s kratkim komentarjem uvoda v pornočrtico, ki ga je napisal avtor.

Dragi somišljenik, kako si sploh posumil v naš pogum. Saj smo vendar zato tukaj, ker si upamo in da si upamo. Zelim ti skorajšnjo vrnitev med nas. Izvod Tribune ti bomo seveda poslali. Gotovo je bodo veseli tudi kolegi.

Pornofili, veliko užitka ob branju »SOSEDE«.

Primož Truba

GRANT BRANE SOSEDA

Sedel sem za mizo in užival ob jutranji kavi in cigareti, ko je pozvonilo. Rahlo presenečen sem se dvignil in odšel do vrat. Zdravo, je rekla sosedka iz zgornjega nadstropja, petnajstletnica, o kateri se je mnogo govorilo. Imaš kaj kave, zmanjkalo mi jo je. Bila je dvajset let mlajša od mene in nikoli nisva govorila, zato me je iznenadila s svojim ti, z domačnostjo, kot da sva sošolca.

Imam, vstopi, sem rekel in jo spustil v stanovanje. Ravno sem jo skuhal, lahko jo popijevva skupaj.

Prima, je rekla in kar sedla za mizo.

Oblečena skoraj ni bila. Prozorna kratka srajčka za spanje, v kateri se je sprehajala po stari hiši na Viču, kot bi bila doma, se ji je toliko dvignila, da sem čisto jasno videl lepo zaraščeno pičkico te čudne punčke, ki jo je nategnila že cela okolica. Dobra je za seks, so mi govorili, počne vse, kar si zamisliš. Pri štirinajstih jo je naje nategnilo nekaj moških, južnjakov iz bližnjega samskega doma in od takrat naprej se je kar sama ponujala moškim, vedno samo starejšim moškim in pri teh mislih in pogledu na razgaljeno pičkico, se mi je začel nehoti dvigati: pod jutranjo haljo sem bil gol.

Ko sem natakal kavo je to čisto jasno videla in se nasmejala.

Ti pa hitro stopi, je rekla in ga pogladila.

Pri svojih letih sem zardel kot paradajz, kar se ji je zdelo še bolj zabavno in še preden sem se zavedel, je že našla razporek v halji in ga prijela. Tako trdega še nisem imel kot takrat in nikdar se še nisem počutil bolj nemočnega, ona pa ga je gladko začela sesljati, da sem po nekaj sekundah verjetno začel gledati z belim od iznenadnega zadovoljstva. Poleg strastnega sesanja mi ga je z eno roko začela drkati, z drugo pa mi je gnetla jajca, da sem po dveh minutah končal v divjih sunkih in je ona komaj sproti goltala tisto gromozansko količino sperme, ki me je zapustila in končala v mladem želodčku te čudne plavalase in modrooke pohotnice, ki je bila za glavo višja od mene in je komaj začela živeti. Žene tisto jutro nisem nategnil, ker se ji je mudilo v službo in mehak kot kunja sem se sesedel v stol. Tutika, kakor so jo klicali, pa se je zadovoljno obilznila in spila požirek kave.

Dober zajtrk, je rekla. Okusen in obilen, Boris.

Potem si je prižgala cigareto in razmaknila nogi. Velik špčegetalček je poželjivo štrlel iz dlak in ona si ga je začela gnesti, divje, strastno, pri tem pa me je gledala v oči.

Glej me v pičko, je rekla. Tako mi bo hitreje prišlo.

Pogledal sem jo v pičko in opazoval kako si gnete tisto svoje mlado ščege-

talo, brez sramu, brezčutno, kot bi delala nekaj povsem običajnega, pri tem pa je tako vrtela svojo zadnjico, da je stol začel škripati in sem se bal, da bo razpadel. Vedel sem, da je pokvarjenka, kot je bila njena mati, ki jo je nategova tudi moj oče, honorarno seveda, toda tc je presegalo vse moje predstave.

Nenadoma je vstala, da sem imel njeno pičko tik pred očmi, začela je globoko dihati in med hropenjem izdabila:

primi me za ritko, mečkaj jo, gneti... prišlo mi bo, daj hitro.

Ubogal sem, kot šolarček in začel divje gnesti njeno veliko ritko, ona pa se je krivila, prihajalo ji je, opletala je s pičko pred mojim nosom, si drgnila ščegetalo in pri vsem tem skoraj kričala, da sem se zahvalil bogu, da je radio dovolj glasen (zaradi sosed, ki vs ezgobcajo). Potem se je sesedla v moje naročje, nabodla se je na mojega še vedno trdega kurca in začela jahati, jahati, jaz pa sem ji gnetel mehki zadek in še sam popizdeval na vse načine, razum me je zapustil. Slekla si je tisto srajčko in mi v lizanje ponudila dve lepi dojki, sesljanje bradavičk, kar sem počel, kot seksualni manijak, in ko jajca niso mogla več zdržati vseh tistih bodočih otrok, sem se spraznil v njeno orgazmično pičkico, da je bila verjetno polna, kot še nikdar prej. Potem se je stisnila k meni, z glavo naslonjeno na moje rame in utrujeno šepnila: Tako dobro še nisem porivala.

Lahko boš še stokrat, prasica, se je zaslišalo od vrat, ker ta svinja ni več moj mož.

Glas moje žene je bil tako oster, da si nisem upal odpreti oči, popizdil sem od žalosti, to pa je bilo tudi vse.

Ločila sva se, takorekoč ekspresno, bilo mi je žal, ker sem jo imel rad. Potem sem začel imeti rad ubogo malo kurbico Tutiko, kurbal in gonil sem se z njo dve leti, naučila me je vse od lizanja pičke, do porivanja v ritko, bilo je divje, nepozabno, jebaško, strastno, dokler nisem dobil ideje, da bi se poročil z njo in malo prezgodaj prišel iz službe. Stal sem na vratih in kot zaklan prašič gledal svojo drago, visoko, plavalaso in modrooko kurbico v naročju Mehmeda, nekega južnjaka iz sosedstva.

Jasno, da sta bila gola in jima je prihajalo, ko sem rekel: ven prasica, ti Mehmed, pa ostani, bova kaj spila na to kurbarijo.

Kuzla je na pol orgazma vstala, me sovražno pogledala in izginila skozi vrata, še prej pa sem jo krepko brcnil v golo zadnjico zaradi laži o ljubezni in zvestobi.

Mehmedu je bilo nerodno, a ko sva spila liter žganja, sva začela prepevati in sva skupaj odšla čez cesto v gostilno Vis, kjer je bilo dovolj mladih prasičk za eno noč.

Ljubljana, 20. 01. 1987.

Grant Brane
Povšetova 5, 61000 Ljubljana

ANDY WARHOL:

LJUBEZEN (PRVA)

A – Greva na sprehod? Zunaj je res lepo.

B – Ne.

A – Okay.

Taxi je bila iz Charlestona, South Carolina – zmešana, lepa debitantka, ki je prekinila s svojo družino in prišla v New York. Imela je grenko brezizrazno in ranljivo kvaliteto, ki je iz nje naredila odsev vsakogaršnjih sanjarenj. Lahko je bila, karkoli si hotel – majhna deklica, ženska, pametna, neumna, bogata, revna – karkoli. Bila je čudovita, lepa praznina. Mistika, ki konča z vsemi mistikami.

Bila je tudi kronična lažnivka; enostavno ni bila sposobna povedati resnice o čemerkoli. In kakšna igralka. Res te je lahko spravila v jok. Zmeraj te je na nek način lahko pripravila, da si ji verjel – tako je dobila, kar je hotela.

Taxi je iznašla mini krilo. Svoji družini v Charlestonu je skušala dokazati, da lahko živi od zraka in tako je šla v lower East Side, kupila najcenejša oblačila, to pa so bile slučajno kikle za deklice. Po petdeset centov komad. Bila je prva, ki je kot kompletno obleko nosila tesno oprijet baletni kostim, okrašen z velikimi uhani. Bila je iznajditelj – tako iz potrebe kot iz zabave – in veliki modni časopisi so takoj začeli kopirati njen image. Bila je precej neverjetna.

Spoznala sva se prek skupnih prijateljev, ki sta pravkar obogatela z novim načinom reklamiranja kuhinjskih gospodinjskih aparatov na TV kvizih. Z enim samim pogledom sem spoznal, da ima več problemov kot kdorkoli, ki sem ga kdaj poznal. Tako lepa, ampak tako bolna. Res sem bil zmešan.

Živela je od zadnjih ostankov svojega premoženja. Se vedno je imela lepo stanovanje v Sutton Placeu, sem in tja pa je pregovorila kakšnega bogatega prijatelja za kaj denarja. Kot sem že rekel, lahko te je spravila v solze in dobila, kar je hotela.

Sprva nisem imel pojma o tem, kako velike doze je jemala, toda ko sva se začela videvati vedno bolj pogosto, se mi je začelo svitati, kakšne probleme ima.

Stvar, ki je zanjo po pomembnosti takoj sledila zdravil je bila imeti zdraila. Kopičiti jih. Skočila je v limuzino in odbrzela do Philly in med potjo ves čas jokala, da nima nič pomirjeval. In na nek način jih je zmeraj dobila, kajti res je bilo nekaj v tej Taxi. Potem pa jih je dodala tistemu funtu, ki ga je stlačila na dno svojega kovčka.

Eden njenih bogatih sponzorskih prijateljev jo je celo skušal spraviti v modni biznis. Načrtovala naj bi svojo lastno kolekcijo oblačil. Na 29 th Streetu je od drugorazrednega kreatorja, ki je ravno-

kar na Floridi kupil stanovanjski kompleks v solastništvu in zato hotel kar se le da hitro zapustiti mesto, za gotovino odkupil delavnico v prvem nadstropju. Sponzorski prijatelj je prevzel nase organizacijo celotne zadeve s sedmimi šiviljami, ki so ostale za stroji in pripeljal Taxi, da bi začela s kreiranjem. Tehnična stran posla je brezhibno delovala, ostalo ji je samo še to, da pride na dan s kreacijami, ki v bistvu niso bile nič drugega kot kolije oblačil, ki jih je skreirala zase.

Stvar se je končala s tem, da je zbadala šivilje in se igrala z biserčki, gumbki in drugimi okrasjem, ki ga je prejšnji lastnik pustil v stekleničkah ob zidu. Ni treba posebej poudarjati, da posel ni ravno cvetel. Taxi je večino dni prežive-la pri Reubenu, naročala njihove Celebrity Sandwiches (najraje je imela Anno Mario Alberghetti, Arthurja Godfreyja in Morton Downeya) in se zmeraj znova znašla na ženskem stranišču, kjer si je potiskala prste v grlo in sak sendvič po-

sebej izbruhala. Obsedena je bila od skrbi, da se ne bi zredila. Basala se je s hrano in potem bruhala in bruhalo, vzela štiri pomirjevala, in štiri dni skupaj spala. Medtem so prišli njeni »prijatelji« in ji med spanjem »preuredili« denarnico. Ko se je čez štiri dni zbudila, sploh ni hotela priznati, da je spala.

Sprva sem mislil, da Taxi kopiči samo zdravila. Vedel sem, da je kopičenje stvari neke vrste sebičnost, toda mislil sem, da je taka samo glede zdravil. Videl sem jo, kako je prosila ljudi za vsote, ki naj bi jih nujno potrebovala, potem pa jih v posebnih kuvertah z vtisnjenim datumom po vrsti sortirala na dnu svojega kovčka. Toda končno sem odkril, da je bila Taxi sebična glede vsega.

Ko je bila še v modnem biznisu, sva jo nekoč obiskala z mojo prijateljico. Po tleh so bili raztreseni različni žametni in satenasti odrezki in prijateljica je vprašala, če lahko vzame košček, iz katerega bi naredila ovitek za svoj slovar. Po

tleh je ležalo na tisoče koščkov, tako da so praktično prekrivali naša stopala, toda Taxi jo je pogledala in rekla: »Najprimernejši čas je zjutraj, pobrskej po koših pred vrati in verjetno boš našla kaj primernega.«

Drugič spet, sva se peljala v taksiju in jokala je, da nima nič denarja, da je tako revna. Odprla je svojo torbico, da bi vzela papirnati robček in slučajno sem s pogledom ujel eno tistih prozornih plastičnih denarnic za drobiž, nabito z zelenimi bankovci. Ni se mi zdelo vredno, da bi karkoli rekel. Ni imelo smisla. Toda naslednjega dne sem jo vprašal: »Kaj se je zgodilo s tisto nabito polno prozorno plastično denarnico, ki si jo imela včeraj?« Ona pa je odgovorila: »Ukradli so mi jo v diskoteki.« Ni bila sposobna povedati resnice o čemerkoli.

Taxi je kopicila modrčke. V svoji omari je imela redno okoli petdeset modrčkov v različnih odtenkih, od bež barve, svetlo in temno rožnate, do koralaste in bele. Vsi so imeli na sebi še ceno. Nikdar ni odstranila cene, še celo z oblek, ki jih je nosila ne. Nekoč je bila prijateljica, ki jo je vprašala za žameten odrezek brez denarja in Taxi ji ga je bila še nekaj dolžna. Odločila se je, da bo modrček, ki je še imel oznako, nesla nazaj v trgovino in tam dobila povračilo. Ko je Taxi ni gledala je modrček stlačila v torbo in odšla v mesto. Šla je na oddelek z damskim perilom in razložila, da za prijateljico vrača modrček – očitno je namreč bilo, da sama ni imela ravno številke A. Prodajalka je izginila za deset minut, in se pojavila z modrčkom in neke vrste katalogom v rokah ter rekla:

»Gospa. Ta modrček je bil kupljen leta 1956.« Taxi je bila zalogoman.

V svoji torbici in kovčku je imela Taxi neverjetno količino makeupa: petdeset parov po velikosti urejenih umetnih trepalnic, petdeset črtal za trepalnice, dvajset špiral, vsa senčila, ki jih je Revlon kdajkoli izdelal – navadna in tista, ki spreminjajo barvo, mat in svetlečo – dvajset Max Factor šminke... Ure in ure je preživela ob svojih torbicah z make-upom, s selotejmom lepila majhne etikete na vsako stvar, brisala prah in polirala stekleničke in pudrnice. Vse je moralo biti kot iz škatlice.

Popolnoma nič pa je ni zanimalo vse, kar je bilo pod njenim vratom.

Nikdar se ni hotela skopati.

Rekel bi: »Taxi, skopaj se.« Napolnil bi kad, s svojo lepotilno torbico bi šla v kopalnico in tam ostala eno uro. Vpil bi: »Si v banji?« »Ja, sem.« Cof, čof, ampak potem bi slišal, kako po prstih stopica okrog banje, pogledal skozi ključavnico in videl, kako stoji pred ogledalom in si na žet tako preveč namazan obraz nanaša še več makeupa. Nikdar si ni umila obraza z vodo, uporabljala je samo razmehčevalce in tiste drobne kot svilen papir tanke papirčke, ki jih pritisneš na kožo in ne da bi poškodovali makeup odstranijo olja.

Nekaj minut kasneje bi spet pokukal skozi ključavnico in prepisovala bi svoj adresar – ali pa adresar nekoga drugega, ni pomembno katerega – ali pa bi sedela z rumenim pisalnim blokom v rokah in delala listo moških, s katerimi je šla v posteljo, jih razdelila v tri kategorije – »spala«, »fukala« in »se ljubila«. Če

se je zmotila v zadnji vrstici in je vse skupaj zgledalo spackano, je iztrgala list in začela znova. Po eni uri bi prišla iz kopalnice in jaz bi ji zaman rekel: »Nisi se skopala.« »Ja, sem, da veš.«

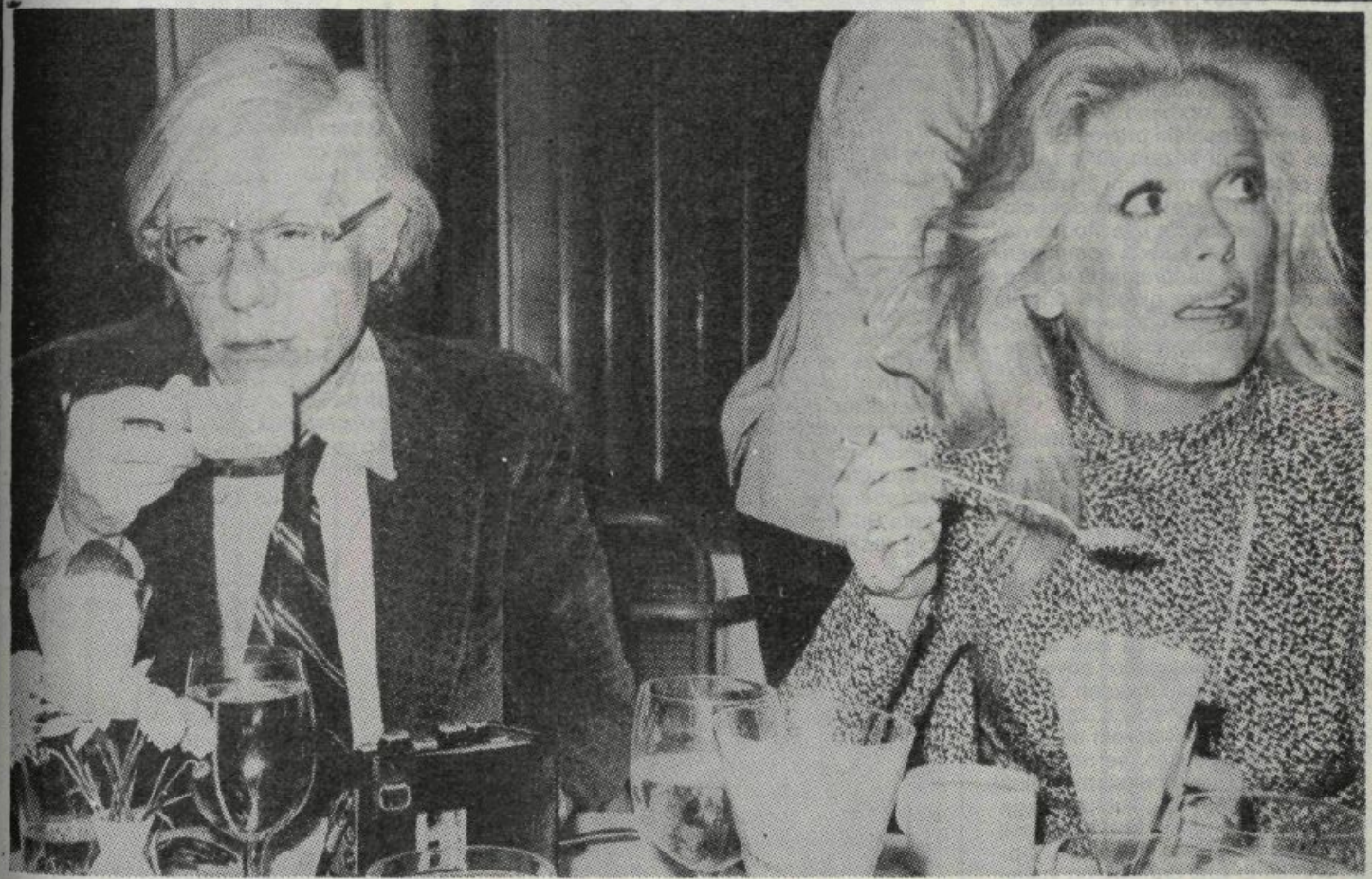
Enkrat sem s Taxi spal v isti postelji. Nekdo jo je zalezoval, ni hotela z njim v posteljo in tako se je z mano odvlekla v sosednjo sobo. Zaspala je in enostavno nisem mogel odvrniti pogleda od nje, tako sem bil omamljen in obenem zgrožen. Njene roke so se neprestano premikale, niso mogle zaspati in biti pri miru. Neprestano se je praskala, močno pritiskala nohte v kožo, da so za njimi ostajale sledi. Po treh urah se je nenadoma zbudila in izjavila, da sploh ni spala.

Taxi je pretrgala stike z nami, ko je začela videvati nekega pevca, ki ga lahko opišemo samo kot Definitivno Pop Zvezdo (verjetno vseh časov) in ki je začel hitro sloveti kot Elvis Prisley mislečih ljudi. Pogrešal sem jo poleg sebe, ampak rekel sem si, da je verjetno dobro, da nekdo zdaj skrbi za njo, ker je mogoče to znal bolje od mene.

Taxi je pred nekaj leti umrla na Hawajih, kamor jo je odpeljal na »oddih« nek pomemben industrialec. Nisem je videl že leta.

Prevod Tomaž Toporišič

(Ljubezem je del Warholove avtobiografije z naslovom *From A to and Back Again* in podnaslovom *The Philosophy of Andy Warhol*, ki je prvič izšla leta 1975.)

KRI

Slovenska poezija (4)

Za začetek trditev Tineta Hribarja, da Brane Bitenc primarni lirizem, značilen ta generacijo, ki se je oblikovala na začetku osemdesetih let, obvladuje s poetično refleksijo, ga nadgrajuje z refleksijo in humorjem, obrnimo v nekoliko drugačno smer: Pesniški prevod Braneta Bitenca primarni lirizem, ki je v primerjavi z ostalimi evropskimi literaturami v, lahko bi rekli, pretežnem delu slovenske sodobne poezije izrazito prevladujoča in velikokrat moteča komponenta, prebija oziroma nadgrajuje le v nekaterih pesmih, tako da njegova poezija kot celota ostaja heterogena, po umetniški dodelanosti neenakomerna. Pesniška zbirka *Kri* tako razpada na dva večja sklopa.

Prvi del je kljub nekaterim opaznejšim verzifikatorskim in motivno-tematskim prebojem iz ne dovolj selekcioniranega vpesnjevanja verističnega sveta v njegovih mejnih oziroma kritičnih situacijah, še zmeraj samo avtorjevo iskanje ustrezne lastne poetike, ki bi omogočala uspešno transponiranje realnih dogodkov, čustvenih stanj in doživetij ter njihovo vikorporiranje v ves čas avtorsko nadzorovano pesniško govorico. To, kar beremo na prvih straneh zbirke, je bolj kot pesniška govorica zanimivo kot sicer za prostor, v katerem se mora gibati uspešnejša poezija, še ne dovolj prečiščeno tematiziranje eksistencialne problematike, recimo mu, ljubljanskega subkulturnega kroga; je kot tako bolj sociološki kot pa literarni fenomen. Obstaja tudi želja in tudi potreba po vpes-

njevanju oziroma ubesedovanju za avtorja pomembnih problematik, na obzorju različnih formalno-stilno radikalnih in manj radikalnih pesniških iskanj pa se na žalost še ne izrisuje dovolj koherentna in svojska poetika. Bitenčevo pesnenje je pomembno za avtorja samega, bralčevi občutki pa so pri tem mešani; posamezni pasusi so dovolj intenzivni in inovativni, celota pa ostaja preveč neizrazita. Slovenci pač zelo radi pesnimo, kar pa še ne pomeni, da moramo nujno imeti tudi veliko dobre poezije.

Približno na aritmetični sredini zbirke lahko zasledimo sicer ne ravno očiten, a vendarle prelom s primarnim lirizmom. Bitenc se že v pesmi *Naj se zlomi naveže* na jesihovo parodično prestrukturiranje verzno tradicionalne poezije. Ritem in rima skupaj z uporabo besednih reminiscenc na Gregorčičevo poezijo, bolj kot sredstvo za parodiranje klasike slovenske poezije, postajata sredstvo za nadgraditev primarnega lirizma. Parodija omogoča distanco do ubesedovanega: »Kot sive soče migotanje, / jeklenih gor, ki si nebo, / pekla poletja valovanja // je tvoj pogled. / Tu pa mi mrzel dež droban / sili za ovratnik / in bele megle pajčolan // mi pravi, / da vse je že bilo / nekoč.« Patetika postane predmet pesnikove (samo)ironije in parodije: »Moje roke so nežne, / na češnje pada svet. // Moje solze so kaplje krvi. // Lirika je patetična, torej: / Moje solze so kaplje krvi. / Tečejo, ko se brijem.« Navezovanje na razne avtorske poetike od Salamuna, Kosovela in Debeljaka, ki je v nekaterih pesmih bolj, v drugih manj očitno, avtorju omogoča odmik od neselektivnosti primarnega lirizma, obenem pa postaja nevarnost oziroma ovira pri strukturiranju lastne poetike, ki edina lahko posatne *raison d'être* Bitenčeve poezije.

Kri je tako zbirka poezije in liriziranih proznih fragmentov, ki so še v procesu kristalizacije. Bitenčeva poetika se v zadnjem delu jasneje zarisuje, rastoča metaforičnost se povezuje z ironično-distančno actorsko držo, tako da zbirka ni zadetek v prazno. Verjetno pa od Braneta Bitenca lahko pričakujemo še precej več?

Tomaz Toporišič

TEBI LJUBLJENEMU

Cele dneve dežuje.
v belem šumu kapelj
in avtomobilov
je osteklenelo polje
betona, strešne opeke,
jesenskih rastlin.

Nekaj po duši mi kljuje:
Ti, ki nekje daleč
sredi bréz v pesku spiš
s prerezanim zapestjem,
te kdo bolj ljubi
od teh kapelj, ljubljani Jesenin?

VŽIGALNIK NEKE OBEŠENKE

Ni fetiš,
kar me vznemirja
pri tej drobni,
plastični stvarci,
ki sem jo vzel kot poklon,
in ne kar tako,
kot je tebi padla iz rok.
Zar je v tem,
da je črn za robovi,
prav isti,
natančno, kot moji nohti.

Odvrgel ga bom,
ko si,
ali pa komu drugemu,
prižgem zadnjo cigareto,
ko se izprazni,
v tem je čar.

ARZENSKA

NASLOVNICA IN ZADNJIČA DUŠAN ARZENŠEK